HQ
36
R6665
1919

HQ 36 R666s 1919

02410770R

NLM 05016331 1

NATIONAL LIBRARY OF MEDICINE

SURGEON GENERAL'S OFFICE

LIBRARY.

Section Gen. & Generalities

No. 241994

No. 113,
W. D. S. G. O.

3—513

MAR 24 1922
SURGEON GENERAL'S
OFFICE

PATARIMAI VYRAMS
APIE
LYTIES DALYKUS

Originale šis veikalas užvardintas

SEX KNOWLEDGE FOR MEN

By

WM. J. ROBINSON, M. D.

WM. J. ROBINSON, M. D.

PATARIMAI VYRAMS

APIE

LYTIES DALYKUS

SU PAMOKINIMAIS, KAIP AIŠKINTI
VAIKAMS LYTIES APSIREIŠKIMUS

AUTORIUI LEIDUS

VERTĖ PRANAŠAS

Su Paveikslais

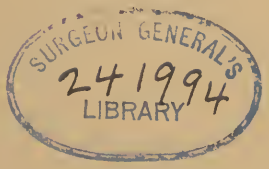

NEW YORK
IŠLEIDO J. BARKUS
1919

HQ
36
R6663
1919

COPYRIGHT, 1919,
BY J. BARKUS

"LAISVĖS" SPAUDA, BROOKLYN, N. Y.

APR 23 1919
©CL A515320

VERTĖJO ŽODIS.

Malonus Skaitytojau!

LYTIES klausimas mūsų literaturoje dar tebėra visiškai nejudintas. Tas klausimas ir pas kitas tautas dar neperseniai pradėjo būt aiškinamas ir tyrinėjamas, pas mus gi ypatingai lyties dalykai buvo dengiami storiausia paslapties ir paniekos skraiste; visa, kas tik rišosi su lyties apsireiškimais, buvo skaitoma begėdyste ir nuodėme. Argi tad stebėtina, kad mūsų tarpe tokia daugybė nelaimingų šeimynų, tiek ligotų ir bejiegių vyrų, tiek nelaimingų, ligų suėstų moterų. Jug lytis ir prigimti lyties reikalavimai — tai svarbiausi žmogaus organizmo reikalai. Be lyties negali būti veisimosi, negali būt gyvenimo. Nei žmonės, nei jokie kiti gyvūnai be lyties ir be lytiško veisimosi negalėtų gyvuoti.

Jeigu gi lytis taip yra svarbi žmogaus gyvenime, tai mums visiems neapsakomai svarbu yra kiek galint plačiau apsipažinti su lyties veikimu, su lyties organais ir jų pareigomis, ir žinoti, kaip apsaugoti tuos organus nuo pavojų ir ligų. Jug kiekvienas nori būti sveiku ir kuoilgiausiai gyventi, gi norint būti sveiku reikia žinoti, kaip apsaugoti savo sveikatą, reikia žinoti, kaip kuris kūno organas veikia ir kas tam ar kitam organui naudinga, o kas

kenkia. Lyties organams grėsia daugybė pavojų ir ligų, tokių ligų, kurios, įsigalėjusios, suardo visą žmogaus gyvenimą ir padaro jį amžinai nelaimingu. Tačiaus, žinant kaip, nėra taip sunku tų ligų išvengti.

Šią knygą versdamas, turėjau mintyje parūpinti mūsų žmonėms prieinamą ir teisingą aprašymą lyties organų veikimo, jų ypatybių ir jiems grėsiančių pavojų. Tam tikslui pasirinkau garsaus lyties klausimų žinovo, daktaro Williamo J. Robinson'o veikalą, "Sex Knowledge for Men", todėl, kad tas veikalas, kaip ir visi to autoriaus veikalai, parašytas aiškiai, trumpai—be nereikalingų išvadžiojimų—ir, kas svarbiausia, *teisingai ir bešališkai.* Anglų kalboje tas veikalas išėjo pabaigoje 1916 metų, taigi visos jame paduodamos žinios ir patarimai paremti naujausiais lyties srityje patyrimais.

Nors tobulam išvertimui labai daug kenkė trūkumas mūsų kalboje tam-tikrų žodžių ir per tai vertimas neišėjo tokiu, kokiu aš pats norėčiau jį matyti, tačiaus turiu viltį, kad ši knyga vistiek bus visiems naudinga ir daugeliui padės apsisaugoti nuo didžiausių gyvenime nelaimių.

Vertėjas.

AUTORIAUS PRAKALBA.

PER daugelį amžių gili tyla dengė viską, kas liečiasi lyties. Normališki instinkto apsireiškimai turėjo būti sutrempti ir slepiami, nenormališki apsireiškimai buvo priežasčia paniekos ir persekiojimų, o lyties organų ligos turėjo būt taip slepiamos, kaip jeigu jų visiškai nebūtų. Vien tik paminėjimas spaudoje apie lytišką ligą arba nekaltos diskusijos apie lyties dalykus skaitėsi ne vien prasižengimu prieš visuomenę, bet kriminališku prasikaltimu. Daug persekiojimų teko panešti tiems, kurie pirmutiniai išdrįso viešai skelbti žinias apie lyties dalykus.

Apie dešimtį metų atgal tame dalyke pradėjo apsireikšti permaina. Pradėjo aiškėt, jog žmonijos gerovė reikalauja, kad tūli iš lytiškų santikių paeinanti blogumai nebūtų ilgiau draudžiami viešai aptarti. Daugely miestų susitvėrė tam-tikros draugijos, kurių tikslu buvo aiškinti visuomenei lyties dalykus, o ypatingai persergėti žmones nuo tų baisenybių, kokias gimdo veneriškos ligos. Pasklydo visas tvanas knygų ir brošiūrų, kurios statėsi sau garbingą siekį suteikt lytiškas žinias jaunuomenei. Manau, kad aš esu visus tuos leidinius skaitęs ir žinau, jog tiems, kurie nežino nieko geresnio, dau-

gelis tų knygų turi išrodyt visai tinkančiomis ir naudingomis. Neabejotina, kad jos yra geresnės, negu nieko. Tačiaus, ant nelaimės, ir aš tą sakau su dideliu apgailestavimu, aš neradau nei vienos, kurią galėčiau pilnai užgirti.

Visas minėtas knygas galima išskirstyti į dvi rūšis; vertelgiškos, pagamintos godžių autorių ir leidėjų vien tuo tikslu, kad pasipelnyti, ir gerais mieriais išleistos knygos, kurių autoriai ir autorės norėjo vien suteikt žinių, apsaugot jaunus ir senus nuo pavojų ir suklupimų. Tačiaus abiejų rūšių knygose pasirodo vienodi trūkumai. Jose yra daug tuščių plepalų, viskas pridengta ekstatiškumu (dvasios prakilnumu), daugelis pripildyta verksmingais arba pasibjaurėjimo pilnais aprašymais ir visos pilnos perdėjimų ir aiškių melagysčių. Autoriai pasirodo visiškai nepažįstanti lytiškos fiziologijos, patologijos ir psichologijos; regimai visi vėliausi tose sritįse patyrimai jiems yra nežinomi. Visur, veik ant kiekvieno puslapio, pasirodo vienpusiškumas, bepamatinis smerkimas, nusilenkimas prieš įsigyvenusią nuomonę, faktų iškraipymas su tikslu pagelbėti ar bent neužkenkti knygos pardavinėjimui.

Ne aš vienas tokios nuomonės laikausi apie lyties klausimą aiškinančias knygas. Daugelis tėvų ir motinų, daugelis jaunikaičių ir merginų rašė man išreikšdami savo nepasiganėdinimą arba net pasibjaurėjimą populiariškomis apie lyties dalykus knygomis. Laike pastarų penkių-šešių metų aš

gavau daugybę prašymų parašyti "tikrai teisingą" lytiškame klausime knygą. Aš susilaikiau nuo to, kadangi buvau kitais svarbiais darbais užsiėmęs. Prašymai, tačiaus, darosi vis skaitlingesni ir energiškesni ir tas, sykiu su nuolatiniais prašymais patarti, kokios geriausios lytiškame klausime knygos (neesant tikrai gerų knygų,—negalima panašių patarimų suteikti), galop privertė mane imtis rašyti tikrai teisingą ir mokslišką knygą apie lyties dalykus.

Ši knyga nebus vadovėliu parapijinėse mokyklose, jinai vargiai rasis bent kokiuose sektantiškuose knygynuose, apie ją vargiai užsimins įvairios moralybe, sanitariška apsauga ir visuomenės hygiena besirūpinančios draugystės. Kodėl? Todėl, jog ji yra absoliutiškai teisinga, jog jos autorius nenusilenkė prieš jokią niektikystę, nepaisant kaip giliai pastaroji nebūtų įsišaknėjus, jog jis niekur nesutiko taikintis su klaida, nežine ir su pašventinta tradicija.

Nuo pirmos iki paskutinės eilutės mano pasiryžimu buvo nedaleist jokių kompromisų. Aš negaliu apkarpinėti ir negaliu vienkart karštą ir šaltą pūsti. Aš prisižadėjau, kad jeigu ši knyga neparodys vien mano tikras ir teisingas numones, tai ji nebus nei parašyta. Kadangi ji tapo parašyta, tai galite būt užtikrinti, jog joje paduotos mano tikros ir pilnos, nesusiaurintos ir nepadalintos nuomonės. Šioje knygoje aš ne visą ką pasakiau, kadangi tai elementariška, pradinė knyga, bet ką pasakiau, tą pasakiau teisingai.

Lai išsklaido ši knyga tas klaidas ir vienpusiškumus, kurie randami daugely knygų, peršamų publikai paprastai gero velijančių, bet nenusimanančių karštagalvių.

W. J. R.

Liepos 15, 1916.

PATARIMAI VYRAMS APIE LYTIES DALYKUS

Pirmas Skyrius.

ĮŽANGA.

DALYKAS, apie kurį šioje knygoje kalbėsime, yra neapsakomai jums svarbus. Aš visai neperdėsiu, pasakydamas, jog tai vienas svarbiausių jūsų gyvenimui dalykų. Visame mokyklų ir universitetų programe aš nežinau kito dalyko, ant kurio jūs galėtumėt praleist keletą valandų arba keletą dienų su tokia žymia nauda sau ypatiškai, tiems, kurie jums yra brangiausi ir visai žmonių rasei abelnai.

Nežinojimas faktų, kurie čionai aiškinami, daugeliui jaunikaičių atėmė gyvastį, sunaikino daugybę daug žadančių karjerų, buvo priežasčia daugelio ligų ir išgamysčių ir pagimdė tiek vargo ir nelaimių, jog negalima būtų tą viską nei išskaitliuoti.

Mes kalbėsime apie jūsų lyties prigimtį, jūsų lyties organus ir jūsų lytišką geismą arba instinktą. Aš nežinau ar jūs esate ką-nors skaitę apie lyties dalykus, ar ne. Jeigu neesate skaitę—tuo geriaus. Mat, aš labai bijau, kad žinios, kurias jūs

gavote iš tokio skaitymo, gali būti ne vien netobulos, nepilnos; tas dar nebūtų taip bloga; bet jos gali būt neteisingos, iškraipytos; žodžiu sakant, tos žinios gali daugiau užkenkti, negu visiškas nežinojimas.

Kaip minėta prakalboj, literaturą apie lyties dalykus, kuri jaunam vyrui greičiausiai gali pakliūti, galima padalinti į du skyriu. Vieną skyrių sudaro knygos, kurias išleidžia besigarsinanti šarlatanai, užlaikytojai "muzėjų vien tik dėl vyrų" ir kitoki apgavingi daktarai. Šitoji "literatura" yra kuoblogiausia. Ji pilna melagysčių, perdėjimų, niekiškų nesąmonių ir neteisingų tvirtinimų. "Autoriai", būdami nei prieš ką neatsakančiais apgavikais ir nežinėliais, visiškai nepaiso, ką jie apie dalyką rašo arba kaip niekingi gali būt jų tvirtinimai. Jų *vienatinis* tikslas yra pinigai ir jie darbuojasi, kad įbauginti savo būsiančias aukas. Jeigu jie įstengia ganėtinai skaitytojus įbauginti, tuomet gali skusti juos iki paskutiniam doleriui. Neverta būtų kalbėti arba net minėti apie tą niekšišką "literaturą", jeigu ne tas, jog, kuoplačiausiai platinama, ji daro kenksmingiausią įtekmę ant daugel tūkstančių vaikų ir jaunų vyrų. Gi, aš negaliu žinoti, kad *jūs* neesate viena tos apgavikų literaturos aukų.

Antro skyriaus literatura yra augštesnio pobūdžio. Jos tikslu nėra pasipinigaut, pritraukiant pacijentus; jos mieriu yra užlaikyti jaunikaičius "gerais" ir "nekaltais." Jūs žinote, jog tūli žmonės tiki, jog tikslas išteisina įrankius. Šitos literatu-

ros autoriams tasai tikslas, užlaikyti mūsų vaikus ir jaunus vyrus "gerais" ir "nekaltais", išrodo taip svarbiu, jog jie jaučiasi gerai darą žymiai perdėdami ir net iškraipydami faktus. Žinoma, daugumoj atsitikimų tie perdėjimai ir iškraipymai nėra tyčia daromi; jie yra autorių nežinės pasekme.

Tie du literaturos skyriai, nors skiriasi savo tikslais, yra panašųs savo metodais: abu stengiasi įkvėpti baimę. O aš neskaitau žmonių gąsdinimą geru daiktu. Aš nepripažįstu teisės vartoti baimę, kaipo apšvietos įrankį. Tas ne tik pats savim yra bloga, ne tik iškraipo protą ir pobūdį, bet tankiai savo tikrojo tikslo visai neatsiekia. Vieton atnešti naudą, tie bauginimai tankiai pastumia žmogų prie ekscessų—išdykavimų, kurių jisai būtų išvengęs, jei nieks nebūtų jo bauginęs. Aš tikiu, jog geriausiai laikytis pilnos teisybės, kalbant apie tuos dalykus su suaugusiu vyru ir su jaunikaičiu. Aš nepamokslininkausiu—aš nekenčiu pamokslų. Aš nebandysiu bauginimu priverst jus būti dorais. Aš pasakysiu jums teisybę, kokia ji yra, ir paliksiu jūsų liuosai valiai daryti, kaip norite. Vienok aš tikiu, jog jeigu jūs turite savy bent kokį-nors *idealą*, tai man pasiseks jumis pertikrinti, jog jums *naudingiau* dorai elgtis ir visame kame turėti saiką.

Per daugel metų aš džiaugiuosi daugelio tūkstančių jaunų žmonių užsitikėjimu. Jie pilna širdžia atsideda ant mano patarimų, nes jie žino, jog man rūpi vien tik jų fiziška ir protiška gerovė. Jie žino, jog aš liuosas nuo niektikėjimų ir visokių pašalinių įtekmių, jog aš pasakau teisybę, taip kaip

aš ją žinau, net nepaisydamas to, jog taip elgdamosi aš priešinuosiu papročiui, tradicijai ir viešpataujančiai nuomonei. Ir aš pasitikiu, jog jūs, kurie šią knygą skaitote, taipgi greit persitikrinsite, jog kiekvienas šioj knygoj aiškinimas yra teisybe, kokia aš ją matau. Aš neprižadu pasakyti jums *visą* teisybę: viena, tam permažai vietos šioj elementariškų žinių knygoj; antra, jūs gal visai neesate prisirengę suprasti ir perimti viską, kas liečiasi stebėtinų žmogaus lyties paslapčių. Bet aš prižadu, jog, ką tik aš pasakysiu—bus moksliškai teisinga, sutinkančiai su nuomonėmis geriausių pasauly lyties žinovų. Lytiškas apsišvietimas turi eiti laipsniškai. Kada jūs suprasite ir perimsite šią knygą, tada galėsite suprasti ir gilesnius, ir platesnius to dalyko aprašymus.

Aš pasakiau, jog šioj knygoj skelbsiu vien-tik teisybę. Iš to kai-kas gali išvest, jog, sulyg mano nuomonės, kitos knygos, kurios parašytos vaikams ir jaunikaičiams, nėra visiškai teisingos. Šitokis išvedimas yra tikras. Aš nesakau, jog teisybė visuomet yra tyčia slepiama; kaip jau minėjau, tankiai tas paeina iš pačių autorių nežinojimo. Bet faktas lieka faktu. Ne tai, kad nebūtų gerų rašytojų, kurie rašytų apie lyties dalykus be jokių religiškų ar tradicijinių iškrypimų, atsižvelgdami vienatiniai į teisybę. Mes tokių rašytojų turime. Užtenka paminėti Havelock Ellis, Bloch, Marcuse, Moll, Eulenberg, Forel, Hirshfeld. Bet tų autorių veikalai yra skiriami pilnai išsivysčiusiems ir kulturiškiems žmonėms: jie yra gilųs ir visapusiški:

jie nėra paprastam jaunikaičiui prieinami. Šis yra pirmas bandymas parašyti tikrai mokslišką ir tikrai teisingą knygą, tinkančią augančiam jaunikaičiui ir paprastam darbininkui žmogui.

Antras Skyrius.

LYTIES ORGANŲ ANATOMIJA IR FIZIOLOGIJA.

VISAS gyvuojantis pasaulis skiriasi į dvi lyti: vyrišką ir moterišką. Tas paskirstymas apima ne vien gyvulių, bet ir augalų pasaulį: yra vyriškos lyties augalai ir yra moteriškos lyties augalai. Mes negalime užtėmyti veik jokio savitarpinio patraukimo tarpe vyriškų ir moteriškų augalų, bet gyvulių pasauly, savitarpinis dviejų lyčių patraukimas yra labai žymus. Ir kuoaugščiau mes žengiame gyvūnų išsivystymo laipsniais, tuo tas patraukimas darosi žymesniu, kol pasiekiame žmogų, kuriame lyties patraukimas tampa nepergalima spėka. Žmoguje ta spėka įgija tokią svarbą, jog paliečia jo visą gyvenimą ir, jaučiamai arba nejaučiamai, daro įtekmę į jo mintis, jausmus ir darbus. Šitoji spėka turi būt tyrinėjama, kontroliuojama ir atsakančiai vadovaujama, nes, nekontroliuojama arba netikusiai vadovaujama, ji labai gali žmogų sunaikinti.

Žmogaus lyties instinktas skiriasi nuo gyvulių lyties instinkto ne vien daugumu, t.y., jiega, bet taipgi ir kokybe; skiriasi ne tik augštesniu laipsniu, bet ir tobulesnia rūšia. Gyvuliuose tasai instinktas ekzistuoja išimtinai tik veisimosi tikslui,

veislės palaikymui; žmonėse gi jis turi daug augštesnę vertę, daug platesnę reikšmę. Apart tarnavimo veislės palaikymui, tas instinktas turi augštą individualę ir draugijinę vertę, nes jis yra pamatu *meilės*, kuri lošia svarbiausią rolę kaip psichiškame (protiškame) atskiro žmogaus išsivystyme, taip ir visos draugijos įsteigime ir besivystyme. Tvirtinti, būk lyties instinktas žmoguje yra vien tik veisimuisi, reiškia mažinti ir vulgarizuoti tą instinktą ir pasirodyti visiškai negalinčiu apimti šių dienų vyro ir moteries psichiką (proto ypatybes).

Būtų labai žingeidu patyrinėti nesuskaitomus būdus, kokiais įvairųs augalai ir gyvuliai veisiasi. Nuo amebos (viencelio gyvūnėlio) iki žmogaus, visur pilna įstabumo ir gražybės. Įdomu būtų pastudijuoti įvairius augalų veisimosi būdus; stebūklinga būtų parodyti jums, kaip vabalėliai, šliaužiai, žuvįs, paukščiai ir augštesni gyvuliai susituokia, gimdo ir augina savo vaikus. Tačiaus trūkumas vietos nepavelina to daryt. Jeigu ši knyga sukurstys jumįse norą daugiau patirti, jūs rasite progą tą savo norą prisotinti. Čia mes turėsime pasiganėdinti studijavimu vien žmogaus ir vyriškos lyties žmogaus ypatingai.

Pirmiausiai mes turime šiek-tiek apsipažinti su lyties organų subudavojimu, tai yra, jų anatomija; paskui imsime tyrinėti jų normališką veikimą, tai yra, jų fiziologiją.

Trečias Skyrius.

VYRO LYTIES ORGANAI.

VYRO lyties organai, kuriuos vadinama ir *veisimosi organais*, skiriasi į išlaukinius ir vidurinius. Išlaukiniais, kurie, taip sakant, randasi ant kūno paviršiaus, yra varpa ir kiaušinėliai. Viduriniais, kurie randasi giliau kūne, yra prostatiška gilė ir sėklas nešančios dūdelės arba gyslelės. Iš visų tų organų svarbiausiais ir reikalingiausiais yra kiaušinėliai, nes tai jie pagamina *sėklą*, be kurios moteris negali būt užvaisinta, ir kuri reikalinga išvystymui *vyriškumo žymių*. Be kiaušinėlių vyras nėra vyru, todėl mes nuo kiaušinėlių ir pradėsime vyriškų lyties organų studijavimą.

KIAUŠINĖLIAI.

Kiaušinėliais vadinasi dvi maž-daug kiaušinėlio išvaizdos gili, patalpinti tam-tikrame odos maišiukyje arba mašnelėje. Kiaušinėlių didumas, vidutiniai imant, yra tokis: vienas ir pusė arba iki dviejų colių ilgio, vienas colis pločio, vienas ir ketvirtdalis colio storio; sunkumas siekia nuo trijų ketvirtdalių iki vienos uncijos. Mašnelėj kiaušinėlius nuo viens kito skiria tam-tikra plėvė, taip, jog abu randasi atskirose mašnelės dalyse. Kiaušinė-

liai neguli mašnelėje liuosai, bet abu kabo ant gyslučių arba dūdukių, vadinamų *spermatiškomis dūdukėmis*. Kairioji spermatiška dūdukė yra biskį ilgesnė už dešinę, taip-pat ir kairioji mašnelės pusė; todėl kairysis kiaušinėlis paprastai kabo žemiau, negu dešinysis. Tas yra visai normališka, kaip ir turi būti, betgi daugelis jaunikaičių, patėmyję tą apsireiškimą pirmu sykiu, išsigąsta ir mano, jog tame kas negero. Jeigu jiems tenka pasitarti apie tai su kokiu apgaviku, tai pastarasis juos dar daugiau įgąsdina ir duoda gyduoles arba pataria operaciją. Šito menko fakto žinojimas apsaugos jus nuo bereikalingo rūpesnio.

Kiaušinėliai yra labai jauslųs ir opųs organai; sudavimas per juos gali parblokšti žmogų mirtiname apalpime. Todėl mes turime atydžiai saugoti juos nuo visokių sužeidimų, nes sužeidimas kiaušinėlio smūgiu ar puolimu gali padaryt uždegimą, kuris gali užkenkti kiaušinėlio veikimui ateityje; tas gali sunaikinti sėklų gaminimo jiegą, arba užtvenkti dūdukes, neleidžiant sėkloms išeiti iš kiaušinėlio. Daug yra vyrų, kurie negali turėti kūdikių vien dėl to, jog vaikystėje jie nelaimingai puolė arba gavo smarkų smūgį ar spustelėjimą kiaušinėlių. Rodos gamta padarė neatleistiną klaidą, patalpindama tokius brangius organus, kurie absoliutiškai reikalingi rasės palaikymui, tokioj neapsaugotoj vietoj. Jie turėtų būt patalpinti gerai apsaugotoj vietoj, kūno viduj, taip-pat, kaip yra patalpinti moteries veisimosi organai, ovarai.

Kiaušinėliai nėra tai kieti kūneliai, bet, kaip

matysite iš paveikslo, susideda iš tūlo skaitliaus dalių arba skyrių, kurių kiekvienas turi atskirą sėklos išleidimui dūdelę. Tos smulkytės dūdukės susivienija į vieną storesnę dūdukę, vadinamą *epididymis*, iš kurios sėkla eina į kitą ploną gyslutę, *sėklų išvadą*, vadinamą *vas deferens*.

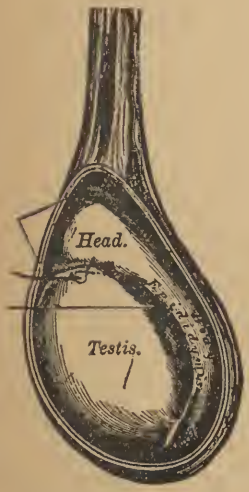

Kairiojo kiaušinėlio paveikslas.

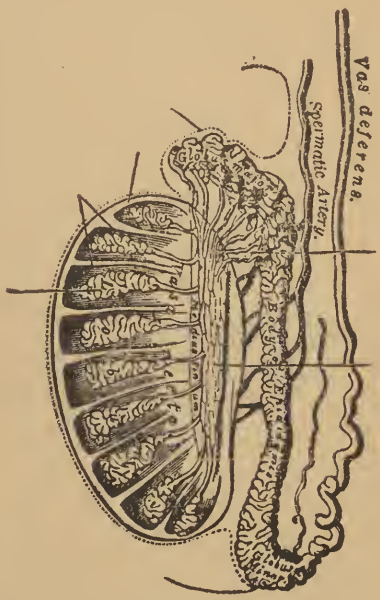

Išilgai perpjautas kiaušinėlis. Aiškiai matosi jo vidurinis subudavojimas.

Minėta storesnė dūdukė (epididymis) apgaubia viršutinę ir užpakalinę kiaušinėlių dalį; ji susideda iš trijų dalių: galvutės, liemens ir uodegutės. Viršutinė epididymis'o dalis yra storesnė ir vadinasi galvute (ant paveikslėlio pažymėta vardu

globus major) ; nuo galvutės žemyn tęsiasi veik tiesi plonesnė dalis, vadinama liemenėliu; apačioj ji vėl išsiplečia, bet ne tiek, kiek viršuj, ir ta dalis vadinama uodegute (*globus minor*). Ta uodegutė užsiriečia augštyn ir suvienija arba tęsiasi augštyn, kaipo sėklų išvada (*vas deferens*), kuri išneša sėklą iš kiaušinėlių į sėklų sandėlius (*seminal vesicles*) ir į varpos kanalą (*urethra*). Sėklų išvados kanalas yra labai mažas, siauras, turintis storio tik apie vieną penkiasdešimtą dalį colio. Todėl nestebėtina, jog bile kokis sutinimas, pavyzdin, nuo triperio, gali visai tą kanalą užtvenkti, taip jog sėkla nebegali per jį išeiti. Pūslės apačioj abi sėklini išvadi išsiplečia į mažyčius maišiukus (*ampulla*). Tie maišiukai esti pagamintų sėklų sandėliais arba rezervuarais.

Pirmiau aš minėjau, jog kiaušinėliai neguli liuosai savo mašnelėj,bet kabo ant dviejų sausgyslių (*spermatic cords*). Tų gyslų vidurį pripildo jau minėtos sėklų išvados, venos, arterijos (kraujagyslės) ir nervai. Venos tose sausgyslėse kartais dėl tūlų priežasčių išsipučia ir čiupinėjant jaučiasi lyg smulkių kirminėlių žiupsnis; šitokis apsireiškimas vadinama *varicocele* ir mes apkalbėsime jį tolimesniame skyriuje.

Varpa arba vyro organas, vadinamas taipgi fallus (*phallus*), yra lytiško susinešimo ir taipgi šlapinimosi organu. Jį galima padalinti į tris dalis: šaknis, liemuo ir galas arba galvutė (*glans*). Dalis, kuri susivienija su kūnu, vadinama šaknis; apvali, maž-daug trikampė dalis, kuria jis užsibai-

gia, vadinama galvute; storesnieji galvutės kraštеliai vadinami vainikėliu (*corona*).Varpos vidurys, tarpe šaknies ir galvutės, vadinamas liemeniu arba kaklu. Dvilinka oda, kuri apgaubia galvutę ir kurią galima nusmaukti ant varpos liemens, vadinama prieode arba liuosąja oda (*prepuce*). Apipjaustyti —reiškia nupjauti tą liuosą odą arba prieodę.

Ištyrus varpos sudėjimą pasirodo, jog ji susideda iš trijų atskirų dalių, dvi viršuj, vadinami korėtais kūneliais (*corpora cavernosa*) ir viena apačioj, patalpinta ravely tarpe dviejų viršutinių korėtų dalių. Ta apatinė dalis vadinama kerpiniu kūneliu (*corpus spongiosum*). Šitoj tai kerpinėj (subudavojimu panašioj į jūrių kerpę) dalyje randasi skylutė arba šlapinimosi kanalas (*urethra*), kuriuomi išleidžiama iš pūslės šlapumas. Paprastame stovy varpa yra minkšta ir supliuškusi, bet po įtekme lytiško ar kokio kitokio suerzinimo ji gali sukietėti ir išsitiesti arba atsistoti. Šitokis stovis vadinamas atsistojimu arba erekcija (*erection*). Minkštame stovy varpos ilgis siekia nuo vieno iki šešių colių; atsistojus gi ji turi nuo keturių iki devynių colių. Varpos ir kiaušinėlių didumas nėra prirodymu lytiškos galės arba vyriškumo. Kartais ypata su dideliais lytiškais organais gali būt visiškai bejiegė, arba visai priešingai.

Varpos galvutė priguli prie kerpinės dalies, tai yra, ją sudaro padidintas kerpinės dalies galas, o ne korėtoji varpos dalis. Maža skylutė, kurią matote galvutės vidury, vadinama žiotis (*meatus* arba *meatus urinarius*). Urethra arba šlapinimosi kana-

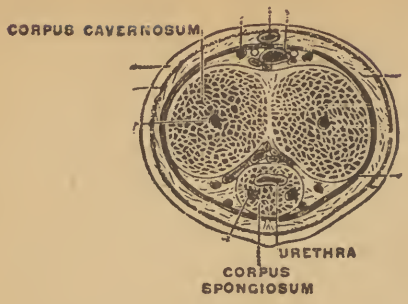

Skersai perpjauta varpa. Čia aiškiai matosi jos vidurinis subudavojimas. Dvi storesnės, apskritos dalįs, kurios susijungia tarp savęs, vadinamos korėtais kūneliais (Corpus Cavernosum). Apačioje matoma plonesnė dalis, vadinama kerpiniu kūneliu (Corpus Spongiosum). Toje dalįje matoma suplota skylutė—tai šlapinimosi kanalas (Urethra).

———

Varpa, šlapumo kanalas, Cowper'o gilės, prostatiška gilė ir sėklinės dūdukės, kaip jos matosi iš apačios ir iš užpakalio. (Dėlei aiškumo oda ir artimieji raumeniš prašalinti.)

las tęsiasi nuo žioties iki pūslės kaklo. Tuomi kanalu išeina šlapumas, o taipgi ir sėkla. Tasai kanalas yra labai svarbus. Jo vidus išklotas švelnia ir drėgna plėvute, kurioj randasi daugybė menkučių gilelių ir raukšlelių. Tokis šlapinimosi kanalo subudavojimas turi didelę svarbą, kadangi jis labai apsunkina tūlų sutinimų, paveizdan triperio, gydymą, kaip mes vėliaus tai matysime. Šlapinimosi kanalas paprastai skiriasi į dvi dali—priešakinė dalis, kuri tęsiasi per visą varpos ilgumą, ir užpakalinė dalis,—nuo varpos šaknies iki pūslės. Užpakalinėj kanalo daly randasi mažas išsiplėtimas arba pūslutė (*verumontanum* arba *caput gallinaginis*), kuri lošia svarbią rolę lytiškame nusilpime. Abiejose tos pūslutės šalįse yra skylutės į prostatiškas ir išmetančiasias gyslutes. Kitaip sakant, kaip sėkla taip ir prostatiškas skystimas išsilieja į užpakalinę šlapinimosi kanalo dalį, o iš ten jau eina prie žioties ir laukan.

Mes patyrėme, jog sėklinės dūdukės (*vasa deferentia*) yra tai gyslutės arba kanalai, kurie išneša sėklą iš kiaušinėlių; bet jos nevisada išneša sėklą tiesiog į šlapinimosi kanalą; jos pirmiaus išneša sėklą į tam-tikrus indelius arba rezervuarus, po vieną abiejose šalįse, kurie vadinami sėklų sandėliais (*seminal vesicles* arba *vesiculae seminales*). Tuose indeliuose sėkla pasilieka tol, kol ji bus suvartota. Nuo abiejų sėklų sandėlių eina, taip vadinamos, išmetamosios dūdukės, kurios atsiduria į minėtą šlapinimosi kanalo pūslutę. Tomis tai dūdukėmis, lytiškam susierzinimui atsitikus, sėkla es-

ti išmetama į šlapinimosi kanalą. Sėklų sandėliai neesti vien-tik sudėjimo vieta; jie patįs dar gamina savotišką skystimą, kuris yra viena sudėtinų sėklos dalių. Sėklų sandėliai turi apie du ir pusę colio ilgio, guli viršuje ir abiejose prostatiškos gilės šalįse, ir esti lengvai apčiuopiami įdėjus pirštą į užpakalinį išėjimą.

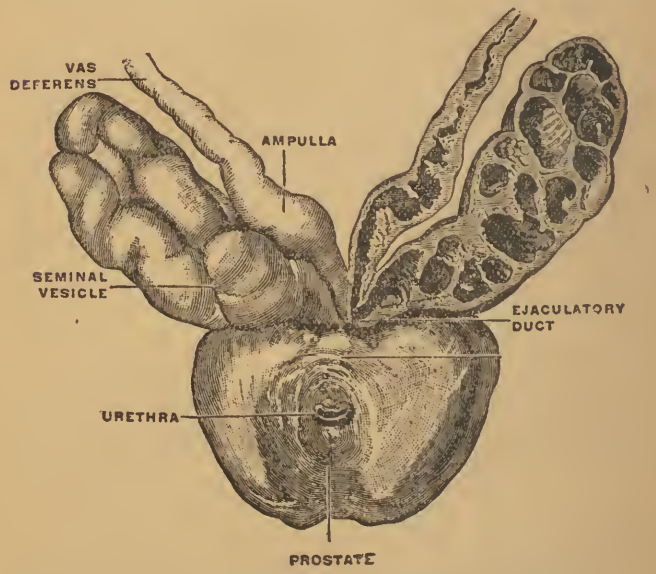

Prostatiška gilė, sėklinės dūdukės ir sėklų išvados, kaip jos matosi iš priešakio ir iš viršaus.

Mes patyrėme šį tą—visą kas jums kol-kas reikalinga žinoti—apie kiaušinėlius ir jų priedus, sėklą renkančias gyslutes, išnešančiasias dūdukes, sėklų sandėlius, varpą ir šlapinimosi kanalą. Yra

dar vienas lyties organas, kurį mes turime pažinti, tai yra, prostatiškoji gilė (*Prostate*).

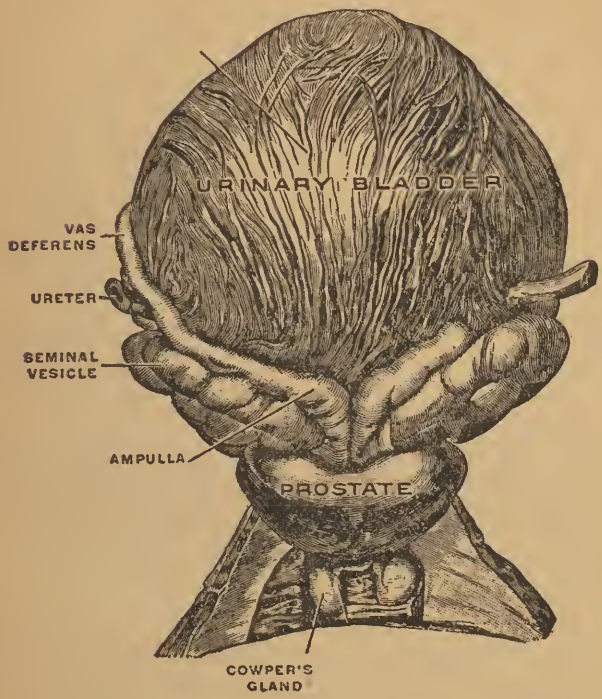

Prostatiška gilė, sėklinės dūdukės ir pūslė, žiūrint iš užpakalio.

PROSTATIŠKA GILĖ.

Prostatiška gilė yra labai svarbus organas, nors dar neseniai jo svarba tepradėjo būt pripažįstama. Įdėjus pirštą į užpakalinį išėjimą, galima tą organą labai aiškiai jausti, ištirti ir išmieruoti. Didumu ir forma prostatiška gilė panaši į laukinį

kaštaną. Jos vidury yra skylutė, per kurią eina šlapinimosi kanalas ir išmetamosios dūdukės. Ta šlapinimosi kanalo dalis, kuri eina per prostatišką gilę, vadinama prostatišku kanalu; jos ilgis siekia vieną colį. Prostatiška gilė susideda iš gilinių ir raumeninių dalių. Ją dengia tamprus apvalkalas arba lukštas. Jos vidus pripildytas limpančio pieniško skystimo, kuris matomai yra reikalingas spermatozų gyvybei ir judėjimui. Prostatiškos gilės susitraukimas, uždegimas ar padidėjimas veda prie daugelio negerumų, kaip patirsime tolimesniame straipsnyje.

Verta paminėti dar dvi mažyti gili, taip vadinami *Cowper'o gili.* Jos yra žirnio didumo, randasi prostatiškos gilės užpakaly ir apačioj, ir turi colio ilgumo išvedamąją gyslutę, per kurią išleidžia savotišką skystimą į šlapinimosi kanalą. Cowper'o gilės neturi didelės fiziologiškos svarbos, bet kada triperio perai patenka į jas ir užkrečia, kaip tas neretai atsitinka, tuomet jos labai apsunkina arba ir negalimu padaro visišką išgydymą.

Ketvirtas Skyrius.

LYTIES ORGANŲ FIZIOLOGIJA.

KIAUŠINĖLIAI yra svarbiausi lyties organai. Jie gamina sėklą (*spermatozoa*) ir be jų negalimas būtų veislės palaikymas. Bet apart veisimosi veikmės, kuri taip svarbi veislės palaikymui, jie atlieka dar kitą veikmę, kuri turi didžiausią svarbą atskiram žmogui, individualui. Toji veikmė turi didelę įtekmę ant žmogaus drūtumo, išsivystymo, psichiško (dvasinio) gyvenimo ir ant smegenų darbštumo, taip jog, sulyg tos veikmės svarbumo, kiaušinėliai užima pirmą po smegenų vietą. Per tūkstančius metų buvo žinoma, jog kiaušinėliai gamina skystimą, kuris reikalingas moterų užvaisinimui. (Tūlos laukinės tautelės net ir dabar nežino priežasčių, rišančių lytišką susinešimą su apvaisinimu.) Bet mes dar tik neseniai patyrėme, jog apart sėklų (*spermatozoa*), kiaušinėliai gamina dar taip vadinamą *vidujinį* skystimą, kuris eina į kraują ir atsiliepia ant fiziško ir protiško žmogaus išsivystymo. Šitas vidujinis skystimas išvysto, taip vadinamus, *antraeilius* vyro lyties ženklus, — barzdos augimą, plaukų žėlimą tūlose kūno vietose, vyrišką (stambų) kaulų ir raumenų išaugimą, storą balsą, ir t. p. Jisai veikia, taipgi, kaipo pridavėjas visam kūnui energijos, stiprindamas smegenis,

nervų sistemą, raumenis, ir t. t., ir, galop, tasai vidujinis skystimas turi savyje dalį, vadinamą *libidogen*, kurios pareiga *yra stiprinti lytišką geismą*. Iš to matoma, jog jeigu lauk išleidžiamasis kiaušinėlių skystimas, spermatozoa, yra reikalingas veislės palaikymui, tai vidujinis skystimas yra taip-pat reikalingas atskiro žmogaus gerbuviui. Nors tas vidujinis kiaušinėlių pagaminamas skystimas iki šiol dar nėra atskirtas ir išanalizuotas, mes visai neabejojame apie jo buvimą. Prašalinus iš vyro ar gyvulio kiaušinėlius, apsireiškia aiškios permainos ir kuo anksčiau kiaušinėliai prašalinti, tuo žymesnės yra permainos.

Prašalinimas lyties gilių (kiaušinėlių) iš vyro arba iš moteries vadinama kastracija arba išskapijimu, išromijimu. Mes žinome, kastruotus arklius, bulius ir kitus gyvulius, ir kiekvienas vienu pažvelgimu gali patėmyti skirtumą tarpe kastruoto ir nekastruoto gyvulio. Nekastruotas vyriškos lyties gyvulys yra pilnas ugnies, energijos; jis yra jautrus ir be baimės. Kastruotas gyvulys yra bukas, be energijos, be drąsos, kantrus ir tinka vien sunkiam darbui atlikti. Jeigu vaikas tampa kastruotas vaikystėje arba ankstyboj jaunystėj, tai jis nebeišsivysto į vyrą. Jo balsas ant visuomet liekasi plonas, ūsai ir barzda visai neželia, ir visi kaulai ir raumens įgauną moterišką išvaizdą. Bet jam trūksta ne vien fiziško išsivystymo,—protiškai jis taipgi neišauga. Jis liekasi baugus, neužsitikintis, šalinasi nuo moterų ir tankiausiai yra labai bukas protiškai.

Užtenkamai jau pasakyta, kad parodyti didelę kiaušinėlių svarbą, kaip rasei, taip ir individualui (pavieniui). Dabar jūs suprasite, kaip bile kokis kiaušinėlių varginimas gali atsiliepti ant viso organizmo—kūno ir proto.

Prostatiškos gilės pareiga yra, kaip jau minėta, gaminti skystimą, kuris rodos priduoda sėklai galę judėti; nes išėmus sėklą tiesiog iš kiaušinėlių, ji veik visiškai negali judėti. Sprendžiama taipgi, jog prostatiškas skystimas suteikia sėklai maistą. Dabar nekurie lyties tyrinėtojai (*sexologai*) tiki, jog prostatiška gilė, apart to, taip sakant, išmetamojo skystimo, kuris yra kaip ir sėklos dalimi, turi dar savotišką vidujinį (*einantį į kūną*) skystimą. Vienok, šitas skystimas dar nėra atskirtas ir dar nežinoma, kokia yra jo veikmė ant kūno.

Seniau buvo manoma, jog sėklų sandėliai yra vien tik sėkloms talpinti, bet vėliausiam laike tasai manymas persimainė. Sėklų tik maža dalis randasi sėklų sandėliuose; skystimas, kurį mes randame tuose sandėliuose, ir kurį galima išspausti masažuojant, yra pačių sandėlių pagaminamas, nes tapo patirta, jog jie yra ne vien vieta sėklų laikymui, bet yra kaip ir gilės ir turi savotišką skystimą.

COWPER'O GILĖS ir šlapinimosi kanale randamos, taip vadinamos, *Littre's* gilės išduoda skystimą, kuris turi alkalinę veikmę. Tasai skystimas ištrykšta laike lytiško susierzinimo ir, sudrėkindamas šlapinimosi kanalą, padaro jį alkaliniu. Šlapinimosi kanalas, ypač tuoj po nusišlapinimo, turi

rūgščio (*acid*) veikmę, nes šlapumas yra rūgštas. Tuo tarpu rūgščiai užmuša sėklą, todėl Cowper'o ir Littre's gilių skystimas prašalina iš šlapinimosi kanalo visus rūgščio pėdsakus, apsaugodamas tuo būdu sėklų gyvastį.

SĖKLINIS SKYSTIMAS.

Sėkla vadinamas tirštas, lipnus skystimas, turintis savotišką kvapą, kokio neturi jokis kitas kūno produktas. Tasai skystimas yra reikalingas, kad apvaisinti moterį. Mes vadiname sėkla skystimą, kurį pagamina kiaušinėliai, bet tas nėra visiškai teisinga. Kiaušinėlių pagaminamą skystimą reikėtų vadinti spermos arba spermatišku skystimu, nes jame plaukioja *spermatozai* (*apvaisinantieji perai*). Sėklinis skystimas, kokiu jis išeina iš šlapinimosi kanalo, susideda iš keleto įvairių skysčių: spermatiškas skystimas iš kiaušinėlių, skysčiai, kuriuos gamina prostatiškoji gilė, sėklinės dūdelės, Cowper'o gilės ir šlapinimosi kanalo gilės. Abejotina yra, kad vienas tik spermatiškas skystimas galėtų apvaisinti moterišką kiaušinėlį: kiti skysčiai, ypač iš prostatiškos gilės, rodos, lošia svarbią pagelbinę rolę. Tūli tiki, jog tie kiti skysčiai esti *maistu* spermatozams nuo laiko jų išėjimo iš varpos iki susivienijimo su moteries kiaušinėliu; spermatozams gali prisieit kelias valandas arba dienas klajoti moteries gimdoje arba gyslutėse, kolei jie pasitinka kiaušinėlį. Tačiaus šitas manymas apie spermatozų maistą negali būt nei prirodytas,

nei užginčytas ir mes tik abejingai tegalime jį pripažinti. Svarbiausis faktas yra tame, jog sveikas, vaisingas sėklinis skystimas privalo turėti savy visus minėtus atskirus skysčius sveikame, normališkame stovyje. Jeigu prostatiška gilė ar sėklinės dūdukės apserga, tai sėklinio skystimo vaisingumas gali susimažinti arba ir visai pranykti, nors jame būtų daugel spermatozų ir jie išrodytų visai sveikais.

Spermatozoa.

Tyrinėdami su mikroskopu lašą sėklinio skystimo, mes atrasime jame plaukiojant ir vingiuriuojant tūkstančius mažyčių kūnelių, panašių į varlių perus ir pagal visko išrodančių savystoviais gyvūnėliais. Nieko stebėtino, jeigu pirmieji tyrinėtojai manė, jog tai gyvūnėliai ir praminė juos *animalcula* ir *spermatozoa* arba sperm-gyvūnėliais. Tas vardas nėra atsakantis: sulyg to vardo, mes persistatome juos gyvūnėliais arba savystoviais perais, bet jie tokiais nėra. Jie yra tik galinčios krutėti celės. Todėl geriaus būtų vadinti juos *zoospermais, spermatozoidais* arba tiesiog *spermia.* Tačiaus, nors jie yra vien celėmis, tos celės yra įstabiausios visame gyvūnų pasaulyje. Jos yra mažiausios kūne celės (gi moteries kiaušinėliai yra didžiausiomis kūne celėmis). Jos pagaminamos milžiniškame skaitliuje. Yra sprendžiama, jog laike susinešimų kiekvienas sėklinio skystimo išliejimas turi apie du milionu spermatozų! (Tūli net sako: du šimtu milionų!) Ir kiekvienas tų spermatozų turi savyje

viso žmogaus ypatybes. Kuomet spermatozas praduria kiaušinėlį, apvaisina jį ir pastarasis išsivysto į vaisių arba kūdikį, tai pasirodo, jog spermatozas perdavė jam visas savo autoriaus arba protėvio ypatybes: ne vien visas fiziškas (kūno) ypatybes, kaip kūno didumą, plaukų ir akių spalvą, bet net tokias vidujines ypatybes, kaip temperamentas (pobūdis), smegenų jiega, amžiaus ilgumas ir t. t.

Spermatozai arba apvaisinantieji gyvūnėliai, kaip jie išrodo žiūrint į juos per galingiausius mikroskopus.

Drūčiausis mikroskopas, geriausis chemiškas analizas (išdėstymas į sudėtines dalis) neparodo jokio skirtumo tarpe dviejų žmonių spermatozų, o betgi iš vieno gali išsivystyti genijus, lygus Newton'ui, Hugo ar Goethe'i, o iš kito—brutališkas išgama arba nepataisomas žmogžudys.

Spermatozai, kurių paveikslus čionai matote,

susideda iš galvutės, kaklelio, kūnelio ir uodegutės. Galvutė yra pailgoka, bet plokšti, suplota. Viršutinė jos dalis, su kuria spermatozas praduria

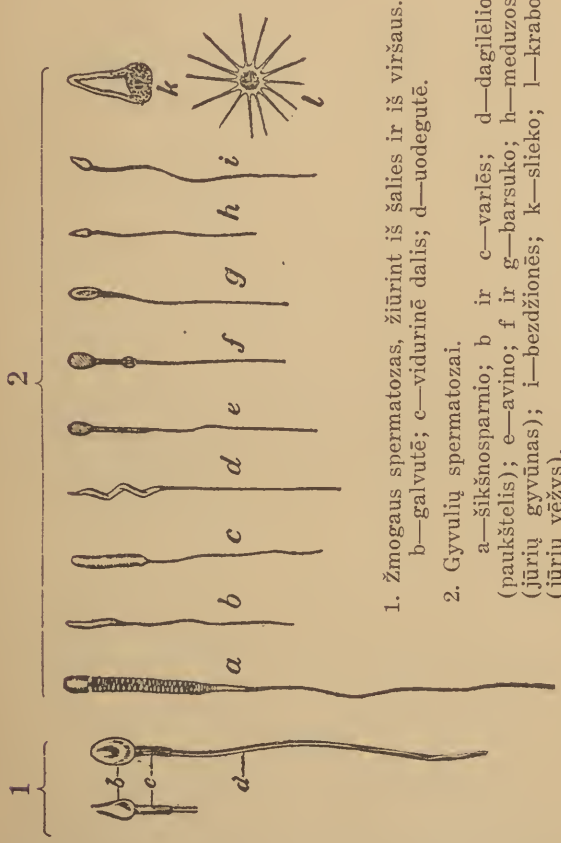

1. Žmogaus spermatozas, žiūrint iš šalies ir iš viršaus. b—galvutė; c—vidurinė dalis; d—uodegutė.
2. Gyvulių spermatozai. a—šikšnosparnio; b ir c—varlės; d—dagilėlio (paukštelis); e—avino; f ir g—barsuko; h—meduzos (jūrių gyvūnas); i—bezdžionės; k—slieko; l—krabo (jūrių vėžys).

kiaušinėlį, yra plonesnė arba smailesnė ir vadinama durklu. Uodegutė veikia, kaipo vairas ir jos vingiuojanti krutėjimai suteikia spermatozui galę

savystoviai judėti. Sprendžiama, jog spermatozas gali keliauti vieną colį į apie septynias minutas laiko.

Spermatozų gaminimo procesas vadinamas *spermatogenesisu*. Spermatozai greit nustoja gyvasties, jeigu tik juos paliečia kokia-nors *rūgštis* (*acid*), arba skystimas, kuriame randasi kokia-nors rūgštis ištirpintame stovyje.

Penktas Skyrius.

SUBRENDIMAS IR LYTIES INSTINKTO PABUDIMAS.

SUBRENDIMU vadinasi tasai amžius, kuomet vaikas ar mergaitė tampa lytiškai prinokusiu, subrendusiu. Vaiko išsivystyme, tame periode, įvyksta skaitlingos ir įdomios permainos. Lytiški organai šarpiai auga, taip jog kiaušinėliai pasidaro aštuonis sykius didesni, negu iki tolei buvo; papilvė ir pažastįs apželia plaukais, ir abelnai visas kūnas tampa daugiau ar mažiau plaukuotu; pečiai pasidaro platesniais, krūtinė—gilesne; vaikas išauga keletą colių augštesnis; rankos pasidaro perdaug ilgos; balsas tampa žymiai gilesniu ir persimaino iš plono į storesnį; ant viršutinės lūpos pasirodo minkšti plaukeliai, kurie neužilgo atsiranda ir ant viso veido. Vienok, žymiausia permaina yra lyties instinkto pabudimas, taip jog geismai, kurie iki tolei buvo miglotais, neaiškiais ir neišaiškinamais ilgėjimais, dabar tampa aiškiais ir turi aiškų tikslą. Tame gi laike pas jį gali atsitikti pirmutinis naktinis išsiliejimas, kuris taip labai jį išgąsdina arba nustebina.

Šios šalies vaikai subrendimą pasiekia paprastai tarpe trylikos ir penkiolikos metų; tūli vaikai

subręsta turėdami tik dvyliką metų, kiti gi neankščiau šešiolikos ir labai retai septyniolikos. Tačiaus, nors vaikas tarpe trylikos ir penkiolikos metų skaitosi lytiškai subrendusiu, tai yra, jo sėkliniame skystime jau randasi spermatozų ir jis gali apvaisinti moteriškę, tas nereiškia, jog jis yra pilnai subrendęs fiziškai. Jo organų augimas ir drūtinimos tęsiasi iki jis pasiekia aštuonioliką arba dvidešimts metų ir tik tuomet jis yra biologiškai tinkantis apsivedimui. Jeigu jis padarytų kūdikių lig nepasiekęs minėto amžiaus (dvidešimts metų), tai tie kūdikiai tankiausiai galėtų pasirodyt silpnais ir menkais. Iš fiziško, draugijinio ir ekonominio atžvilgio būtų geriaus, jeigu nei vienas vyras netaptų tėvu pirm dvidešimts-penkių arba mažiausiai dvidešimts-dviejų metų amžiaus.

Daugelio manoma—net ir tūlose lytiškose knygose rašoma,—būk prieš subrendimo amžių vaikas ir mergaitė veik niekuo nuo viens kito nesiskiria, būk jie yra belytės esybės ir neturi jokio lytiško jausmo, ir būk tik subrendimo laike lyties instinktas pabunda ir vaikas tampa vaikinu, o mergaitė—mergina. Tokia ideja yra klaidinga. Lyties instinktas randasi kūdikyje nuo jo gimimo valandos, ir kaip vyriškos lyties kūdikis skiriasi nuo moteriškos lyties kūdikio fiziškai, taip jis skiriasi (nors ne tiek žymiai) ir psichiškai (protiškai). Ir lyties instinktas gana žymiai apsireiškia keturių,penkių ir šešių metų vaikuose. Jie ne vien jaučia drūtą patraukimą prie kitos lyties draugų, bet penkių arba

šešių metų vaikas gali drūčiai įsimylėti į jauną arba vidutinio amžiaus moteriškę ir gali skaudžiai kentėti, kuomet jam draudžiama "mylimą" ypatą matyti, arba kuomet jam prisieina su ja persiskirti. Apart to, labai tankiai vaikai nuo penkių iki dešimties metų amžiaus užsiima įvairiais lytiškais žaidimais ar tai su mergaitėmis arba su kitais vaikais. Po to paprastai seka ramesnis periodas, kuomet, per atsakantį auklėjimą, per gėdos jausmo išsivystymą, per tėvų perspėjimus ir draudimus, per baimę bausmės, instinktas, regimai, apsnūsta, idant subrendimui atėjus pabusti visoj savo galybėj. Tačiaus daugely vaikų tasai apsnūdimo periodas visiškai nepasirodo ir lyties instinktas mažiau ar daugiau apsireiškia pradedant nuo penktų arba šeštų metų ir iki-pat subrendimo. Ir daugelyje tasai instinktas išnyksta tiktai gyvybei išnykus.

Klausimas apie ankstybą lytiško instinkto veiklumą nėra vien tik moksliškai įdomus: jis turi didelę praktišką svarbą. Jeigu lyties impulsas pradeda veikti ankstyboj kūdikystėj ir vaikystėj, iš to galima išvest, jog vaikas, neturėdamas supratimo nei patyrimo, kuriais galėtų vadovautis, gali įprasti į tūlus labai kenksmingus papročius ir net nenormališkumus. Faktai patvirtina, jog *tas taip ir yra.* Analizuodami nekuriuos nenormališkumus ir nervų suirimus, kurie vargina vyrus (ir moteris), mes tankiai randame, jog jų pradžia paeina iš kokionors patyrimo, kurį ligonis gavo ankstybiausioje vaikystėje. Iš to viso išeina, jog kūdikystė ir vai-

kystė yra periodai, laike kurių vaikučiai (vyriškos ir moteriškos lyties, bet ypatingai vyriškos) turi būt kuoatydžiausiai, kuolabiausiai saugojami nuo kenksmingų įspūdžių ir pavyzdžių.

ŠEŠTAS SKYRIUS.

SAUŽAGYSTĖ ARBA MASTURBACIJA.

DALYKAS, apie kurį aš turiu šiame straipsny su jumis kalbėti yra ne iš maloniųjų. Bet, malonu ar nemalonu, mes negalime savo pareigos vengti. Jūs, veikiausiai, esate nemažai girdėję arba skaitę apie saužagystę arba masturbaciją. Apgavikai, apie kuriuos pirmesniame skyriuje minėjau, piešia to papročio pasekmes vaizdžiausiose spalvose. Tas paprotis yra vienas svarbiausių jų vertelgystės įrankių; nes, kadangi didžiuma vaikų yra maž-daug saužagiavę, jie tikisi pagaut sau aukų, jei tik jiems pasiseka paskleist savo "literaturą" tarpe vaikinų ir jaunų vyrų. Ant nelaimės daugelis net sąžiningų gydytojų parašytų knygų nedaug kuo yra iš to atžvilgio geresnės. Visos knygos labai perdeda ir padidina blogas to papročio pasekmes. Vienu laiku saužagystę skaitė priežasčia daugelio baisių ligų, kaip-tai plaučių džiovos, idiotystės, beprotystės, vėžio, nugarkaulio smegenų gedimo (*locomotor ataxia*) ir daug kitų. Dabar mūsų supratime apie tą paprotį įvyko didelė permaina; tūli gydytojai pasiekė jau net kitą kraštutinybę ir skaito jį visiškai normališku ir visai nekenksmingu apsireiškimu. Teisybė, kaip ir daugumoj kitokių atsi-

tikimų, randasi viduryje. Aš prižadėjau sakyti jums teisybę ir teisybę jūs išgirsite.

Saužagystė nėra kriminališku prasižengimu, nei paleistuvyste; ji yra tiktai blogu darbu, o blogu darbu ji yra todėl, kadangi ji gali privesti prie saužagystės *papročio,* kuris *yra tikrai* blogas ir kenksmingas dalykas. *Retkartinė* saužagystė *nėra* kenksminga ir jeigu ją galima būtų visada sulaikyti atsakančiose ribose, tai nebūtų jokio reikalo tokį triūkšmą dėl to kelti ir aikvoti galybes popieros aprašymui jos blogumų. Bet čia tai ir svarba; mes negalime užsitikėti. Tai yra darbas, kuris gali apvaldyti ypatą, jis silpnina valią, ir pirm negu pasaugosi, jis gali tapti papročiu, kurį sunku arba veik negalima perlaužti. Ir kuomet žmogus lieka papročio vergu, ir perdaug tam papročiui atsiduoda, jis gali nejuokais nusilpninti savo organizmą, sulaikyti savo fizišką ir protišką išsivystymą, ir galop net visai suardyti savo sveikatą. Gi, jūs jug nenorite tą pasidaryti?

Todėl, jeigu jūs niekad neužsiimdavote tuo darbu—nepradėkite; o jeigu užsiimate—bandykite atsikratyti. Dėl savo kūno ir proto labo, atsikratykite nuo to papročio. Jeigu jums sunku ant syk tą paprotį pergalėti—pergalėkite jį laipsniškai, pratęsdami laiką tarp vieno darymo ir kito, kaip galima ilgiausiai. Tuo-pat laiku kreipkitės prie išmanančio gydytojo, kuris pagelbės pergalėti tą paprotį, jeigu jūs jau likote jo vergu. Aš nenoriu, kad jūs mane klaidingai suprastumėt. Aš nesakau, jog *kiekvienas* vaikas arba jaunikaitis, kuris vidutiniš-

kai saužagiauja, suardo sveikatą arba nusilpnina protą. Priešingai, skaitlinga sveikų normališkų vaikų didžiuma išsisuka iš to darbo be blogų pasekmių; suaugę, jie atmeta tą paprotį ir pas juos nelieka jokių kenksmingų palaikų. Bet tėmykite, jog aš sakiau *sveikų normališkų* vaikų; ne visi vaikai yra sveiki ir normališki; ir ant silpnų, nerviškų arba kiek-nors nenormališkų vaikų tasai darbas gali turėti baisiai kenksmingą veikmę; jų valios spėka gali susilpnėti ir tuomet jie gali nebeįstengti tą paprotį pergalėti. Net ir visiškai sveiki vaikai, jei tik *be saiko* tam atsiduos, gali nepataisomai save pagadinti.

Jūs neturite gėdintis pasisakyti apie tą paprotį savo tėvui, motinai arba gydytojui. Tas dalykas nėra niekuo nepaprastu, nes iš kiekvieno šimto žmonių mažiausiai devynios-dešimtįs yra mažiau ar daugiau tuo dalyku užsiimdavę. Nekurie sako, jog devynios-dešimtįs-devyni arba visas šimtas; kitais žodžiais sakant, jog *visi* žmonės, be išimties, daugiau ar mažiau užsiima saužagyste. Bet aš tikrai žinau, jog tai neteisybė. Vienok nuošimtis yra toks didelis, jog kada pas mus ateina pacijentas gydytis nuo kokios lytiškos arba veneriškos ligos, mes neklausiame jo ar jis kada-nors užsiimdinėjo saužagyste; mes esame įsitikrinę, jog užsiimdinėjo. Mes tiktai klausiame ar jis perdaug buvo tam papročiui atsidavęs, kokiame amžiuje jisai pradėjo ir kuomet nuo to atsikratė? Todėl *nesigėdinkite* ir *nesijauskite kokiais-tai niekšais;* tas nėra morališku arba religišku klausimu. Tai yra grynai fiziš-

kas klausimas ir jis yra tik tiek nemorališkas, kiek nemorališkas yra kiekvienas paprotis, kuris silpnina kūną ir protą, ir kuris gali padaryti mus negalinčiais pradėti sveikus ir normališkus kūdikius. Suprantama, jeigu jūs nepaisote, ar būsite silpni protiškai ir kūniškai, ar ne, jeigu jums nepriešinga pergyventi savo amžių beverčiu nusilpėliu, jeigu jūs taip biedni idealais ir doros jausmais, jog nepaisote net ar jūsų kūdikiai, kuriuos kada-nors į svietą paleisite, bus kam tikę ar ne, tai aš neturiu jums ko sakyti. Tokiame atsitikime, šita knyga nepadarys jums jokios naudos.

Ar čia pamokslininkavimas? Visai ne. Aš pasakau jums nenudažytus ir neperdėtus faktus, taip kaip aš juos žinau, ir palieku jums elgtis, kaip patįs norite.

"Daleiskime, aš užsiimu saužagyste ir pasiryžau nuo jos atsikratyti. Ką aš turiu daryti?" Būdas atsikratyti nuo to, kaip ir nuo kitų papročių yra *atsikratyti nuo jo.* Valios jiega yra pirmutiniu ir svarbiausiu faktorium. Jokis mokinimas, jokis gąsdinimas neturės ant jūsų jokios įtekmės, jeigu jūs neturite tikro noro atsikratyti nuo savo papročio, jeigu jūs neįstengiate parodyti jokio valios drūtumo. Aš nesakau, jog mes negalime suteikt jums pagelbos, jog mes negalime daug kuo palengvinti jums kovą, pagelbėti jums perleisti kritiškas dienas, bet jūs pats *turite norėti* tą paprotį nusikratyt, turite kuolabiausiai įtempti valios jiegą ir tuomet, bendrai veikdami, jūs galite viltis pergalėti tą paprotį.

Aš nesakau, jog tas visada bus lengva padaryti. Kartais kova yra labai sunki ir jūs galite manyti, jog jokiu būdu neįstengsite pergalėti. Tačiaus, aš atkartoju, jeigu jūs tikrai ir energiškai norėsite tą paprotį pergalėti, jeigu atminsite, jog jūs neesate nei prasikaltėliu, nei bjauriu išsigimėliu, ir jeigu įsitikrinsite, jog pergalėti jį turite vien tik dėl savo ir dėl savo būsiančios pačios ir kūdikių labo,—jūs pergalėsite.

Yra dar vienas dalykas, kurį aš turiu jums paaiškinti. Jeigu saužagystė blogai ant jūsų atsiliepia ir jūs atsikratysite nuo jos, jūs galite nepajausti išsyk jokio pagerinimo. Priešingai, tūlą laiką jūs galite jaustis daug blogiau, būti neramesniu, nerviškesniu. Bet jei jūs išanksto žinosite, jog tas blogumas tik laikinis, jog kiekvieno papročio pertraukimas, pavyzdin rūkymo arba girtuokliavimo, tūlą laiką blogai atsiliepia, jūs nesirūpinsite, jūs nemanysite, jog saužagystė amžinai jumis suardė, bet jūs būsite geriau prisirengę pavartoti tos silpnybės pergalėjimui visą savo energiją.

Vadinamo Saužagio Veido Visai Nėra.

Daugelis vaikinų ir jaunikaičių bijosi, jog tą paprotį galima pažinti iš jų veido ir abelno jų apsiėjimo. Tas yra niekai. Taip vadinamo saužagio veido visai nėra. Spuogeliai ant veido nėra saužagystės ženklu, o iš kitos pusės, nesaužagiaujantis vaikinas gali būt labai nedrąsus, baugus ir nemylintis draugystės. Niekas negali iš veido pažin-

ti, jog jūs saužagiaujate, ir jūs nedarykite greitų išvedimų, spręsdami apie kitus.

Aš atkreipiu į tai atydą, kadangi, mano nuomone, mažai yra įsitikrinimų, kurie būtų buvę priežasčia didesnio blogumo, negu šitas klaidingas įsitikrinimas, būk yra kažkokie neklaidingi ženklai, pagal kurių mes galime tikrai žinoti ar ypata saužagiauja, ar ne. Suprantama, jeigu vaikinas ar jaunikaitis perdaug saužagiauja, jis gali pasidaryt anemišku (mažakrauju) ir jo veidas gali tapti išblyškusiu, suvytusiu, su rinkiais aplink akis, ir t.t. Tačiaus tie ženklai niekuo nesiskiria nuo ženklų, kurių priežasčia yra daugelis kitokių ligų. Sugedęs skilvis, negalėjimas dėl bile kokios priežasties miegoti, prostatiškos gilės susitraukimas, žarnų nesveikumai, ir t. t., gali padaryt tokią-pat veido iššiūrą. Įdomu tas, jog žmogus gali išrodyt kuosveikiausiu, bet išgirdęs ar prisiskaitęs, būk saužagį galima pažint iš veido, jis pradės įsivaizdinti, jog taip ir su juomi yra, ir jog visi žino, kad jis yra tam papročiui atsidavęs.

Tokių atsitikimų aš turiu nemažai. Apie vieną verta čionai plačiaus pakalbėti.

Pacijentas buvo dvidešimts-šešių metų vyras, geriausioje sveikatoj ir taip puikiai išsivystęs, kaip tik galima norėt. Bijodamas užsikrėst veneriška liga, jisai vengė lytiškų susinešimų, bet saužagiavo vidutiniškai apie vieną kartą į savaitę arba kartą į penkias dienas. Jisai nejautė jokio negerumo ir buvo visai sveikas. Jam pasitaikė girdėt kitus žmones kalbant apie saužagystę ir vienas jų pasakė, jog

saužagį visada galima pažint iš veido. Paskiaus jam pakliuvo tūla šundaktarių knygutė apie tą patį dalyką, ir ten ta pati nuomonė buvo skelbiama. Nuo to laiko jis pradėjo įsivaizdinti, būk visi žiūri į jį arba su gailesčiu arba su panieka. Jam rodėsi, jog nekalčiausis patėmijimas, kuris jo visai nepalietė, būdavo tiesiog į tą jo paprotį taikomas. Jis buvo pardavėju; buvo visų mylimas ir simpatiškas, ir jam gerai sekėsi pardavinėti, bet pasisekimas tapo labai apsunkintu, kadangi, tikėdamas, jog žmonės iš veido žino jo paprotį, jis pasidarė saujausliu, nedrąsiu, prarado energiškumą ir mokėjimą įtikrinti.

Aš atydžiai ir simpatiškai išklausiau jo istorijos, užtikrinau jį, jog tas viskas neteisybė, jog ant jo veido nebuvo menkiausios žymės, kuri ką-nors parodytų; įtikrinau jį, jog beveik kiekvienas žmogus turėtų turėti ant veido tas pasakiškas žymes, nes veik visi tuomi papročiu užsiima; parodžiau jam "parašytą knygose", jog taip vadinamas "saužagio veidas" yra nežinėlių ir apgavikų išmislu, ir jis tuojaus pasijautė geriaus. Jis greitai atgavo energiją ir įsitikėjimą savyje ir galėjo savo užsiėmimą atlikti kuogeriausiai. Jeigu jis būtų pakliuvęs į apgavikų rankas, tai jis tikrų-tikriausiai būtų tapęs neišgydomu nusiminėliu arba lytišku neurasteniku.

Baimė Blogų Pasekmių Yra Tų Pasekmių Priežasčia.

Tas yra labai svarbu. Kad daugelis saužagystės simptomų ir blogų pasekmių paeina ne iš pačios

saužagystės, bet iš *baimės,* jog saužagystė priveda prie mirtinų pasekmių,—pilnai ir galutinai parodo tas faktas, jog kaip greit mes išaiškiname pacijentui, kad daugelis tų simptomų (ženklų) paeina iš baimės ir įsivaizdinimo,— tie simptomai greit dingsta ir pacijentas tuoj pradeda geriau jaustis. Atėjęs pas gydytoją pacijentas gali išrodyt visiškai suirusiu. Jam skauda galva, jis negali miegot, neturi apetito (noro valgyt), viduriai užkietėję, silpna atmintis, negali suvaldyti minčių, neturi įtikėjimo savyje, nuolat bijo, jog kažkas blogo atsitiks, nedrąsus su visais, vyrais ir moterimis, negali kalbėti publikoj, mąsto apie saužudystę, ir t. t., ir t.t. Atydžiu analizavimu (perkratinėjimu) gydytojas atskiria grūdus nuo pelų, tai yra, tikrąsias nesveikatos žymes nuo tų, kurias pagimdė baimė beskaitant apgavikų literaturą, išaiškina ligoniui jo tikrą stovį, nieko nesumažindamas nei padidindamas — ir štai, jis dar tebekalba, o ligonio veide jau apsireiškia nauja viltis, jis tuoj pradeda geriau jaustis ir greitu laiku visai pasveiksta. Aš galėčiau papasakoti iš savo praktikos šimtus tokių atsitikimų, bet tai būtų monotoniškas atkartojimas. Todėl aš tik atkartosiu tą, ką jau pirmiau sakiau, jog bauginantis perstatymas bjaurių saužagystės pasekmių yra padaręs šimteriopai daugiau blogo, negu pati saužagystė.

Dar vienas dalykas. Tūli geradėjai gali abejoti, ar verta pasakoti žmonėms, jog saužagystė nėra tokiu jau baisiu papročiu, kaip jiems buvo tikrinama. Jie gali pasakyt, būk tokis pasakojimas pri-

sidės prie to papročio platinimosi ir jo palaikymo. Ištikrųjų gi yra visai priešingai. Štai kaip aš esu kitur apie tai pasakęs:

"Mano nuomone, vadinimas paleistuvyste net menkiausio užsiėmimo saužagyste, daro silpninančia įtekmė į žmones, kurie tuom užsiima ir apsunkina jiems to papročio atsikratymą. Kiekvienas atydus gydytojas ir auklėtojas gali jums pasakyti, jog piešimas saužagystės papročio perdaug baisiomis spalvomis ir keikimas jo labai bjauriais vardais veik visuomet atneša visai priešingus rezultatus, negu buvo tikėtasi. Papročio aukos skaito save nupuolusiomis, neišgelbėjamai pražuvusiomis. Jie pradeda patįs save niekinti ir per tai jiems paskui daug sunkiau tą paprotį pergalėti.

"Mes daug daugiau gero padarytume savo jauniems ir senesniems pacijentams, jeigu visai nelytėtume morališkos klausimo pusės ir aiškintume, bet neperdėdami, vien fizišką to papročio kenksmingumą. Mes nenorime sumažinti paties savęs paguodonės jausmą mūsų vaikinuose ir merginose, mes norime jį padidinti; tačiaus mes nepadarysime to, įkalbinėdami, būk saužagis yra paleistuvingas prasižengėlis. Įkvėpkite pacijentams užsitikėjimą, papasakokite jiems, jog tasai paprotis gali statyti pavojun jų kūno augimą, fizišką ir protišką sveikatą ir laimę, ir jums pasiseks daug geresnių pasekmių atsiekti."

Užbaigiant aš pasakysiu, jog galėčiau papasakoti apie šimtus žmonių, kurie, būdami vaikais, gana nuolat užsiimdavo saužagyste, bet išaugo svei-

kais, energiškais, giliukingais vyrais, taip jog tasai paprotis matomai nepadarė jokių žymių pasekmių nei ant kūno, nei ant proto.

* * *

Prieš veidmainingus blogai manančiųjų skelbimus nėra ko aiškintis. Bet prašalinimui teisingų abejonių ir nesusipratimų tarp tų, kurie tikrai ieško teisybės, galima dar kelis žodžius pridėti. Šitas straipsnis nėra saužagystės pateisinimu, o dar mažiaus jos užtarimu. Jis yra prašymu protingai atsinešti prie visasvietiniai išsiplatinusio apsireiškimo, kuris yra grynai fiziško pobūdžio; jis yra prašymu mest besąmonius ir kenksmingus perdėjimus, nustoti pravardžiavus žmones prasižengėliais ir paleistuviais, kuomet jie, prasčiausiai sakant, yra tik silpnais; jis yra prašymu skelbti faktus vieton išmonių. Trumpai sakant, šis straipsnis yra protestu prieš varymą žmonių, maitinant juos neteisybėmis, į neurasteniją ir melancholiją, kuriuos, su teisybe, greitai galima būtų padaryti normališkais, sveikais ir gyvenimu besidžiaugiančiais vyrais ir moterimis.

Septintas Skyrius.

SAUŽAGYSTĖS PAPROČIO PERSPĖJIMAS.

KADA pas gydytoją ateina žmogus, kentėdamas nuo blogų saužagystės pasekmių, tada pervėlu kalbėti apie *perspėjimą*. Bet kadangi šią knygą skaitys daugelis gimdytojų, kuriems rūpi jų augančių kūdikių gerovė, tai yra reikalinga pasakyti keletą žodžių apie saužagystės perspėjimą.

Svarbiausis dalykas, norint tą paprotį perspėti, yra atydžiai saugoti vaiką nuo pat jo kūdikystės. Mums žinoma, jog gana tankiai kvailos arba ištvirkusios penėtojos, auklės, net naminės mokytojos iš nežinojimo arba tyčia įskiepija jų priežiūrai pavestuose kūdikiuose tą paprotį. Tas, žinoma, turi būt perspėjama. Net devynių, dešimties, vienuolikos metų vaikai neprivalo būti vieni, bet visuomet po priežiūra. Perdaug artimas draugiškumas tarpe vaikų ir mergaičių, ypač jeigu jie skirtingo amžiaus, turi būt atydžiai tėmijamas. Keturiolikos, penkiolikos ar šešiolikos metų vaikai, paprastai, negali būti gerais draugais dešimties ar vienuolikos metų vaikams.

Keletas vaikų arba mergaičių neprivalo miegoti viename kambary be senesnės ypatos priežiūros.

Niekuomet negalima leisti miegoti vienoj lovoj dviem vaikams arba suaugusiai ypatai ir vaikui.

Nedaro jokio skirtumo, nors suaugusioji ypata būtų vaiko motina, tėvas, brolis arba sesuo. Jeigu ir negali būt kalbos apie papiktinimą *tyčia,* vistiek tas yra pavojinga, kadangi, labai tankiai, nenoromis, nepatėmijamai, tokiu artimu susituokimu duodama pradžia saužagystei.

Vaikas arba mergaitė turi gulėti po vieną ant gana kieto šieniko (matraco). Užsiklojimas turi būt lengvas. Kojas galima kiek storiaus užkloti. Vaikui miegant rankos visuomet turi būt virš užklojimo, niekuomet *ne apačioj.* Jeigu vaikas nuo kūdikystės taip pratinamas, tai jam labai lengva prie tokio gulėjimo priprasti ir tokiu būdu galima daugely atsitikimų neduot progos priprast prie saužagystės. Nereikia leisti vaikui pabudus gulėti ir voliotis lovoje; jis turi priprasti keltis iš lovos rytmety, kaip tik pabunda. Abelnas auginimas privalo būt sudrūtinančiu, užgrūdinančiu; ir tas lytisi kaip kūno, taip ir valios. Pasiekus vaikams devintus, dešimtus, vienuoliktus, dvyliktus arba tryliktus metus (reikalinga vadovautis savo numanymu, nes tūli devynių metų vaikai yra taip-pat išsivystę, kaip kiti trylikos metų), mes turime jiems įpasakoti, kaip negerai ir kenksminga yra čiupinėti savo lyties dalis; mes turime persergėti juos, kad vengtų tokių draugų, kurie norėtų pratinti juos žaisti lyties dalimis, arba kurie turi palinkimą kalbėti apie lyties organus ir lytiškus dalykus.

Karštos maudynės jauniems vaikams yra labai tuo atžvilgiu kenksmingos. Neabejotina, jog karšta maudynė žymiai sudrūtina lytišką geismą kaip

suaugusiuose, taip ir vaikuose, lygiai vyriškos ir moteriškos lyties. Aš esu turėjęs kelioliką abiejų lyčių pacijentų, kurie pasakojo, jog pirmu syk papildė saužagystę būdami karštoj maudynėj. Kadangi jausmas buvo malonus, tai jie pradėjo ir vėliaus tą patyrimą atkartoti.

Kaslink vaikų drabužių, tai vieną dalyką turime visada atsiminti: jų kelinaitės turi būt siuvamos be kišenių, nes nuolat graibštinėdami po kelinių kišenius, vaikai tankiai įpranta saužagiauti ir daugelis net tyčia pasidaro kelinių kišeniuose skyles, kad parankiau būtų tuomi užsiimti.

Toliaus, kiekvienas dalykas, kuris gali būt to papročio priežasčia, turi būt prašalintas. Taip, paveizdan, siaurumas odos ant varputės galo, visoki šašai apie lyties dalis, perdaug rūgštas, ėdantis šlapumas, kirmėlaitės užpakalinėj žarnoj ir kitoki nesveikumo apsireiškimai turi būt gydomi ir prašalinami. Liuosoji oda ant varputės galo taipgi yra svarbia saužagystės priežasčia, taip jog apipjaustymas tankiai esti būtinai reikalingu. Jau be ypatingo aiškinimo suprantama, jog visa, kas tik gali pirm laiko sužadinti lytiškąjį instinktą, privalo būt griežtai vengiama. Muzikališkos komedijos ir nekurie kitoki teatrališki lošimai tuomi atžvilgiu daro kenksmingą įtekmę. Aš nereikalauju jokios mūsų teatrų cenzūros, aš tik nurodau faktus. Daugelis pacijentų pasakojo man, jog pirmu sykiu papildė saužagystę žiūrėdami kokį-nors muzikališką perstatymą. Nors aš labai pripažįstu liuosybę, tačiaus la-

bai patarčiau tėvams neleisti savo vaikams žiūrėti gašlių muzikališkų perstatymų.

Protiška Saužagystė.

Tūli jaunikaičiai, prisiklausę apie saužagystės kenksmingumą arba nuodėmingumą, atmeta tą paprotį; tai yra, jie atmeta tą formą, kurioj tasai paprotis paprastai praktikuojamas, bet visiškai jie jo neatmeta. Jie užsiima, taip vadinama, protiška, abstraktiška arba psichiška saužagyste; tai yra, jie sukoncentruoja, nukreipia savo mintis ant priešingos lyties, ant papiktinančių paveikslų, įsivaizdina visokius dalykus, kolei įvyksta sėklos išsiliejimas. Jie mano, jog jeigu jie nieko nedaro fiziškai, tai viskas gerai. Vienok nėra didesnės klaidos. Iš visų saužagystės rūšių, šitokia protiška saužagystė yra blogiausia, kenksmingiausia ir greičiausiai galinti privest prie neurastenijos ir lytiško nusilpimo. Kadangi atsiekimui sėklos išsiliejimo protišku veikimu—minčia—reikalinga didžiausis lyties organų įsitempimas ir labai smarkus nervų suerzinimas, todėl aišku, jog tas neišvengiamai užkenkia lyties organams ir nervų sistemai.

Protiškos saužagystės reikia kiek galint vengti, ir jeigu turi atsiduot saužagystei, jeigu ypata yra persilpna, kad visiškai nuo jos susilaikyti, tuomet fiziškas būdas yra tinkamesnis, nes daug mažiau užkenkia kūnui ir protui.

Aštuntas Skyrius.

POLLIUCIJOS ARBA NAKTINIAI IŠSILIEJIMAI.

POLLIUCIJOMIS arba naktiniais išsiliejimais vadiname išvarvėjimą sėklos miegant. Išsiliejimas paprastai įvyksta sapnuojant kokį lytiškai erzinantį sapną. Žmogus sapnuoja, būk jis žaidžia, glamonėjasi arba turi lytišką susinešimą su kitos lyties ypata. Apgavikai šundaktariai labai perdeda blogas polliucijų pasekmes, taip lygiai, kaip jie daro su saužagystės pasekmėmis; jie tvirtina, būk polliucijos neišvengiamai veda prie lytiško nusilpimo, atminties nustojimo, protiško ir fiziško suirimo ir prie beprotystės. Iš kitos pusės, tūli gydytojai stengiasi perdaug sumažinti blogas polliucijų pasekmes. Štai jums teisingas dalykų stovis:

Jeigu jums atsitinka polliucija sykį į mėnesį, sykį į tris arba dvi savaites arba net sykį į savaitę, ir jeigu sekančią dieną jūs nesijaučiate silpnu ar pailsusiu, tai galite visai nesirūpinti. Tokios polliucijos,—fiziologiškos arba normališkos polliucijos. Sėklinės dūdukės ir sandėliai (*ampullae*) perdaug prisipildo sėkla ir pastaroji turi rast sau išeigą. Bet jeigu naktiniai išsiliejimai įvyksta tankiau, negu sykį į savaitę, tuomet jie yra nenormališki arba patologiški ir jūs privalote negaišuojant pasitarti

su sąžiningu gydytojum. Tas reikalinga, nors jūs visai gerai ir našiai jaustumetėsi, nes pavojus yra tame, jog tie išsiliejimai gali tapt kaip ir *įpratimu*, taip jog toliau jie atsikartos kas naktį arba net kelis sykius į naktį. Iš kitos pusės, jeigu patėmijate, jog naktiniai išsiliejimai žymiai jumis silpnina, tai tuojaus turite kreiptis pas gydytoją, nepaisant, kaip retai jie neatsitiktų. Taigi, jei polliucijos atsikartoja tik sykį į dvi ar tris savaites, bet jei jūs blogai po to jaučiatėsi, jūs turite gydytis ir pildyti gydytojo patarimus.

Jeigu polliucijų negydyti, tai gali apsireikšti gana blogi simptomai (ženklai). Paveizdan, ligonis, kurį vargina perdaug tankųs naktiniai išsiliejimai, gali jaust galvos skaudėjimus, pakaušio sopėjimus, silpnumą kaklo raumenįse ir nugaroj ir negerumą kojų tarpe po lytiškais organais. Jis gali skųstis, jog tankiai prieš akis kaip-ir plaukioja tamsųs taškai, o kartais aplink jo akis gali rastis juodi ratai. Ligonio liežuvis paprastai yra apdengtas plėve, jis arba visai neturi noro valgyt, arba perdaug valgo, jo viduriai užkietėję, nor kartais užkietėjimą pakeičia perdidelis paleidimas; kartais jį vargina širdies pykimas, vėmimas, smarkus riemuo. Tie vidurių sugedimai gali būt priežasčia didelio sukūdimo. Ligonis nepajiegia lipti laiptais arba pabėgėjus kiek tuoj uždūsta. Tankiai pas tokius ligonius yra įsigalėjęs širdies mušimas, kuris atsikartoja nuo menkiausio fiziško darbo, nuo pasilenkimo, po valgymo, po menkiausio protiško susijudinimo, arba po kiekvieno sėklos nubėgimo. Abelnai, ser-

gantis nuolat jaučiasi pailsęs ir be energijos; popiečiais jis tankiai jaučia karštį ir sunkumą kojose, ir kartais gali jausti mėšlungiškus skaudumus kiaušinėliuose.

Tačiaus, nors tie fiziški apsireiškimai jau gana blogi, protiški apsireiškimai gali būt dar blogesni. Žymiausiu apsireiškimu yra *koncentracijos trūkumas,* negalėjimas vienodai ir nuolat dirbti kokį-nors darbą. Ypata, kurią kankina tankios naktinės arba dieninės polliucijos ir nuolatinis sėklos varvėjimas (*spermatorrhea*), retai kada tegali užimti vietą, kur reikalaujama nuolatinio protiško įsitempimo ar vadovavimo. Ji gali dirbti, taip sakant, šūksniais ir gerai atlikti darbą, bet ji negali dirbti nuolat. Laiks nuo laiko tokio žmogaus mintis tartum kokia migla užkloja ir tokiose valandose jis jaučiasi, sulyg jo paties žodžių, "niekam netinkančiu."

Kitas žymus apsireiškimas yra *"trūkumas ambicijos",* noro prasisiekti augščiau už kitus. Tai nėra tuščias žodis,—jis išreiškia tikrąjį dalykų stovį. Ligonis nepaiso, kas atsitiks; jis nepaiso ar jam pasiseks ar ne; jis yra "persisotinęs" gyvenimu. Kitas gąsdinantis apsireiškimas yra *nustojimas atminties.* Aš visuomet atydžiai tyrinėjau atminties nustojimo atsitikimus pas tuos žmones, kurie dėlei kokių-nors priežasčių turi perapstų sėklos nustojimą. Tas aiškiaus už viską parodo, kaip artimas ryšys tarpe smegenų ir lyties organų. *Perapstus* aikvojimas gyvastinio skystimo neišvengiamai atsiliepia ant smegenų. Įdomiausia tas, jog, kaip

greit pasiseka sustabdyt polliucijas ar nuolatinį sėklos varvėjimą, atmintis vėl pasitaiso.

Kaip matome, pertankių polliucijų pasekmės gali būt ir labai blogos, ir tie, kurie, norėdami užlaikyti jaunikaitį "nekaltu", stengiasi sumažinti tų blogų pasekmių svarbą, yra taip-pat neteisingi, kaip ir apgavingi gydytojai, kurie stengiasi tas blogas pasekmes perdaug padidinti. Aš atkartoju, jog į naktinius išsiliejimus, jei tik jie kiek tankiaus atsikartoja, reikia atkreipti atydą. Jie turi būt gydomi.

Gydymas yra dvejopas:—vaistais ir hygiena. Gydymą vaistais turime pavest gydytojui; hygieniškas gi gydymosi yra kiekvienam suprantamas ir užsiveria vengime viso ko erzinančio: alkoholio visai negalima vartot jokiame pavidale, kavos ir arbatos taipgi geriaus visai nevartoti. Vakarais reikia stengtis kuomažiausiai skystų valgių valgyti ir prieš-pat gulant reikia nusišlapinti. Labai gerai prisipratint pabust vidurnakty dėl nusišlapinimo, nes perdaug pilna pūslė tankiai yra priežasčia polliucijų. Niekuomet nereikia leist viduriams užkietėti. Pilna išeinamoji žarna, spausdama prostatišką gilę ir sėklų kanalus, gali padaryt sėklos nubėgimą. Todėl, jeigu viduriai bent kiek užkietėję, reikalinga vakare išplaut išeinamąją žarną su tam-tikra šmirkštyne. Šienikas (matracas), ant kurio miegama, turi būt gana kietas ir reik priprasti miegot ant šono, geriausiai ant dešiniojo. Stengkitės negulėt ant nugaros. Galite apsijuosti ploną rankšluostį su mazgu ties nugaros viduriu; tas pažadins

jus, jei miegodami atsiversite ant nugaros. Apsiklojimas privalo būt lengvas, bet kojas užsiklokite kuo-nors šiltesniu, nes *kojos* turi būt šiltos. *Šaltos kojos neretai yra polliucijų priežasčia.* Kaip reikalinga vengti fiziškų susierzinimų, taip lygiai turite vengti visokių protiškų susierzinimų. Pernieką bus jūsų gydymos ir veltui tikėsitėsi sustabdyti polliucijas, jeigu tuomi-pat laiku žaisite su merginomis, šoksite naujausius šokius, skaitysite begėdišką arba erzinančią literaturą, žiūrėsite papiktinančius lošimus teatruose, arba abelnai užimsite savo mintis lytiškais dalykais.

Aš nenoriu, kad jūs mane neteisingai suprastumėt. Jūs neprivalote manyti, jog polliucijas visuomet galima medikališku ar hygieniško būdu išgydyti. Tačiaus daugumoj atsitikimų tą galima padaryti. Atsitikimuose, kur minėtas gydymas negelbsti, turime griebtis kitoniškų priemonių. Kartais esame priversti patarti normališkus lytiškus susinešimus.

Dieninės Polliucijos. Jeigu polliucijos įvyksta naktį arba miegant, tai jos vadinasi naktinėmis polliucijomis; jeigu gi jos įvyksta dienos laike arba nemiegant, tai vadinasi dieninėmis. Dieninės policijos atsitinka žmonėms, kurių lytiški organai yra nusilpninti pertankia saužagyste arba tankiomis naktinėmis polliucijomis. Atsiradus dieninėms polliucijoms, ligonis nevilkinant turi kreiptis prie gero specialisto.

Spermatorrhea vadinasi sėklos varvėjimas. Tai yra toks stovis, kuomet ligoniui nuolat arba

veik nuolat, nuo menkiausio įsitempimo ar susijudinimo, išvarva keletas lašų sėklinio skystimo; tūluose atsitikimuose varvėjimas yra veik nuolatinis. Tai yra labai blogas padėjimas ir toksai ligonis reikalauja labai rūpestingo gydymo. Tačiaus tokis blogas stovis *labai retai* apsireiškia. Daugelis ligonių labai nugąstauja, manydami būk jiems varva sėklinis skystimas, kuomet ištikrųjų varva prostatiškas skystimas arba kokis kitas skystimas iš šlapinimosi kanalo gilių. Jeigu žmogui išvarva keletas lašų sėklos, kuomet jis stengiasi išvaryt vidurių išmatas (mėšlą), arba baigiant šlapintis, tai tas yra daug mažiau pavojinga, negu tikrasis sėklos varvėjimas; tačiaus ir tokie apsireiškimai reikalauja atydaus gydymo.

Devintas Skyrius.

LYTIŠKAS SILPNUMAS.

KAD turėti pilną lytišką pajiegą, tai yra, kad galėti tinkamai atlikti lytišką aktą—susinešimą, su pilnu vyrui ir moteriai užsiganėdinimu, reikalinga keletas faktorių. Iš vyro pusės reikalinga štai kas: (1) Normališkas lytiškas pageidimas, ką mes vadiname normališku gašlumu (*libido*) ;(2) Varpa turi galėti pilnai sukietėti; (3) Užbaigimas lytiško akto, arba taip vadinamas sujušimas, (*orgasm*), kada varpa išleidžia sėklą, neprivalo įvykti pergreitai, tai yra, vyras turi galėti tęsti susinešimą tol, kol moteris yra pilnai užganėdinta; (4) Vyras turi patirti žymiai malonų, gašlų jausmą kaip laike susinešimo, taip ir laike sėklos išleidimo. Jeigu kuris-nors tų faktorių yra silpnas arba visai dingęs, tai vyras vadinamas lytiškai silpnu arba bejiegiu. Tasai silpnumas gali būti dalinis arba visuotinas, laikinis arba nuolatinis. Kartais tik vieno faktoriaus trūksta, kartais du ar trįs, ar visi keturi gali būt sugedę.

Štai svarbiausios lytiško nusilpimo rūšįs, su kuriomis mums tenka susitikt. (1) Neturėjimas lytiško pageidimo. Sergantis skundžiasi, jog neturi jokio patraukimo prie moterų ir visai nesirūpina apie lytiškus susinešimus. Jo varpa gali

pakilti, bet jei jis atlieka lytišką susinešimą, tas aktas nesuteikia jam jokio malonumo. (2) Tokis-pat, kaip pirmosios rūšies, tik, apart neturėjimo lytiško pageidimo, jo varpa visai neturi jiegos pasikelti. (3) Turi normališką arba net perdidelį pageidimą, bet varpa visai negali pasikelti. (4) Turi normališką pageidimą, varpa gali normališkai pasikelti, bet sėkla *išsilieja pergreit ir pirm laiko,* vos tik pradėjus susinešimą arba dargi nespėjus kaip reikiant pradėti. (5) Ligonis turi normališką pageidimą, varpa normališkai pasikelia, sėkla normališkai išsilieja (nors paprastai išsiliejimas įvyksta pergreit), bet jis skundžiasi, jog lytiškas susinešimas nesuteikia jam jokio malonumo; sėklai išsiliejant jis visiškai *nieko nejaučia.* Kartais yra dar blogiau, nes vieton visiškai nieko nejaust, ligonis jaučia varpoj skaudų deginimą. (6) Pageidimas normališkas, varpa gerai pasikelia, bet išsiliejimas taip ilgai užsitęsia, jog abu dalyvaujanti visiškai pailsta, arba išsiliejimas visai neįvyksta. (7) Vyras neturi pageidimo, varpa nepasikelia, sėkla neišsilieja, o jeigu kokiu-nors būdu įvykinti šiokį-tokį išsiliejimą, tas nesuteikia jam absoliutiškai jokio malonumo. Tokiam žmoguj lytis neekzistuoja.

Tokios tai yra septynios lytiško silpnumo rūšįs, bet mums tankiausiai prisieina turėt reikalą su trečios ir ketvirtos rūšies apsireiškimais. Gi, iš tų dviejų rūšių, ketvirtoji rūšis, tai yra, pirmlaikinis išsiliejimas, yra labiausiai išsiplatinusi.

Abelnai mes skirstome lytišką nusilpimą į du

skyriu: organišką ir psichišką. Organiškame nusilpime galima rast aiškiai suprantamą priežastį, kaip, paveizdan, sutinimą, kokią-nors kiaušinėlių ligą, prostatiškos gilės nesveikumą, ir t. p. Psichiškame nusilpime priežastis tankiai slepiasi ligonio smegenyse; jisai ištikrųjų nėra nusilpęs, bet jis bijosi arba įsivaizdina, būk esąs nusilpęs. Pirmąjame atsitikime gydymas turi būt medikališkas, kaip ir bile kokios reališkos ligos; antrąjame atsitikime tankiai užtenka vien protiško arba psichiško gydymo. Jeigu nusilpimo priežasčia yra senatvė, tai tas vadinama senatvės nusilpimu; senatvės nusilpimas yra fiziologiškas, t. y., paeinantis nuo abelno viso kūno senumo ir nusidėvėjimo.

NUSILPIMO PRIEŽASTIS.

Saužagystė yra labai išsiplatinusia nusilpimo priežasčia, kadangi, kaip aš pirmiau nurodžiau, veik kiekvienas vyras pradeda savo lytišką veikimą saužagyste. Nors tasai paprotis, jeigu prasidėjęs jau suaugus ir nepertankiai praktikuojamas, daugumoj atsitikimų nepalieka jokių blogų pasekmių; tačiaus nėra jokios abejonės, jog, įgijus tą paprotį nuo dešimties, dvylikos ar keturiolikos metų ir perdaug jam atsiduodant, jis gali privest prie dalinio arba visuotino, laikinio arba nuolatinio nusilpimo.

Polliucijos. Retai arba vidutiniškai atsitinkančios polliucijos yra nepavojingos. Tačiaus, jeigu jos atsikartoja labai tankiai ir jei jų negydyti, jos gali galų gale privest prie lytiško nusilpimo.

Prostatiškos Gilės Nesveikumai. Sutinus ar kaip kitaip nesveika prostatiška gilė tankiai, nors ne visada, esti nusilpimo priežasčia.

Šlapinimos Kanalo Sutinimai toje dalyje, kuri yra prostatiškos gilės vidury, tankiai yra nusilpimo priežasčia, ypač kur nusilpimas apsireiškia pirmlaikiniais išsiliejimais.

Gonorrhea. Gonorrhea arba triperis yra viena svarbiausių lytiško nusilpimo priežasčių ir tuo atžvilgiu užima pirmą po saužagystės vietą. Tačiaus, pati gonorrhea tiek nekenkia, kiek jos pasekmės. Kaip būdama priežasčia sėklinių dūdukių ir kiaušinėlių uždegimo gonorrhea yra viena svarbiausių nevaisingumo priežasčių, taip būdama priežasčia šlapinimosi kanalo ir prostatiškos gilės sutinimo ji yra vienu svarbiausių faktorių lytiškame nusilpime ir pirmlaikiniuose išsiliejimuose.

Susitraukimas Šlapinimosi Kanalo. Šitoji gonorrheos pasekmė taipgi tankiai yra priežasčia dalinio lytiško nusilpimo, tai yra, neatsakančio pasikėlimo ir pirmlaikinio išsiliejimo.

Organiškos Priežastys. Atsitinka kartais tūli organiški apsireiškimai varpoje ir kiaušinėliuose, kurie padaro lytišką susinešimą fiziškai negalimu arba labai sunkiai atliekamu arba bent neužganėdinančiu. Tokiais apsireiškimais yra, paveizdan, prigimtas neturėjimas varpos arba jos nustojimas iš priežasties kokios-nors ligos; perdidelis varpos išaugimas (*hypertrophy*), kuomet varpa yra taip didelė, jog negali įtilpti į gimdymo kanalą (vaginą); sutinimai ir skauduliai; išsikraipymai, kuomet var-

pa yra susisukus ar įvairiai susilanksčius, taip jog susinešimas yra sunkus arba negalimas. Atsitikimuose, kur šlapinimosi kanalas išeina varpos viršuj arba apačioje, vieton išeiti gale, kaip turi būti, tas paprastai, nors nevisuomet, esti lytiško silpnumo priežasčia.

KIAUŠINĖLIŲ NENORMALIŠKUMAI. Visiškas prigimtas neturėjimas kiaušinėlių yra priežasčia neturėjimo lytiško pageidimo ir lytiško silpnumo. Tas pats yra veik visuose atsitikimuose, kur abu kiaušinėliu randasi pilve, o ne tam-tikrame maišiuky, kaip paprastai.

KIAUŠINĖLIŲ SUNYKIMAS. Jeigu kiaušinėlių sumažėjimas, sunykimas (*atrophy*) įvyksta iš abelnos kūno ligos arba iš vietinio nesveikumo, arba iš saužagystės ar pertankių lytiškų susinešimų, tai tas gali būt priežasčia nustojimo lytiško pageidimo ir nusilpimo. Tačiaus tas nevisuomet atsitinka, jeigu netekti kiaušinėlių per kokį nelaimingą atsitikimą arba kastraciją. Aplamai kalbant, kiaušinėlių netekimas neveda prie visuotino lytiško nusilpimo. Manymas, būk eunuchai (*kastruoti vyrai*) negali turėt lytiškų susinešimų, pasirodė esąs klaidingu. Tūli kastratai yra lytiškai daug drūtesni, negu normališki vyrai.

HYDROCELE arba vandenuotas mašnelės sutinimas gali, kartais, būti mechaniška nusilpimo priežasčia.

RUPTURA arba patrūkimas, jeigu atsitinka mašnelėj arba artimai, tankiai pasidaro mechaniš-

ka lytiško nusilpimo priežasčia. Varpa lieka permaža ir yra veik visiškai paslėpta mašnelės masoje.

VARICOCELE arba išsiplėtimas kraujagyslių paprastų žmonių mintįse visada laikoma nusilpimo priežasčia. Šitokį įsitikrinimą palaiko ir platina visoki šundaktariai, kurie visuomet "atranda" mašnelės kraujagyslių išsiplėtimą, nors to ir visai nebūtų, ir kurie pataria operaciją, kaipo geriausią nuo to ir kitokių lytiškų negerumų pagelbą. Tačiaus, jei tas gyslų išsiplėtimas pasidaro labai didelis, tai jis gali būt nusilpimo priežasčia, bet toji liga paprastai menkai teprisideda prie lytiško nusilpimo.

PROSTATIŠKOS GILĖS LIGOS. Įvairųs prostatiškos gilės nenormališkumai, kaip tai perdidelis jos išaugimas, sutinimas arba uždegimas, gali vest prie lytiško nusilpimo. Prostatiškos gilės uždegimas paprastai tik laikinai sugadina lytiškas pajiegas, ir kaip greit tasai uždegimas prašalintas,—dingsta ir nusilpimas. Verta žinoti, jog, prostatiškai gilei sugedus, lytiškos pajiegos gali nusilpnėti arba gali įvykti pirmlaikiniai išsiliejimai, *bet tuo pačiu laiku* lytiškas noras gali žymiai pasididinti.

PHIMOSIS, t. y., susiaurėjimas odos ant varpos galo, gali žymiai užkenkti atsakančiam lytiško akto atlikimui. Tankiai tas yra priežasčia pirmlaikinių išsiliejimų. Taip-pat veikia ir visoki nešvarumai, kurie susirenka po liuosąja oda aplink varpos galvutę; ir neretai pasitaiko tų nešvarumų rasti netikėtinai daug.

AMŽIUS, suprantama, yra labai svarbus fakto-

rius, nes visi vyrai lytiškai nusilpsta, jei tik užtektinai ilgai gyvena. Bet jeigu mes bandysime atsakyt į klausimą, kokiame amžiuje vyrai lieka bejiegiais, kokiame amžiuje silpnumas yra fiziologišku, normališku, pasirodys, jog stačias atsakymas negalimas; nes lyties dalykuose labiau, gal, negu kur kitur, kiekvienas žmogus yra skirtingas.

Daugely vyrų lytiškos pajiegos pradeda mažėti nuo keturiasdešimtų metų ir iki penkiasdešimtų —visiškai užgęsta. Daugelis vyrų, pasiekę penkiasdešimtis ir penkias-dešimtis-penkis metus, yra taippat drūti lytiškai, kaip ir turėdami tik trisdešimts metų; gi, nemaža vyrų dalis išlaiko savo vyriškumo jiegas ir lytišką pageidimą iki šešiasdešimts-penkių, septyniasdešimts-penkių metų ir net ilgiaus.

Lytiški Išdykavimai. Lytiškas išdykavimas, tai yra perdaug tankųs susinešimai ar kitoki lytiški žaidimai, gali būt nusilpimo priežasčia. Tą paliūdyti gali kiekvienas gydytojas, kuris gydo lytiškas ligas. Ant laimės, veik visuose tokiuose atsitikimuose nusilpimas yra tik laikinis, nors buvusis pirmiau lytiškas drūtumas gali ir nebesugrįžti. Paprastai, visuotinas lytiškas atsilsis ir atsakantis, organizmą stiprinantis, gydymas, prašalina veik visas išdykavimo pasekmes. Tačiaus tas yra galima tik jei ligoniai yra suaugę vyrai; vaikams gi lytiški išdykavimai gali ant visada užkenkti, — padaryt juos lytiškais bejiegiais. Aš žinau atsitikimų, kur labai jauni vaikai (aštuonių, dešimties, dvylikos ir keturiolikos metų) buvo ištvirkusių auklių ir tarnaičių pripratinami ir verčiami atlikinėti susineši-

mus po keletą sykių į dieną. Vėlesniame amžyje daugelis tų vaikų pasiliko ant visada bejiegiais ir jų negalima išgydyti. Niekas tiek nekenkia lytiškiems organams, kiek pirmlaikinis jų varginimas. Išdykavimas, kuris subrendusiam žmogui menkai arba tik laikinai užkenkia, nesubrendusius vaikus priveda prie baisaus ir kartais nepataisomo suirimo.

Lytiškas Alkis. Aš esu giliai įsitikrinęs, jog ilgas prisilaikymas arba pasninkas nuo visokio lytiško užsiganėdinimo gali privest prie dalinio arba visuotino, laikinio arba nuolatinio lytiško nusilpimo.

Gamta neleidžia mums su jąja žaisti. Jinai neleidžia jokiam organui pasilikt be veikmės, be darbo. Neatliekančius savo pareigų organus ji naikina, bet nors organai ir nesunyktų, jų veikimas ir jiegos nusilpsta arba ir visai pražūsta.

Pertraukiamas Susinešimas (*Coitus Interruptus*). Koktus paprotis išimti varpą arba pertraukti susinešimą prieš-pat sėklai išsiliejant, kuomet abiejų dalyvaujančių nervai pasiekia augščiausį sujušimo laipsnį, yra vienas nuodingiausių civilizacijos vaisių. Tas yra priežasčia nesuskaitomų melancholijos ir neurastenijos atsitikimų ir yra neabejotina lytiško nusilpimo priežasčia.

Tūli vaistai, kaip opiumas, morfina, kokainas, tabakas, kenksmingai atsiliepia ant vyro lytiškų pajiegų. Perdaug didelis riebumas, paprastai, yra gana kenksmingas lytiškai jiegai. Alkoholizmas, tai yra, nuolatinis ir apstus vartojimas alkoholio visokiuose pavidaluose, taipgi kenkia. Apart to,

galima paminėt dar sekančias lytiško silpnumo priežastis.

Rūpesnis. Aš skaitau rūpesnį vienu žymiausių lytiško silpnumo faktorių. Yra gerai žinoma, jog didelis ir ilglaikinis rūpesnis labiau, negu kas kitas, sumažina arba visiškai panaikina lytišką norą. Tačiaus, ne taip visiems žinoma, jog rūpesnis gali laikinai nusilpninti lytiškas pajiegas, o kartais tasai silpnumas gali pasilikt ant visados. Vienok, daugumoj atsitikimų nusilpimas išnyksta, kaip greit išnyksta jo priežastis—rūpesnis. Bet pilnas lytiškų jiegų sugrįžimas reikalauja daugelio bandymų ir atsakančio supratimo, ir ne taip jau greit įvyksta.

Išgąstis. Smarkus išgąstis kartais gali padaryt laikinį nusilpimą, bet tik tokis išgąstis, kuris kaip-nors rišasi su lytišku veikimu. Mums žinomas atsitikimas, kaip tūlas vyriškis liko išgąsdintas laike susinešimo ir paskui veik visą metą buvo lytiškai bejiegis. Kada-tik jis rengdavosi atlikt lytišką aktą, jam prisimindavo ta naktis (kada jis tapo išgąsdintas) ir pakilusi varpa tuoj nusilpnėdavo.

Protiškas Veikimas. Gamta nedaleidžia tuo pačiu laiku aikvoti protiškas ir fiziškas jiegas, todėl žmonės, kurie visą laiką užsiėmę įtemptu protišku darbu, veik visuomet yra silpni lytiškai. Tas paliečia grynai intellektuališką, protišką darbą — matematiką, gamtos mokslą, tyrinėjimus, filosofiją, ir t. p. Nusilpimas ypač apsireiškia tokiuose, kurie kūnu ir dvasia atsidavę kokių-nors "problemų" išrišimui. Medikališkas tyrinėtojas pasakojo man, jog,

kada buvo užsiėmęs tūlu klausimu, kuris užimdavo visą jo atliekamą laiką, jis visiškai buvo praradęs kaip norą lytiškų susinešimų, taip ir pajiegas, ir tas tęsėsi virš aštuoniolikos mėnesių. Darbavimos dailės srityje—poezija, teatrališkas veikimas, skulptura, piešimas, ir t. p., turi visai priešingą įtekmę; jie padidina lytišką norą ir, regis, net lytišką pajiegą.

Didelis Noras labai tankiai yra priežasčia pirmlaikinio išsiliejimo. Tasai didelis noras tankiai apsireiškia pirmą ženybų naktį, jeigu pora labai ilgai buvo susižiedavus. Prie progos verta pasakyt žodį apie ilgai tęsiamus susižiedavimus, kaipo lytiško nusilpimo priežastį. Jie yra kenksmingi ne vien tuomi, jog sukelia didelį norą—tas yra tik laikinis negerumas,—bet jie gali privest prie didesnio ar mažesnio nuolatinio nusilpimo, kas įvyksta iš didelio prostatiškos gilės pritvinimo per neužganėdintą norą.

Aš gana plačiai apkalbėjau lytiško silpnumo priežastis, kadangi žinojimas priežasčių pagelbės jums tos ligos išvengti. Saugokitės, jei galite, visų priežasčių, kurios veda prie nusilpimo ir išvengsite to padėjimo, kuris daugybę žmonių padaro nelaimingais ir suardo daugybę šeimynų.

Dar vienas patėmyjimas. Žinodami skaitlingas lytiško silpnumo priežastis, jūs aiškiai suprasite melagingą apgaulingumą tų šundaktarių, kurie žada išgydyti jus kokiomis pilėmis. Kiekvienas gydytojas ar šundaktaris, kuris prižada per laiškus išgydyt jus nuo lytiško nusilpimo (jie tą tankiau-

siai vadina nustojimu vyriškumo), nematęs ir neištyręs jūsų tikro padėjimo, yra išnaudotojas, kuriam rūpi vien-tik jūsų pinigai. Saugokitės tų siurbėlių.

Lytiško nusilpimo gydymas yra begalo sudėtinis, labai keblus ir reikalauja net iš kompetentiško ir patyrusio gydytojo viso jo gabumo ir atsidėjimo. Reikia pripažint, jog net paprastas teisingas gydytojas nevisuomet gali pasekmingai svarbesnius nusilpimo apsireiškimus išgydyti. Jeigu taip, tai kaip galima tikėtis išsigydyt pas kokį nežinėlį plačiai besigarsinantį šundaktarį, kuris apsiima net per laiškus išgydyti?

Dešimtas Skyrius.

LYTIŠKOJI NEURASTENIJA.

LYTIŠKA neurastenija yra viena iš labiausiai išsiplatinusių ligų ir ja sergančių skaitlius nuolat didinasi. Ši ilga apima visą sergančiojo kūną, taip jog veik nėra nei vieno organo, kuris būtų liuosas nuo aiškių ligos žymių. Ne vien ligonio kūnas, bet ir jo mintįs, jo dvasia yra giliai liga perimtos. Tai yra iš lytiškų priežasčių paeinantis *visuotinas kūno ir nervų persidirbimas ir nusilpimas.*

LYTIŠKOS NEURASTENIJOS PRIEŽASTĮS.

Lytiškos neurastenijos priežastįs, trumpai sakant, yra sekančios: (1) Perdidelis lytiškų organų varginimas arba kokia-nors tų organų liga. (2) Mūsų civilizacija. (3) Paveldėjimas arba perdavimas nuo tėvų vaikams.

Prie pirmo skyriaus priskaitoma pagal jų svarbos: saužagystė, polliucijos ir nuolatiniai sėklos varvėjimai, pertraukiamas susinešimas, visiškas neturėjimas lytiškų susinešimų, gonorrhea su įvairiais jos nesveikumais, ypač šlapinimosi kanalo ir prostatiškos gilės uždegimu, ir besotiškas lytiškas veiklumas. Prie antro skyriaus aš priskaitau viską, kas nualina ir džiovina nervų sistemą, ir kas

pirm laiko pažadina ir nuolat dilgina ir erzina lyties instinktą. Ankstybas mokinimosi amžius, perdaug įtemptas studijavimas, tankiai atkartojami ekzamenai (tie ypač yra kenksmingi); ilgos valandos dirbtuvėse, kova už duonos kąsnį, dar bjauresnė, nervus ardanti, kova už karjerą, už iškilimą, nuolatinis stengimosi įgyti daugiau ir daugiau pinigų, arba daugiau garbės, stengimosi pragarsėti; mūsų teatrališki perstatymai, mūsų doručių moterų dažymosi ir viliojanti aprėdalai, nedoručių gatvinių moterų pasiūlymai, blogi draugai mokyklose ir ištvirkę abiejų lyčių pažįstami—tas viskas prirengia dirvą lytiškai neurastenijai.

Bet blogesniais už visas minėtas priežastis yra mūsų morališkai-religiški įstatymai, kurie paliečia lyties instinktą. Tie įstatymai kiekvieną lyties apsireiškimą apdengia paslaptingumu, ir užganėdinimą to instinkto be apsivedimo apsupa didelėmis ir *pažeminančiomis* kliūtimis. Prislėgimas kiekvieno lyties apsireiškimo yra viena svarbiausių lytiškos neurastenijos priežasčių.

Kaslink paveldėjimo,—aš nepriduodu tam didelės svarbos. Paveldėjimo rolė ligų platinime esti labai perdedama. Tačiaus reikia pripažinti, jog neurotiškų ar kitaip sugadintų tėvų vaikai lengviau gali pasiduot kokiam-nors lytiškam nenormališkumui, kuris gali privest prie lytiškos neurastenijos. Be to, kenksmingumai, kurie sveikų tėvų vaikus labai menkai užgauna, nesveikų tėvų vaikus gali nepataisomai sugadinti.

Lytišką neurasteniją galima padalinti į tris

laipsnius. Pirmame laipsny vien tik lytiški ir šlapinimosi organai esti ligos paliesti. Apsireiškia įvairųs negerumai laike susinešimų ir šlapinantis, skaudėjimai palei lytiškas dalis ir pačiuose lyties organuose. Antrame laipsny neurozis (*nervų nesveikumas*) pasiekia nugarkaulio smegenis ir ligonyje pasirodo įvairųs nugarkaulio nesveikumų ženklai. Trečiame laipsnyje matome jau visišką neurasteniją. Įvairių laipsnių simptomai (*ženklai*) paprastai esti susimaišę ir tankiai antro ir trečio laipsnio ženklai pasirodo anksčiaus, negu pirmojo.

Lytiškos Neurastenijos ženklai.

Lytiškos neurastenijos ženklai (*simptomai*) yra nepaprastai skaitlingi. Juos galima padalinti į lytiškus, šlapinimosi, nervų, kraujo, skilvio ir psichiškus arba smegenų.

Lytiški ženklai. Lytiškos sistemos suirimai lošia lytiškoj neurastenijoj svarbią rolę. Ligonis skundžiasi esąs bejiegis ir jo organai esą susitraukę, sunykę. Išrengę ligonį, atrandame varpą labai mažytę, susitraukusią, kartais taip "įtrauktą", jog vos tik matoma, šaltą ir kietą. Kiaušinėliai yra arba normališko didumo, arba, sunkesniuose ligos apsireiškimuose, ypač jei neurastenija paeina iš perdidelės saužagystės, žymiai sumažėję. Jie paprastai esti labai jauslųs ir skaudųs, kartais ant tiek, jog, lengvai suėmus juos pirštais, ligonis mirtinai išbalsta, veidas aprasoja šaltu prakaitu, ir kartais net apalpsta.

Polliucijos atsikartoja tankiai, bet yra silpnos

ir nepilnos; ligai progresuojant, išsiliejimai atsikartoja ir dienos laike, o kartais atsiranda nuolatinis sėklos varvėjimas. Nusilpimas esti arba visuotinas, taip jog varpa visai negali sukietėti, arba dalinis, kada varpa gali šiek-tiek sukietėti, bet greit vėl susileidžia. Sėklos išsiliejimas daugumoj atsitikimų įvyksta pirm laiko, paprastai dar pirm įdėsiant varpą. Sėklai išsiliejant, ligonis jaučia deginantį, tvilkinantį jausmą. Malonus jausmas, kurį sveikas vyras jaučia sėklai išsiliejant, neurastenikams nežinomas, ir deginimas, kartu su sekančiu po susinešimo energijos nupuolimu, padaro susinešimą labai nemaloniu darbu.

Ligoniai tankiai skundžiasi, jog jaučia nesulaikomą norą saužagiauti. Gali išrodyt keista, jog saužagystė, kurią mes nurodėme esant viena neurastenijos *priežasčių*, čionai skaitoma neurastenijos *ženklu* arba pasekme. Tačiaus tame nėra nieko nepaprasto. Daugely ligų, ir ypač lytiškuose suirimuose, pirmutinė priežastis vėliaus tampa vienu ligos ženklų. Saužagystė yra viena svarbiausių lytiškos neurastenijos priežasčių; bet kuomet saužagystė priveda prie neurastenijos,—ligonio valia lieka nusilpninta ir jis gali tapti bejiegiu to papročio vergu.

Ant tūlų neurastenikų lytiškas susinešimas labai žymiai atsiliepia. Po susinešimo jie visą dieną arba keletą dienų, o kartais net keletą savaičių, jaučiasi visiškai pailsę, kaip protiškai, taip ir fiziškai. Jų smegenįs yra nuvarginti, jie nepajiegia apie ką-nors įtemptai mąstyti, jų kojos yra silpnos,

vaikščiodami jie greit pailsta ir gauna širdies mušimą.

Apart įvairių negerumų, kurie apsireiškia laike lytiškų susinešimų, yra dar daugel apsireiškimų, kurie, kaip ligoniui, taip ir gydytojui, yra labai įkyrųs. Varpos ir mašnelės oda pasidaro nepaprastai jausli ir ligonis tankiai jaučia duriančius ir mėšlungiškus skaudėjimus. Ligonis paprastai labai bijosi šalčio. Kiaušinėliuose ir prostatiškoj gilėj taipgi tankiai jaučiasi skaudėjimai. Kartais skaudėjimai yra ūmųs, perdurianti ir tęsiasi tik vieną sekundą, kartais jie labai ilgai prasitęsia ir gali apimti prostatišką gilę, inkstus, kojas ir net kojų letenas. Kartais užeina smarkus lytiškų dalių niežėjimas, nors ir atydžiausis tyrinėjimas neparodo nieko, kas galėtų būt to niežėjimo priežasčia. Tūluose atsitikimuose niežėjimas, vietoj lytiškų dalių, apima mėšlinio kanalo pakraščius.

Netvarka šlapinimosi Organuose. Neurasteniko šlapinimosi organuose apsireiškia didelė suirutė. Sergantieji šlapinasi labai tankiai, ypač dienos laike. Kartais jiems prisieina ir nakties laike keltis dėlei nusišlapinimo, bet tas atsitinka tik, kada liga perdaug įsivyravus. Paprastai, tokie ligoniai naktimis gerai miega ir nereikalauja šlapintis, ir tas yra vienu charakteringų ženklų, kurie skiria neurastenišką šlapinimosi, nuo tankaus šlapinimosi kitokiose ligose. Tūli ligoniai turi šlapintis kas valandą, net kas dešimts ar dvidešimts minutų. Po kiekvieno nusišlapinimo, šlapumas nekurį laiką dar varva ir ligonis nesijaučia atsakančiai nusi-

lengvinęs. Jiems visada jaučiasi, jog pūslėje užsilieka dalis šlapumo, kurio jie negali išleisti. Pačiame šlapume įvyksta žymios permainos. Ligos pradžioj šlapumo išeina, paprastai, labai daug ir jis yra balsganos spalvos ir labai lengvas. Vėliaus, šlapumo išeina daug mažiau, negu sveikam žmogui, bet jis yra tamsios spalvos ir sunkus.

Skausmai ir Gėlimai. Skausmai nugarkaulyje ir visoj nugaroj yra vienu tankiausių ir įkyriausių neurastenijos ženklų. Tankiausiai tai nėra tikras smarkus skaudėjimas, bet nuolatinis bukas gėlimas kryžkaulyje arba nugarkaulio vidury, kuris yra taip varginantis, jog daugelis ligonių noriai mainytų jį ant smarkaus, bet trumplaikinio skaudėjimo. Ligoniui norisi trinti nugarą į durių staktą ar į kokį kitą kietą daiktą ir jaučiasi daug lengviau po žiauraus išspaudymo, ištrynimo arba išmasažavimo, arba pridėjus prie skaudančių vietų kokį ėdantį tepalą ar plasterį. Kartais skaudėjimas apsireiškia tik vienoj pusėj, palei inkstą, ir gali būt taip panašus į inksto uždegimą, jog ligoniui patariama net operaciją.

Apsireiškimai širdyje ir Kraujo Cirkuliacijoje. Vienu tankiausių kraujo cirkuliacijoj apsireiškimų yra širdies mušimas. Menkiausis susijudinimas arba fiziškas darbas greit iššaukia smarkų širdies mušimą. Nakties laike, jeigu ligonis ūmai pabunda, o tas atsitinka gana tankiai, tai jo širdis pradeda labai smarkiai mušti. Pulsas arba kraujo plakimas gyslose tankiai siekia virš 100 sykių į mi-

nutą ir tankiai esti nevienodas—tai retesnis, tai tankesnis.

Iš priežasties silpnos ir nevienodos kraujo cirkuliacijos, ligonio kojos tankiai esti šaltos ir drėgnos, taip jog gulėdamas jis turi apsiaut pančiakomis, net ir gana šiltame laike. Rankos taipgi gali būti šaltos ir drėgnos. Užraudimas dėl menkiausios priežasties ir tankus kraujo puolimas į galvą taipgi gali būt išaiškinami kraujo cirkuliacijos ir nervų sistemos suirimu.

Apsireiškimai Skilvyje. Skilvio veikimo suirimas užima gana žymią vietą. Apetitas (*noras valgyt*) gali būti kartais labai geras, o kartais labai prastas. Ligonis veik visada turi vidurių sugedimo ženklus: nečystas liežuvis, sunkus, smirdantis kvėpavimas, riemuo, deginantis skaudėjimas skilvyje, užkietėjimas, kartais perdaug liuosi viduriai (*viduriavimas*), smirdančios atrūgos.

Kūno Jausmai. Apie ligos ženklus kūno jausmuose mes tik trumpai paminėsime. Akįs labai greit pailsta. Ligoniui tankiai matosi plaukiojanti prieš akis juodi taškai ir tas darosi gana įkyriu apsireiškimu. Ligonių girdėjimas pasidaro nepaprastai jauslus ir opus. Automobiliaus rago birbimas, važiuojančių vežimų triukšmas, garsi muzika, varpų skambėjimas, ir t. p., yra jiems tikra kančia.

Darbas. Neurastenijai įsigalėjus, ligonis nebegali dirbti nei protiško, nei fiziško darbo. Jisai negali savęs priverst atlikt jokio savystovio protiško darbo, tas yra jam visiškai negalimu; o jeigu jis priverčia save prie kokio paprasto protiško ar fi-

zišk̃o darbo, tai labai greit pailsta ir turi ilsėtis arba atsigulti. Ligos pradžioje, ligonis pajiegia atlikti labai gerą ir įtemptą darbą, bet tik trumpais prišokimais. Jisai nieko negali dirbti nuolat, ramiai, atydžiai ir sistematiškai.

ŪPAS. Neurasteniko ūpas yra begalo permainingas. Menkiausis džiaugsmas arba kokia-nors viltis pakelia jo ūpą į padangę, menkiausis nemalonumas numeta jį į nusiminimo bedugnę. Jisai visada kažko bijosi. Jeigu klausime jo pasakyti aiškiai, ko jis bijosi, jisai negali pasakyti, pats nežino, bet jis vistiek bijo, jog jam atsitiks kas-nors blogo. Jam rodosi, būk jis nustos savo vietos, būk kitas pralenks jį vertelgystėje, arba būk jo šeimynoje atsitiks kokia-nors nelaimė, arba jis taps apiplėštu, areštuotu, ir t. p. Kartais baimė yra visai neaiški, be jokio įsivaizdinimo, ligonis yra nupuolęs dvasioj ir baimingas, ir dėl tos priežasties jis vengia visų žmonių. Jeigu liga nėra labai įsigalėjusi, tai koks-nors nuostolis, nelaimė ar kitokis gyvenimo smūgis gali pastūmėti ligonį prie veikimo, gali pabudinti jo miegančias spėkas ir jis gali nekurį laiką savo veiklumu nustebinti visus savo pažįstamus. Tačiaus, jeigu jis tuomi-pat laiku tinkamai nesigydo, tai nepoilgo energija dingsta ir jis nupuola į dar didesnį, negu pirma, nuovargį ir bejiegę.

Tankiai ligonio baimė apsireiškia tame, jog jis bijosi ligos, bijo susirgti. Jis bijo susirgt karštli-

ge, širdies liga, narių sutraukimu, bet tankiausiai bijosi nugarkaulio smegenų sugedimo (*locomotor ataxia*) ir beprotystės. Tą baimę tankiausiai įgauna pusiau apsišvietę vyrai, kuriems teko apsčiai prisiskaityti šundaktarių literaturos, arba kurie prisiklausė nuo savo mažai žinančių draugų, būk tos ligos paeinančios iš jaunystės išdykavimų. Kaip daug sykių man teko girdėt klausimą: "Daktare, ar aš turiu nugarkaulio smegenų sugedimą?" Klausiantieji tankiausiai būdavo visiškai sveiki, be jokio smegenų gedimo ženklo. Jie jaučiasi tarsi naujai užgimusiais po pertikrinimo ir praktiško prirodymo, jog jų baimė yra be jokio pamato.

Neurastenikas tankiai turi hipochondriškas mintis, bet jisai nėra tikras hipochondrikas. Tikras hipochondrikas (*hypochondriac*) skundžiasi turįs tokias ligas ir skaudumus, kurių jisai nei pėdsako neturi. Neurastenikas paprastai turi savo skundams pamatą, bet jis perdeda savo nelaimes; menkiausį nesveikumą jis padidina iki baisiausios ligos; mažiausis kokio-nors organo sugedimas esti jam labai skausmingas. Jo jauslumas gali taip padidėti, jog tas, kas mums išrodo visai nejaučiamu, gali jam daryti didelį skausmą. Turime visuomet atsimint, jog neurasteniko jausmai paprastai esti labai jauslųs, užaštrinti, o pasipriešinančioji organizmo jiega esti labai sumažėjus.

Baugštumas. Lytiškai neurastenijai įsisenėjus gali išsivystyti įvairųs baugštumai,—baugštu-

mas eiti skersai gatvės, baugštumas būti žmonių minioj, teatre, žiūrėti iš augštumos žemyn, ir t. p.

PASARGA.—Aš todėl taip plačiai apie neurasteniją kalbėjau, kadangi šitoji liga labai šarpiai platinasi visose civilizuotose šalyse, ir į ją reikalinga atkreipti atydą kaip gydytojų, taip ir visų inteligentiškų žmonių.

Vienuoliktas Skyrius.

NEVAISINGUMAS.

NEVAISINGUMU vadinama negalėjimas turėti arba, teisingiau, negalėjimas pradėti kūdikių. Nevaisingu gali būt vyras arba moteris, arba abudu. Seniaus, kuomet moterį skaitė viso pikto priežasčia, jinai buvo visada kaltinama, jeigu vedusieji neturėdavo vaikų. Dabar mes žinome, jog labai tankiai kaltininku yra vyras, o ne moteris.

Kad būti vaisingu, vyras privalo turėt normališką sėklą ir turi galėti tą sėklą išleisti. Bile liga, kuri užgauna kiaušinėlius ant tiek, jog sėkla nustoja savo normališkų ypatybių, arba bile liga, kuri *užkemša* sėklų dūdukes, taip jog sėkla negali išeit, padaro vyrą nevaisingu. Jei vyras neturi kiaušinėlių, arba jei kiaušinėliai yra pasislėpę pilve, arba jei kiaušinėliai bus prašalinti, išpjauti, arba kokio nelaimingo atsitikimo ar sifilio sunaikinti,—jis bus nevaisingas. Nevaisingumo priežasčia gali būt ir *parotitis,* t.y., uždegimas parotidiškos gilės (ji randasi palei ausį). Parotidiška gilė turi keistą paslaptingą ryšį su lyties organais. Gavus minėtos gilės uždegimą, kiaušinėliai taipgi sutinsta ir skauda, ir kas yra vaikystėje sirgęs parotidiškos gilės uždegimu,—paaugęs tankiai pasirodo esąs nevaisingu.

Priežasčia užsikimšimo sėklinių dūdukių tankiausiai yra gonorrhea (triperis) ir gonorrheą galima skaityt svarbiausia vyrų (taip lygiai ir moterų) nevaisingumo priežasčia. Kartais kiaušinėliai išrodo visiškai normališki, o vienok jie nepagamina sėklos. Kartais sėklinis skystimas yra pagaminamas, bet jame nėra *spermatozų* (apvaisinančių gyvūnėlių); kartais spermatozų randasi tik keliolika; kartais spermatozų yra, bet jie negali judėti, yra negyvi. Bile vienas tų apsireiškimų gali padaryt nevaisingu. Nesveika prostatiška gilė arba sėklinės dūdukės taipgi gali būt nevaisingumo priežasčia. Prostatiškos gilės skystimas, kaip jau pirmiau minėta, pasirodo esąs svarbia sėklinio skystimo dalimi, kuri reikalinga spermatozų gyvumui ir judėjimui, ir jeigu prostatiškas skystimas tampa kaipnors sugadintas, tas blogai atsiliepia ant spermatozų. Tą patį galima pasakyti apie sėklinių dūdukių sugedimą. Šlapinimosi kanalo ankštumas arba susispaudimas gali būt nevaisingumo priežasčia, nes neleidžia sėklai išeit laukan; sėkla gali subėgt į pūslę.

Yra dar keletas kitokių apsireiškimų, kurie gali padaryt vyrą nevaisingu, bet jie reti ir nesvarbus. Augščiau minėti apsireiškimai yra tankiausi ir svarbiausi.

Daugelis nevaisingumo atsitikimų esti išgydomi, bet nekurių išgydyt negalima. Kiekvienam suprantama, jog jeigu kiaušinėliai tapo sunaikinti ar prašalinti, arba jei iš prigimimo jų nebuvo, tai niekas negali pagelbėt. Įvairiuose uždegimo ar užsi-

kimšimo atsitikimuose daug ką galima pataisyt. Tačiaus, pataisyti gali tik ekspertas (dalyko žinovas)—šundaktaris tokiuose atsitikimuose nieko nepataisys.

Moterų nevaisingumo priežastįs bus plačiai apkalbētos šio paties autoriaus knygoj *"Lytiškos Žinios Moterims."* Čionai gi svarbu pabriežti tai, jog daugely atsitikimų, kur nevaisingume kaltinama moteris, tikruoju kaltininku yra vyras.

Dvyliktas Skyrius.

LYTIŠKOS LIGOS.

LYTIŠKŲ arba veneriškų ligų yra trįs: triperis arba gonorrhea, sifilis ir šankeris (*chancroid*). Lytiškomis tos ligos vadinama todėl, kadangi jomis užsikrečia tankiausiai, nors nevisada, laike lytiško susinešimo. Iš minėtų trijų ligų, triperis yra labiausiai išsiplatinęs, sifilis gi—baisiausis. Palyginant su tais dviem, šankeris mažai ką reiškia. Triperis ir sifilis priklauso prie didžiausių žmonijos nelaimių. Žmonija būtų daug gražesnė, sveikesnė, daug mažiau būtų raišų, aklų ir bepročių, ir abelnai daug mažiau nelaimių ir vargo, jeigu tų dviejų ligų nebūtų buvę. Ir aš esu tikras, jog ateis laikas, kada jos liausis plakti žmoniją ir galutinai pranyks nuo žemės paviršiaus.

Veneriškos ligos yra baisios, taip kaip jos yra, be jokių perdėjimų. Tačiaus nekurie žmonės, regimai, negali kalbėt apie kokį blogumą neperstatydami jį perdaug baisiose spalvose. Pagirtinai geisdami apsaugoti jaunuomenę nuo veneriško pavojaus, jie skelbia tokius prirodymus, kurie esti perdėjimu teisybės. Paveikslan, galima girdėt kalbant, būk 80 ar 90 visų jaunų vyrų nuošimtis užsikrečia triperiu; būk 25 ar 50 nuošimtis gauna sifilį; būk *visos* prostitutės serga triperiu ar sifiliu arba abiem.

Toliaus, tenka girdėt arba skaityt, būk triperis esanti neišgydoma liga; būk kas sykį gavo triperį, tas visada jį turės. Veik kiekvienam gali tekti girdėti tvirtinimą, būk 60 visų tekėjusių moterų nuošimtis turi triperį ir būk nuo 60 iki 90 nuošimčių visų moterims daromų operacijų paeina iš triperio, kuriuo jos užsikrečia nuo vyrų. Nei vienas tų tvirtinimų nėra teisingas: visi jie baisiai perdėti, išpūsti. Tiktai apie 20 ar 25 vyrų nuošimtis užsikrečia triperiu, tiktai nuo 2 iki 5 nuošimčių turi sifilį, daug tūkstančių prostitučių per visą amžių neužsikrečia veneriška liga, triperis yra pilnai išgydomas ir, jeigu nuo-pat užsikrėtimo tinkamai gydyti, tai išgydomas labai greitai, ir tik labai mažas tekėjusių moterų nuošimtis (veikiausiai nedaugiau dviejų ar trijų nuoš.) užsikrečia veneriška liga nuo savo vyrų.

To nepaisant, veneriškos ligos yra užtektinai baisia nelaime, kad priverst jus visais galimais būdais jų vengti. Jeigu jūs gausite triperį arba sifilį, tai jums bus vistiek ar penkiasdešimtas ar tik penktas visų vyrų nuošimtis ta pačia liga serga. Jūs būsite nelaimingi, visa jūsų ateitis gali tapt sunaikinta, ir jums gali prisieiti keikti savo gimimo dieną. Jūs privalote visais galimais būdais saugotis veneriškų ligų: tam tikslui jokia auka nėra perdidelė. Kadangi veneriškomis ligomis tankiausiai užsikrečiama laike lytiškų susinešimų, tai geriausis apsisaugojimas yra neturėti lytiškų susinešimų su jokia motere, apie kurią *tikrai nežinote*, jog yra sveika. Neužtenka viltiesi arba spėti, jog moteris

sveika: tai didelis rizikas ir pervėlu bus gailėtis, kada užsikrėsite.

Tačiaus, jeigu jūsų lytiškas geismas yra perdaug galingas, jeigu jis yra nesuvaldomas (arba jūs taip manote) ir jeigu aplinkybės taip susideda, jog jums reik turėti susinešimą su motere, kurios sveikume neesate absoliutiškai užtikrintu, tai *būtinai turite* vartoti venerišką apsaugotoją (*prophylactic*). Dabar neabejojama, jog veneriški apsaugotojai, tinkamai ir atydžiai vartojant, tikrai apsaugoja nuo užsikrėtimo lytiškomis ligomis. Tokie apsaugotojai dabar plačiai vartojami kariumenėse ir laivynuose, ir tas labai sumažino veneriškomis ligomis sergančiųjų nuošimtį. Būtų labai geru daiktu, jeigu kiekvienam jaunikaičiui, mokinant jį lytiškos hygienos, būtų išaiškinama tinkamas veneriškų apsaugotojų vartojimas. Kadangi aš pripažįstu, jog ne visi jauni vyrai gali išsilaikyt be lytiškų susinešimų iki apsivedant, kas dabar tankiai įvyksta tik sulaukus dvidešimts-aštuonių, trisdešimts arba trisdešimts-penkių metų, ir kadangi aš nepripažįstu triperį arba sifilį tinkama bausme už neįstatymišką susinešimą, todėl suprantama, jog vartojimą veneriškų apsaugotojų aš skaitau pilnai tinkamu ir morališku. Nemorališku yra nevartojimas apsaugotojų, rizikas užsikrėst baisia liga, kurią vėliaus galima perduot savo pačiai ir kūdikiams. Suprantama, jeigu galima visai susilaikyti nuo neįstatymiškų susinešimų, tai daug geriaus, bet jeigu negalima išsilaikyti, tai būtinai reikalinga vartot apsaugotoją.

Tryliktas Skyrius.

APSISAUGOJIMAS NUO LYTIŠKŲ LIGŲ.

PIRMIAUSIS apsisaugojimo nuo lytiškų ligų principas yra užlaikymas lytiškų organų švarume. Žmogus, kuris retai kada mazgoja varpos galvutę ir leidžia visokiems nešvarumams susirinkt po liuosąja oda, stačiai pats kviečia užsikrėtimą. Liuosoji oda turi būt kas dieną atitraukiama užpakalin ir, kartu su varpos galvute, gerai, muilinu vandeniu, numazgojama ir nudžiovinama. Jei kartais atsitinka kokie įsibriežimai ar odos sutrūkimai, tai reikia keletą sykių numazgot alkoholiu (1 dalis alkoholio į 3 dalis vandenio) arba penktaprocentiniu alumo išmiešimu. Suprantama, kada ant varpos pasirodo kokie-nors sutrūkimai, briežiai ar spuogai, nors jie būtų ir labai menki, negalima turėti lytiškų susinešimų su jokia motere, kurios sveikume neesate pilnai užtikrintu. Jeigu ir alkoholiniu vandeniu mazgojant oda ilgai neužgyja arba atsiranda nauji spuogučiai, tai reikia pasitart su gydytoju.

Apipjaustymas lošia žymią rolę apsisaugojime ir apipjaustytam lengviau išvengt veneriško užsikrėtimo, negu neapipjaustytam. Nors apipjaustymo svarba labiaus pasirodo apsisaugojime nuo šankerio ir šankeroidų (*chancroids*), tačiaus jis gelbsti

ir apsisaugojime nuo triperio. Apipjaustymas yra labai svarbus dalykas. Veik visi patyrę venerišku ligų ir lyties žinovai dabar pripažįsta tos hygieniškos operacijos naudingumą. Štai, paveizdan, ką daktaras Lydston sako:

"Apipjaustymas arba prašalinimas liuososios odos prasidėjo gilioje senovėje, kaipo religiška apeiga, kuri, kaip ir daug kitų apeigų, turi sanitarišką pamatą. Tūli žmonės, kaip žydai ir mahometonai, ir iki šiol praktikuoja apipjaustymą, kaipo religišką apeigą. Laukiniai Australijos gyventojai taipgi jį praktikuoja. Tuomi pasiremdami tūli etnologai (žmonių rasių tyrinėtojai) prirodinėjo, būk tikrieji australiečiai paeinanti iš vienos iš dešimties dingusių Izraeliaus giminių. Ši teorija yra tiek fantastiška, kiek ir neteisinga. Pas australiečius, kaip ir pas tūlas afrikiečių tauteles, randame pėdsakus fallizmo arba lyties garbinimo, kurio apeiginė dalis buvo apipjaustymas.

"Apipjaustymas yra labai pagirtinu dalyku. Kokių religiškų pažvalgų mes neprisilaikytume, turime pripažint, jog Maižis, arba kas kitas, kuris tą operaciją išmanė, buvo gana geru hygienistu. Žydai turi daugelį visuomeniškai—hygieniškų papročių, kurių tūlus vertėtų ir kitų tautų žmonėms pamėgdžioti, bet jokis kitas jų religiškas paprotis nėra taip naudingas, kaip apipjaustymas.

"Apipjaustymas pagelbsti švariaus užsilaikyti, perspėja ligas ir sumažina lytiškų dalių jauslumą, prašalindamas norą žaisti lytiškais organais ir to-

kiu būdu neduodamas progos priprast prie saužagystės ir kitų blogų lytiškų papročių.

"Galop, ankstybas apipjaustymas užtikrina tinkamą lytiškų dalių išsivystymą. Visiems gydytojams žinoma, jog tarp žydų daug rečiaus užtinkama nepilnai išvystytais lyties organais, negu tarp kitų tautų. Pagirtinas apipjaustymo paprotis galėjo daug prisidėti prie nepaprastos žydų ištvermės. Keista, jog kitos tautos, matydamos žydų tautoje tokias geras apipjaustymo pasekmes, nepadarė apipjaustymo visiems priverstinu. Daugelis pagarsėjusių gydytojų sako, jog tėvai, kurie nepasirūpina ankstybu savo vaikelių apipjaustymu, yra veik kriminališkais apsileidėliais."

Su ta nuomone aš pilnai sutinku. Liuosoji oda yra tokia kūno dalis, kuri, rasei besivystant, atgyveno savo laiką. Kadaisi jinai buvo labai reikalinga apsaugojimui to jauslaus sąnario, kurį ji apgaubia. Tačiaus, tas buvo reikalinga tik kol žmonės buvo laukiniais, dabar gi drabužiai suteikia daug geresnę apsaugą ir toji oda lieka visai nereikalinga.

Paprastas, bet tankiai užtenkamas apsisaugojimo būdas yra nusišlapinti tuoj po susinešimo. Daugelis vyrų nevartoja jokio kito apsaugotojo, o matomai išlieka sveiki. Šlapumo sriovė mechaniškai išplauna laukan užkrečiančią medegą; be to, būdamas rūgštus, šlapumas aprūgština šlapinimosi kanalo sienas, o tas kenkia triperio perų išsivystymui. Vyras privalo turėt užtektinai šlapumo pūslėje (tam tikslui turi prieš susinešimą atsigert aps-

čiai vandenio ir nesišlapint) ir tuoj po susinešimo nusišlapinti. Šlapintis reikia šitaip: pradėti ir tuoj šuspaust pirštais varpą, kad sulaikyt šlapumo sriovę, ir vėl ūmai paleisti. Taip darant išsiplečia šlapinimosi kanalas ir smarkiau bėgdama sriovė geriau išplauna kanalo sienas.

KONDOMAS. Seniausis, paprasčiausis ir sykiu tikriausis apsaugotojas nuo triperio yra kondomas. Manoma, jog tą mechanišką apdangalą arba makštį išrado daktaras Condom, kurį galima už tai skaityt vienu žmonijos geradėjų. Neabejotina, jog tasai jo išradimas iki šiolei apsaugojo nuo užsikrėtimo milionus žmonių. Profesorius Blaschko yra viešai pasakęs, jog daktaras Condom vertas amžino paminklo, nes be jo mažo išradimo visos *civilizuotos* rasės iki šiolei veikiausiai būtų jau visiškai *sifilizuotos*. Kondomas (jį vadina dar apsaugotoju, žarnuke, angliška kepuraite, makštimi) daromas iš dvejopos medegos: iš gumo (*rubber*) ir iš avies žarnų. Abi medegi turi savo gerąsias ir blogąsias puses. Gumas yra valkus ir elastiškas, geriau pritinka ir netaip lengvai nusmunka. Bet, būdamas padarytu iš augalo, gumas padaro pertvarą ir žymiai sumažina lytiško akto malonųjį jausmą. Nekuriems vyrams jis sulaiko varpos pasikėlimą ir sėklos išsiliejimą. Yra vyrų, kurie taip nekenčia guminio kondomo, jog greičiau visai atsisakytų nuo susinešimo, negu jį vartotų. Žarniniai kondomai nedaro tokios žymios įtekmės ant paties susinešimo akto, bet jie nėra elastiški ir turi būt sušlapinami prieš vartojant. Suprantama, kondo-

mus reikia pirkti pačios geriausios rūšies, ir visuomet reikia pirm vartojimo ištirti ar kondomas geras, ar nėra jame mažyčių skylučių. Ištirti parankiausiai pripučiant kondomą oro, arba pripylus vandenio. Neturtingų žmonių žiniai galima pasakyti, jog geros rūšies kondomą galima keletą sykių vartoti, tiktai po kiekvieno vartojimo reikia jį gerai išmazgot ir išdezinfekuot. Išmazgot geriausiai bėgančiame vandeny ir paskui įmerkt ant poros valandų į gyvojo sidabro druskos skystimą (*mercuric chloride* —vieną dalį į 1,000 dalių vandenio), paskui nušluostyt ir sausą suvyniojus į čystą skarelę padėti kitam sykiui.

Kondomas neapsaugoja nuo sifilio. Nors geras kondomas yra apsaugotoju nuo triperio,—jis nėra absoliutišku apsaugotoju nuo sifilio. Aš esu turėjęs nemažai ligonių, kurie užsikrėtė sifiliu, nors ir vartodavo kondomą. Nekalbant jau apie galėjimą užsikrėst nuo gleivėtų skaudulėlių—vočių, kurie gali rastis ant lūpų, užsikrėtimas gali įvykti prie varpos šaknies, t. y., kirkšnyje arba ant mašnelės.

Chemiški Antiseptikai (medegos užmušančios visokių ligų sėklas). Vienu paprasčiausių ir švariausių apsaugotojų yra gyvojo sidabro druskos skystimas proporcijoj 1 dalis į 5,000 dalių vandenio (angliškai vadinasi *solution of mercuric chloride,* arba kitaip dar vadinamas *corrosive sublimate* 1 to 5,000). Daugelis vyrų nešiojasi mažą to skystimo bonkutę ir su vatos šmoteliu gerai numazgoja galvutę ir įspaudžia kelis lašus į praskiestą

šlapinimosi kanalą po kiekvieno susinešimo. Tūli pasakojo man, jog jie ilgus metus vartojo tą apsisaugojimo būdą be jokio nelaimingo atsitikimo. Tas apsaugotojas yra švarus, pigus ir nepadaro dėmių drabužiuose. Tačiaus, tūliems žmonėms mercuric chloride yra peraštrus ir padaro peršėjimą galvutėj arba šlapinimosi kanale.

Kiti vartoja įtrėškimui skystimą iš *potassium permanganate* (1 dalis į 5,000 dalių vandenio). Kaipo dezinfekcija šitas būdas yra gana geras, bet aš nenoriu jo rekomenduoti. Įtrėškimu užkrečianti medega gali tapt dar giliaus nustumta, įtrėškimai daro peršėjimą ir gali užkenkti, be to, potassium permanganate padaro dėmes drabužiuose ir baltiniuose.

Protargol ir *argyrol* yra plačiai ir pasekmingai vartojami, kaipo veneriški apsaugotojai. Iš protargol daroma 5-kių arba 10 nuošimčių skystimas, o iš argyrol—20 nuošimčių (20 dalių į 100 dalių vandenio). Keletą bile kurio skystimo lašų įspaudžia į šlapinimosi kanalą ir laiko tenai per kelias minutas. Sidabro druska (*silver nitrate*) taipgi gerai veikia, bet yra peraštri ir įskaudina, todėl aš nepatariu ją vartoti.

Pastarais keliais metais, po profesoriaus Mečnikovo bandymų, prasiplatino calomel'io vartojimas, tepalo formoje, kaipo apsaugotojo nuo sifilio. Patirta, taipgi, jog calomel'io tepalas apsaugoja ir nuo triperio, todėl nekurie pataria vartoti jį, kaipo abelną venerišką apsaugotoją. Perspėjimui sifilio ir šankerio reikia gerai ištrinti gal-

vutę ir liuosąją odą calomel'io tepalu (*calomel ointment*), o perspėjimui triperio reikia įtrėkšti biskutį to tepalo į šlapinimosi kanalą. Tasai tepalas, kaip jis vartojamas, paveizdan, ant Suv. Valstijų kariško laivo *"Rainbow,"* daromas pagal sekančios formulos:

Calomel ..... 50 gm.
Liquid petrolatum ..... 80 cc.
Adeps lanae ..... 70 gm.

Šitas tepalas yra pusiau skystame stovy ir gali būt įtrėškiamas su paprasta šlapinimosi kanalo tryškynaitė. Tyrinėjant, šešių mėnesių laike 529 jūreiviai prisipažino turėję susinešimus ir tik keturi užsikrėtė triperiu. Iš tų keturių vienas užsigynė turėjęs susinešimus ir todėl negavo to apsaugotojo, du pavartojo apsaugotoją pervėlai, daugiau negu dvylika valandų po susinešimo, taip jog iš 529 yra tik vienas tikras nepasisekimas, kas, žinant su kokiomis moterimis jūreiviai draugauja, yra labai puikus rekordas.

Išvengimui neparankumų pačiam taisyti minėtus skystimus ir nešiotis bonkutę ir tryškynaitę, dabar pardavinėjami įvairųs apsaugotojai, kurie parankųs tuomi, jog užima mažai vietos, yra švarųs ir jų vartojimui nereikia jokių prirengimų. Kiekvienoj šaly jie daromi savotiškai ir įvairių pavidalų ir rūšių. Šioje šalyje taipgi parduodami keliolikos rūšių apsaugotojai. Geriausiai žinomi ir populiariškiausi, tai taip vadinami *Sanitubes*. Visų apsaugotojų vartojimas yra labai paprastas ir

kadangi pamokinimai pridedami juos perkant, — čia nėra reikalo apie tai rašyti.

Augščiau aprašyta, ką reikia daryti, kad neužsikrėtus triperiu; bet tas, kuris nori tos ligos išvengti, turi dar žinoti, ko nedaryti. Svarbiausiu uždraudimu yra šis: negerkie alkoholio jokioje išvaizdoje ar pavidale. Alkoholis yra vyriausis veneriškų ligų pagelbininkas. Jo veikimas yra dvejopai kenksmingas. Jis nusilpnina manymą, paralyžiuoja valią, per ką žmogus nustoja atsargumo ir pasirenka tokią moterį, su kuria blaivame stovy jis visai nesusidėtų. Pasigėręs žmogus bereikalingai pratęsia susinešimą arba daug sykių jį atkartoja ir jisai negali pavartoti jokio apsaugotojo, nes tuoj po susinešimų užmiegti giliu ir ilgu miegu. Apart to, alkoholis erzina šlapinimosi kanalą ir per tai padaro pastarąjį opesniu ir lengviau užkrečiamu. Jei nebūtų girtuoklystės, tai ne vien mažiau būtų lytiškų išdykavimų, bet taipgi daug mažiau būtų veneriškų ligonių.

Kitu uždraudimu yra netęsti perilgai susinešimo; nereikia stengtis lytišką aktą bereikalingai pratęsti ir neatkartoti akto, kolei moteris neišsimazgos antiseptišku vandeniu.

Kaip matome, apsisaugojimas nuo lytiškų ligų nėra juokų darbu ar žaislu. Poteriai ar koks užkeikimas čia negelbės. Visuomet reikia būt atsargiam ir neatsidėt ant gero giliukio. Reikia atsiminti, jog biskis atsargumo ir rūpesnio, tai labai pigi mokestis už liuosybę nuo veneriškų ligų.

Iš visko, kas pasakyta, gauname šitokį išve-

dimą: išvengimui užsikrėtimo, lytiški organai turi būt švariai ir sveikai užlaikomi. Ištikimiausiu ir paprasčiausiu apsaugotoju iki šiolei skaitoma geriausios rūšies kondomas. Vienok kondomas šiek-tiek kenkia susinešimo malonumui, taip jog tūli vyrai negali jo vartoti. Tokiuose atsitikimuose reikia griebtis kitokių priemonių. Tos priemonės sekančios: nusišlapint tuoj po susinešimo, įleisti į šlapinimosi kanalą protargol arba argyrol skystimo arba minkšto calomel tepalo. Galima patarti tam tikslui daromus apsaugotojus, vadinamus Sanitubes. Apsisaugojimui nuo sifilio reikia gerai ištrinti varpos galvutę ir liuosąją odą su drūtu calomel tepalu. Moteris privalo visuomet prieš ir po susinešimo išsimazgoti lytiškas dalis su antiseptišku vandeniu. Visoki alkoholiniai gėrimai kenkia ir jų negalima pirm susinešimo gert. Patsai susinešimo aktas neturi būt bereikalingai pratęsiamas.

Tai dar neviskas. Kadangi lytiškomis ligomis, ypač sifiliu, galima užsikrėsti ir be lytiškų susinešimų, tai reikalinga prisilaikyti dar keletą kitų hygieniškų įstatų.

Niekuomet, jei tik galima to išvengti, nevartokite viešų išeinamųjų vietų. Jeigu neišvengtinai reikia tokią vietą naudoti, tai apsisaugokite užklodami sėdynę popiera.

Negerkite iš to paties puoduko, iš kurio kiti geria. Jei būtinai prisieina iš tokio puoduko gert, tai gerkit neprispausdami lūpų prie krašto. Kiek-

vienam lengva išmokti gerti nepaliečiant lūpomis stiklo ar puoduko pakraščių.

Niekuomet nevartokite viešo rankšluosčio. Senoviniai apskriti rankšluosčiai, kurie dar daugely vietų vartojami bendram nusišluostymui, kaip tai gelžkelio stotįse, pigiuose viešbučiuose, aludėse, ir t. p., yra dideliu pavojumi visuomenės sveikatai ir jų vartojimas seniai turėtų būt uždraustas.

Jeigu kada-nors reikia gulėt svetimoj lovoj, tai pirm gulsiant persitikrinkit, ar visi lovos baltiniai yra švarųs ir šviežiai užkloti. Niekad negulkite į nežinomo žmogaus gulėtą lovą.

Vengkite barzdaskučio. Skuskitėsi patįs. O jeigu skutatėsi pas barzdaskutį, persitikrinkite ar švarios yra jo rankos ir ar jis, kiekvieną žmogų nuskutęs, nuplauja skustuvą antiseptišku vandeniu. (Aš sykį gydžiau barzdaskutį, kurio delnai buvo pilni sifilitiškų niežų, o jis vistiek dirbo savo darbą.) Visuomet turėkite nuosavas šukas. Niekad nevartokite kitų vartojamų šukų ar šepečio. Pasirūpinkite, kad jūsų dentistas būtų švarus ir švariai užlaikytų savo įrankius. Daug yra atsitikimų, jog dentisto įrankiai perduoda sifilį. Tas atsitinka šitaip: sifilitikas, nuėjęs pas dentistą, paprastai slepia savo ligą ir jeigu dentistas nėra pratęs atsakančiai po kiekvieno vartojimo nuvalyti savo įrankius, tai liga gali būt perduota sekančiam pacijentui.

Jeigu duodate nagus valyti ir taisyti, tai persitikrinkite, ar sveika yra valytoja (*manicurist*), arba bent ar sveikos ir švarios jos rankos. Galop,

neturėkite papročio bile su kuom bučiuotis. Bučiavimosi yra tikru pavojumi ir žinoma tūkstančiai atsitikimų, kur užsikrėsta sifiliu per bučiavimos. Kaip patirsite iš tolesnio aprašymo, sifiliu sergantieji tankiai turi ant lūpų, liežuvio ir vidurinėj skruostų pusėj mažyčius baltus skaudulėlius. Tie skaudulėliai bučiuojantis lengvai perduoda ligą. Įvairųs žaidimai su bučkiais neretai vienu sykiu perduoda sifilį daugeliui ypatų. Saugokitės su bile kuom bučiuotis!

Mes gana plačiai apkalbėjome apsisaugojimą nuo lytiškų ligų, nes to reikalauja dalyko svarbumas. Bet daleiskime, kad dėlei kokios-nors priežasties jūs nevartojote veneriško apsaugotojo, arba negerai jį pavartojote ir jis neatsiekė savo tikslo, ir jus ištiko nelaimė užsikrėst viena veneriškų ligų; ką jūs tuomet turite daryti? Tinkamiausis ir protingiausis dalykas,—tai papasakoti visą dalyką savo tėvui ar motinai, kurie, jeigu jie turi šiokį-tokį išmanymą, susilaikys, bent laikinai, nuo visokių barimų ir bausmių ir tuoj nuves jumis pas ištikimą gydytoją, geriausiai pas specialistą, kas, galų gale, pasirodys ne vien geriausiu,bet ir pigiausiu. Jeigu neturite tėvų arba jei jūsų tėvai yra tokie, kad jūs mirtinai bijote pasakyti jiems savo nelaimę (su tokiais tėvais taip-pat blogai, kaip ir visai tėvų neturint), tai prašykite keno-nors nurodyti jums ištikimą gydytoją ar specialistą. Jeigu jūs branginate savo gyvastį ir ateitį, tai nebandykite patįs save gydyti kokiomis patentuotomis gyduolėmis, nedaleiskite save gydyti pažįstamam barzda-

skučiui, ar aptiekoriui, ar kokiam "patyrusiam" draugui, o ypač saugokitės šundaktarių, kurie garsinasi laikraščiuose, arba dalina knygutes, arba užlaiko "muzėjus dėl vyrų." Jeigu tą padarysite,— pražūsite. Aš mačiau daugel labai blogų pavyzdžių. Geriausiems, sąžiningiausiems ir pilnai su dalyku apsipažinusiems gydytojams yra gana sunku išgydyti tūlus triperio ir sifilio apsireiškimus, tai kokios pagelbos galima tikėtis nuo aptiekoriaus, barzdaskučio, draugo ar šundaktario? Teisingai kalbant, visi, kurie, nebūdami ištikimais gydytojais, drįsta veneriškas ligas gydyti, turėtų būt baudžiami, kaipo kriminališki prasižengėliai. Gydymą paveskite gydytojui. Tačiaus jūs turite teisę žinoti veneriškų ligų *paėjimą*, jų *pobūdį* ir *apsireiškimus*, ir tą mes dabar apkalbėsime, imdami kiekvieną ligą skyriumi, sekančioj eilėj: triperis, sifilis, šankeris.

Keturioliktas Skyrius.

TRIPERIS.

TRIPERIS arba gonorrhea (angliškai—*gonorrhea* arba *gonorrheal urethritis*) yra uždegimas šlapinimosi kanalo, kurio priežasčia yra ypatingas gyvūnėlis, vadinamas *gonococcus*. Tą gyvūnėlį surado Breslau'o profesorius Neisser 1879 m. Tą pačią ligą kartais vadina *blennorrhea* ir *blennorrhagia*. Triperį darantis gyvūnėlis yra labai mažas ir gali būti matomas tik per galingiausius mikroskopus (žiūronas smulkiems daiktams žiūrėti) ir atsakančiai jį nudažius. Gerai išsiplėtojusio aštraus triperio atsitikime tų gyvūnėlių yra milionų milionai; jų išvaizda šiek-tiek panaši į kavos pupas ir jų daugiausiai randasi išvarvančių pūlių celėse, kur jie laikosi poromis arba po keturis, aštuonis, ir t. t. Čionai telpantis paveikslas duoda aiškų supratimą, kaip jie išrodo, žiūrint į juos per mikroskopą. Ne kiekvienas iš šlapinimosi kanalo varvėjimas yra triperiu; neapginkluota akimi žiūrint visi išvarvėjimai gali išrodyt vienodais ir tik mikroskopas gali atskirti triperinį varvėjimą nuo paprasto nekenksmingo uždegimo. Todėl, gydytojas, kuris neturi mikroskopo arba nežino, kaip juomi naudotis, negali visą teisybę apie ligonį patirti.

Kuomet vyras turi susinešimą su triperiu sergančia motere, jis nepatėmija tuojaus jokių ligos apsireiškimų. Ligos gyvūnėlio augimui ir išsivystymui reikalinga nekuris laikas. To laiko ilgumas

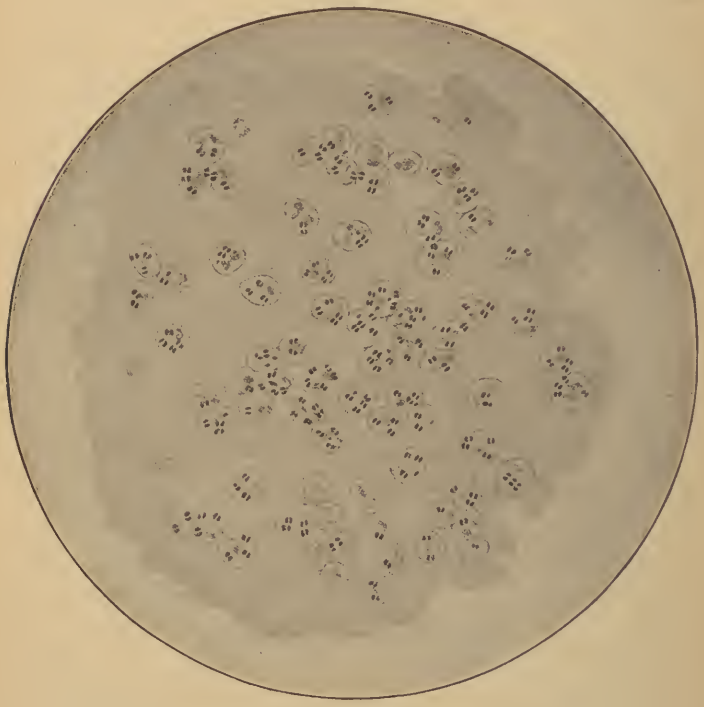

Pilnai išsivystę triperio perai, kaip jie išrodo, žiūrint į juos per galingiausius mikroskopus.

įvairiuose atsitikimuose yra skirtingas, bet paprastai užima nuo trijų iki penkių dienų. Kitaip sakant, nuo užkrečiančio susinešimo praeina trįs arba penkios dienos, kol ligonis pajaučia, jog jam

kaž-kas negerai. Per tą laiką žmogus jaučiasi visai gerai. Toms kelioms dienoms praėjus, ligonis pradeda jausti šlapumo kanale kokį-tai keistą jausmą ir prasideda, taip vadinamas, *pradinis* ligos laipsnis. Ligonis jaučia lengvą kutenimą ar peršėjimą kanale, ypatingai prie galvutės. Apžiūrėjęs varpą jisai atranda kanalo kraštelius biskutį išsipūtusius ir raudonus; kartais kraštelei gali būti lengvai sulipę viens su kitu; bet jokio varvėjimo nėra. Ligonio šlapumas yra tyras. Šitokis stovis tęsiasi nuo 12-os iki 48 valandų ir paskui jau prasideda *aštrųsis* ligos laipsnis, ir tuomet-tai pasirodo žymiausis triperio ženklas—*varvėjimas*. Išpradžių varvėjimas yra menkas ir veik visai baltas, bet laipsniškai didinasi ir paskui pasidaro veik nuolatiniu, o išvarvančio skystimo spalva persimaino į gelsvą, paskiau į žalsvai geltoną. Visi simptomai eina blogyn (jei nesulaikyti juos tinkamu gydymu). Kanalo kraštelei gali būti biskį susiraukšlėję; galvutė ir liuosoji oda yra šiek-tiek raudonesnė ir sutinus; visas šlapumo kanalas yra opus ir skausmingas; šlapinimosi esti skausmingas, nes šlapumas degina kanalą, taip kad ligonis prisilaiko nuo šlapinimosi taip ilgai, kaip tik gali; visa varpa gali būti karšta ir sustyrusi ir neretai atsitinka skausmingas varpos pasikėlimas. Jeigu ligonis šlapinsis į du stiklu, tai pirmame šlapumas bus labai sudrumstas, o antrame bus tyras. Tas aštrusis laipsnis tęsiasi nuo septynių iki dešimties dienų, po ko užstoja ramesnis periodas, kuris tęsiasi nuo vienos iki dviejų savaičių. Varvėjimas su-

mažėja, šlapinimosi netaip skausmingas, bet abelnas stovis daug nepersimaino iki neprasideda pastarasis ligos laipsnis. Šiame laipsnyje ligos ženklai greitai mažinasi, varvėjimas irgi laipsniškai mažėja, taip jog į nekurį laiką jau tik retai vienas kitas lašas išvarva, o galop ir visiškai pasiliauja, ir į dvi arba tris savaites, tai yra, į penkias arba šešias savaites nuo pirmutinių ženklų pasirodymo, triperis lieka visiškai išgydytu. Varvėjimo nėra, šlapumas yra visiškai tyras ir triperio perų (*gonococci*) jame visai negalima rasti.

Tai yra teisingas aprašymas paprasto sirgimo aštriu *priešakiniu* triperiu, bet kuomet uždegimas išsiplečia į užpakalinę šlapinimosi kanalo dalį, kaip tas tankiausiai ir atsitinka, tai apsireiškia dar du simptomai (ženklai), kurie yra žymesni už kitus ir labai vargina. Tie du simptomai,—tai noras šlapintis kas kelios minutos dienos laike ir keliolika sykių per naktį, ir smarkus skaudėjimas baigiant šlapintis. Nors ir priešakiniu triperiu sergant šlapinimos yra skausmingas, bet skausmas nėra tokis smarkus ir labiau panašus į tvilkinimą arba deginimą; perėjus gi uždegimui kanalo gilumon, skausmas šlapinantis, ypač užbaigiant, gali būti labai smarkus.

Vienas dalykas, kurį aš noriu labiausiai jūsų omenėn įkalti, yra tas, kaip baisiai užkrečianti arba limpanti yra triperio pūliai. Jeigu lašas tų išvarvančių pūlių pakliūtų ant piršto ir jūs palytėsite tuo pirštu akį, tai galite gauti triperinį akies uždegimą (*gonorrheal ophthalmia*), kuris gali visai

sunaikinti regėjimą; jūs galite likti nelaimingu neregiu. Tūkstančiai vaikų, kurie prarado vieną brangiausių gamtos dovanų—regėjimą, liko tokiais iš priežasties triperio. Motinos gimdymo kanalas buvo užkrėstas triperiu ir, išeinant kūdikiui į svietą, pūliai pakliuvo jam į akutes ir jis liko aklas. Saugokitės triperio pūlių. Jeigu jų pakliūva jums ant pirštų, tuoj nutrinkit ir nuplaukit rankas su antiseptišku skystimu.

Triperio ligos bėgis priklauso nuo keleto faktorių: nuo didesnio ar mažesnio ligos smarkumo, nes kartais užsikrėtimai esti daug smarkesni, negu paprastai, nuo ligonio kūno sudėjimo, nuo jo finansinio stovio, tai yra, ar jis gali būti namie ir nesirūpinti arba turi sirgdamas dirbti ir, galop, nuo jo gydytojo sugabumo ir patyrimo. Kuomet visos aplinkybės yra geros, triperis gali būti išgydytas į penkias arba šešias savaites, išgydytas visiškai, taip kad jokie jo ženklai daugiau nepasirodys. Pasakymas, kad kas sykį gavo triperį, tas visuomet jį turės, yra kvailas ir apgaulingas. Aš žinau šimtus vyrų, kurie jaunystėj turėjo triperį, bet jie visiškai išsigydė, apsiženijo ir susilaukė puikių, sveikų kūdikių, ir niekad neužkrėtė savo pačių. Taigi kalbos, būk triperis yra neišgydomas, yra neteisingos. Bet kuomet aplinkybės yra blogos, kuomet ligonis nesikreipia tuojaus pas gydytoją, bet gydosi kokiomis patentuotomis gyduolėmis, arba kokio pažįstamo aptiekoriaus patartais įtrėškimais, arba jeigu jis turi visą laiką dirbti, arba jei jo gydytojas bus apsileidęs ir be patyrimo, tuomet triperis, vie-

ton būti išgydytu, tampa chronišku, persimaino į taip vadinamą šlapią triperį (*gleet*), užkrėtimas gali apimti prostatę, sėklines dūdukes, kiaušinėlius ir tuomet išgydymui reikalinga daug mėnesių arba metų, o kartais tampa ir visai neišgydomu.

TRIPERIO GYDYMAS.

Triperio gydymas susideda iš abelno prisilaikymo hygienos, ėmimo į vidų tam-tikrų gyduolių ir leidimo gyduolių į šlapinimosi kanalą. Apie gydymą gyduolėmis iš vidaus ir iš viršaus aš čionai nekalbėsiu, nes tai gydytojo dalykas. Jokis protingas žmogus nebandys pats save nuo triperio gydyti. Tačiaus labai naudinga jums apsipažinti su abelnais hygienos reikalavimais.

Abelni Patarimai. Vienu svarbiausių dalykų yra nedirbti sunkaus darbo. Jeigu ligonis gali ištesėti, tai jis turi būti namie, bet dabartinėse ekonominėse ir draugijinėse išlygose vargiai rasime iš šimto žmonių vieną, kuris galėtų būti namie iš priežasties susirgimo triperiu. Būdamas namie, jisai galėtų nustoti darbo arba vietos, arba "išsiduotų" savo nelaimę tėvams ar pačiai, kas yra taip-pat blogai. Todėl prisieina taikytis prie aplinkybių. Todėl mes įsakome ligoniui kuomažiausiai stovėti stačiam, kuomažiausiai vaikščioti, net ir važinėti kiek galint mažiau ir stengtis kuodaugiausiai gulėti. Jisai privalo saugotis kilnoti sunkius daiktus, nes tas gali būti priežasčia uždegimo sėklinių dūdukių. Nereikia jau ir sakyti, kaip ligonis turi

vengti šokių, jojimo, važinėjimo baisikeliu (*veliosipedu*), bet reikia žinoti, jog važinėjimas geležinkeliu arba automobiliu irgi gali ir tankiai labai kenksmingai atsiliepia triperiu sergant.

Lytiškas Pailsis. Lytiški susinešimai turi būti griežtai uždrausti ir tame dalyke negalima daleisti jokių išimčių. Tūli gali manyti, jog apie šį dalyką neverta daug kalbėti, bet tie, kurie taip mano, nepažįsta žmoniją taip gerai, kaip aš pažįstu. Iš savo praktikos aš žinau daug atsitikimų, kada vyras turėdavo lytiškus susinešimus, būdamas aštriausiame triperio laipsnyje.

Dieta (*maistas*). Kalbant apie maistą, svarbiausis dalykas yra—nepersivalgyti. Aš nematau reikalo apriboti triperiu sergančius nuo vienų ar kitų valgių. Jie gali valgyti savo paprastus valgius, tik privalo vengti visokių dilginančių, sūrų ir rūgštų valgių (garstyčių, krienų, pipirų, įvairių sousų, raugytų kopūstų, agurkų ir t. p.). Mėsa nėra kenksminga, bet geriau mažiaus jos valgyti.

Gėrimai. Visi įvairios rūšies alkoholiniai gėrimai yra visiškai uždraudžiami. Kavą taipgi geriausiai visai negerti, nes ji erzina lyties organus. Arbatą galima gerti, bet tik *labai lengvą*. Geriausis triperiu sergant gėrimas, tai—pienas, pasukos (*masliankos, buttermilk*) ir apsčiai tyro vandenio. Kurie nekenčia tyro vandenio, gali gerti lengvą alkalinį mineralinį vandenį. Rūgštų gėrimų, kurie padaro daug gazo, geriausiai negerti.

Verta priminti dar du dalyku: ligonio vidurius

ir maudymosi. Ligonis turi pasirūpinti, kad jo viduriai niekad nebūtų užkietėję. Vidurių užkietėjimas labai kenkia triperiu sergant.

Šiltos maudynės yra labai gerai, bet maudytis geriausiai sėdint, kad tik šlaunįs ir pilvas būtų vandenyje. Aš bijau patarti triperiu sergantiems maudytis atsigulus į vandenį. Man visuomet rūpi, kad pūliai, nors ir kažin kaip mažai jų būtų, gali išsiplauti iš šlapinimosi kanalo ir gali patekti į akis.

Nereikia nei kalbėti, kaip svarbu yra, kad ligonis pilnai suprastų pavojų pernešimo pūlių į akis ir kad jisai įprastų po kiekvienam palytėjimui savo lyties organų gerai nusimazgoti rankas. Gerai būtų, jei gydytojai ir ligonbučiai kiekvienam tokiam ligoniui duotų atspausdintą lapelį su visais reikalingais patarimais. Tas užimtų mažiau laiko, negu pasakojimas žodžiais ir žmogus negalėtų užmiršti, ką jam gydytojas liepė daryti.

Penkioliktas Skyrius.

SIFILIS.

SIFILIS! Tas vardas iššaukia išgąstį ir pasibjaurėjimą. Per kelioliką šimtmečių tai buvo viena iš baisiausių žmonijos rykščių. Jo padarytas blogumas didelėj daly priklausė nuo to, kad žmonės, lyg strausai, kišo savo galvas į smiltis ir nenorėjo stačiai į tą baisūną žiūrėti. Ištarti tą žodį buvo skaitoma pažeminimu ir žmonės buvo taip auklėjami, kad visai nežinotų apie to baisūno buvimą. Jie susipažindavo su juomi tik tuomet, kuomet jie patįs ar jų vaikai arba artimi giminės ar draugai tapdavo to baisūno įgiltais.

Iki labai neseno laiko jokis dienraštis ar laikraštis nedrįsdavo spausdinti savo skiltįse tą nelemtą žodį, o tie gydytojai, kurie, matydami nuodingas tylėjimo ir nežinės pasekmes, skaitė savo pareiga aiškinti žmonėms tą blogumą prieinamai parašytose knygose ar prelekcijose, buvo kitų, senovės prisilaikančių gydytojų, niekinami ir persekiojami. Tie senoviniai gydytojai buvo persiėmę ideja, kad medikališka profesija turi būti panaši į senovinę dvasiškiją ir privalo saugoti savo mokslą ir žinojimą nuo vulgariškos minios.

Mes galime džiaugtis, kad dabar tose pažiūrose įvyko žymi permaina. Dabar jau tūli dienraš-

čiai ir laikraščiai nesibijo ištarti žodį sifilis ir aiškinimas jaunuomenei veneriškų ligų pobūdžio ir pavojingumo dabar yra ne vien leidžiamas, bet skaitomas būtina pareiga.

KAIP GALIMA SIFILĮ ĮGAUTI.

Žmogus gali užsikrėst sifiliu dvejopai: tiesiai arba netiesiai. Daugiausiai užsikrėtimų įvyksta tiesioginiu būdu, tai yra, ypata stačiai paliečia šankerį arba pūliuojantį skaudulėlį kitos ypatos, kuri serga sifiliu.

Netiesioginiu arba tarpininkišku būdu užsikrėtimas įvyksta per geriamus puodukus, drabužius, įrankius, rašomus paišiukus, dantų šepetukus ir t. p. Nors šitokie užsikrėtimai ne kasdien atsitinka, tačiaus jie visgi gana tankųs. Daugelis sunkiausių sifilio apsireiškimų yra šiuo būdu prasidėję. Kadangi šitokis sifilis nėra įgautas laike lytiško susinešimo, bet nežinomai ir nesitikint, tai jis vadinamas nežinės sifiliu, arba neužsitarnautu sifiliu (*syphilis insonitium*).

Sifilis taipgi gali būti ir tankiai esti perduodamas nuo gimdytojų. Šitas vadinama paveldėjimo arba apsigimimo sifiliu. Jeigu tik tėvas yra sifilitikas, tai kūdikis gali išvengti ligos; jei motina yra sifilitikė,—kūdikis retai kada išvengia ligos; jeigu abu, tėvas ir motina, yra sifilitikai,—kūdikis niekuomet neesti be ligos. Apie paveldėjimu įgaunamą sifilį mes atskirai pakalbėsime.

Sifilio Vardai. Jokia kita liga neturi tiek

daug vardų, tiek daug synonimų (pravardžių), kaip ta liga, apie kurią mes dabar kalbėsime. Vargiai rasime tautą, kurios vardu ta liga nebūtų pavadinta, nes kiekviena tauta stengėsi užmesti kokiai-nors *kitai* tautai garbę atnešimo tos baisios ligos į Europą. Taip atsirado plačiausiai žinomas vardas— francūzų liga arba francai; ispanų liga; italų liga; lenkų liga; amerikiečių liga; neapolitaniečių liga, ir t. t., ir t. t. Įdomu, kad ta liga buvo pavadinta daugelio šventųjų vardais; taip, ją vadino šv. Jobo liga, šv. Menciaus liga, ir t. p. Tokių pavadinimų buvo nemažiau tuzino. Vienoj tik lotynų kalboj liga turi daugiau šimto įvairių užvardinimų, o kiekvienoj naujų kalbų turi nuo pusės tuzino iki tuzino vardų.

Ligos Bėgis. Sifilio bėgis paprastai skiriasi į 3 dalis arba laipsnius.

Nors dabar gerai žinoma, kad tasai padalinimas, kurį padarė žymiausis sifilio tyrinėtojas, Ricord, nevisuomet yra teisingas, kad skauduliai, kurie priskaitomi į trečią laipsnį, gali pasirodyti dar antrame laipsnyje, arba priešingai, ir kad visų trijų laipsnių skauduliai gali vienu laiku pasirodyti, tačiaus, parankumo dėlei, mes prisilaikysime to padalinimo. Reikia, vienok, gerai įsitėmyti tą, kad nėra jokios aštrios ar aiškios ribos, kuri skirtų vieną laipsnį nuo kito.

Pirmas Laipsnis. Pirmas laipsnis skiriasi dar į dvi dalis. Pirmoji dalis užima laiką nuo *užsikrėtimo* iki pasirodymo pirmutinio spuogelio

(*chancre*). Vidutiniškai tasai periodas tęsiasi nuo keturiolikos iki dvidešimts-vienos dienos, nors jo ilgumas gali būti ir įvairesnis. Kartais tasai periodas gali tęstis tik dešimtį dienų, o kartais iki trisdešimts, keturiasdešimts ir penkiasdešimts dienų. Fournier aprašė atsitikimą, kada nuo užsikrėtimo iki pirmojo spuogo pasirodymo praėjo septyniosdešimtįs dienų. Antroji dalis skaitoma nuo pirmojo spuogo atsiradimo iki atsiradimo daugelio mažų pratrūkstančių skaudulėlių. Šito periodo ilgumas vidutiniškai apima šešias savaites, bet retkarčiais to periodo ilgumas yra trumpesnis arba ilgesnis, nuo trijų savaičių iki trijų mėnesių.

Pirmojo laipsnio skauduliai vadinasi šankeriniais spuogais ir sifilitiškais bubo arba sutinimais gilių ir kraujagyslių, kurios anatomiškai rišasi su pirmutiniais spuogais.

Antras Laipsnis. Antruoju laipsniu, kurio pradžios galima laukti baigiantis šeštai savaitei, vadina tą periodą, kuomet ant odos ir ant gleivėtų plėvių pasirodo skauduliai ir votįs. Tą periodą charakterizuoja skaitlingi išbėrimai ant odos, gleivėtos, pūliuojančios votįs, plaukų nuslinkimas, abelnas gilių ištinimas, akių nesveikumai, ir t. p. Nors šio laipsnio ilgumas paprastai skaitomas nuo vienų iki dviejų metų, tačiaus tikras laiko apribavimas ištikrųjų nėra galimu, nes daug priklauso nuo to, kaip atydžiai liga gydoma, nuo smarkumo užsikrėtimo ir nuo ligonio gyvenimo būdo, ir abelno jo kūno sudėjimo.

Trečias Laipsnis. Trečias ligos laipsnis atsižymi sutinimais, taip vadinamais, gummata, įvairiais skauduliais, kaulų, žarnų, nervų, smegenų ir arterijų gedimais. Šis laipsnis gali apsireikšti į

Sifilio skaudulėlis ant veido. Šiame atvėjyje užsikrėtimas įvyko nuo barzdaskučio rankų.

metus ar du (tankiausiai du) po užsikrėtimo, jis gali apsireikšti į dvidešimts arba trisdešimts metų, arba ligonis gali ir visai to laipsnio išvengti. Tasai laipsnis gali tęstis keltą mėnesių ar keletą metų arba gali lydėti ligonį iki-pat kapo.

Dabar apkalbėsime kiekvieną laipsnį skyrium.

PIRMIEJI SPUOGAI—ŠANKERIS.

Ženklas, kuris praneša mums, nors jau pervėlai, kad įvyko užsikrėtimas sifiliu, yra vadinamas pirmuoju spuogu arba šankeriu, arba kietu šankeriu ir dar kitokiais vardais. Šankeris gali atsirasti ant varpos arba ant mašnelės; be to, jis gali atsirasti ir ant kitų kūno dalių; kaip tai, ant lūpų (nuo bučiavimosi), ant liežuvio, ant paliežuvinių gilių, ant pasmakrio, pirštų, ir t. p. Chrakteriškiausia šankerio ypatybė yra jo kietumas. Tankiai kietumu jis yra panašus į kremzlę. Todėl, jeigu spuogas yra tiek kietas ir prasideda tinimas gilių, ir atsiradimo laikas užima tokį periodą, kokio reikalauja sifilio spuogo atsiradimas, tai galima drąsiai spręsti, jog tai sifilis. Tačiaus neretai šankeris neturi tų visų ypatybių ir tokiuose atsitikimuose reikalinga rūpestingas išekzamenavimas pirm nusprendžiant, jog tai sifilis.

Vertėjo Pastaba. Kadangi autorius labai trumpai temini apie pirmąjį sifilio spuogą, tai, manau, bus neprošalį biskį plačiau apie tą spuogą paaiškinti.

Sifiliu galima užsikrėsti tik tuomet, kuomet ligos nuodai gauna progą įsigauti į kūną per kokią, nors menkiausią, žaizdą arba brieželį. Taigi, jei ant varpos, mašnelės arba kirkšnyje pasitaiko kokis nors brieželis ar odos sutrūkimas, tai, patekus ant tokios vietos sifilio nuodams, tuojaus įvyksta užsikrėtimas. Tuo pačiu būdu, t.y., per kokią menką žaizdelę, užsikrėtimas įvyksta ir kitose kūno vietose. Praėjus minėtam periodui, užsikrėtimo vietoje pasirodo mažytis spuogelis, kuris laipsniškai auga ir pasiekia didelio žirnio arba net riešuto didumą. Spuogas, ypač savo apatinėj dalyje, yra kietas, lyg būtų kremzlės gumulėlis. Į keletą dienų po pasirodymo spuogas pratrūksta ir iš jo varva labai užkrečianti pūliai, o kraštai ir apačia arba spuogo dugnas

darosi vis kietesniais. Apie į porą savaičių po spuogo pratrūkimo pradeda tinti ir sukietėja artimiausios prie užsikrėtimo vietos gilės. Į tris arba į keturias savaites po pratrūkimo spuogas užgyja, bet jo vietoje pasilieka kieta duobutė. Tas-pats kietas, pūliuojantis spuogas vadinamas sifilitišku arba kietuoju šankeriu.

Sifilio skaudulėlis ant piršto. Užsikrėtimas įvyko nuo nagų valytojos rankų.

Tikriausiu sifilio ženklu yra buvimas ligonyje sifilio perų arba sifilį gimdančių gyvūnėlių (*spirocheta pallida*). Tai smulkučiai organizmai pavidale plonyčių siūlelių. Išvaizda jie panašųs į spirališkai susuktą dratelį arba į bonkoms atidarinėti grąžtelį ir neretai turi iki keturiolikos susukimų. Tie gyvūnėliai yra labai skubrųs. Juos galima matyti tik per galingiausius mikroskopus. Yra dar kiti panašios išvaizdos gyvūnėliai (vadinami *spirocheta refringens*), kuriuos nepatyrusiam lengva

paskaityti sifilio perais. Tačiaus tie antrieji gyvūnėliai yra storesni, turi mažiau susukimų ir geriau matomi per mikroskopų stiklus, nes lengviau nudažomi. Kas matė tipiškus abiejų gyvūnėlių pavyzdžius, tas veik visuomet galės juos atskirti ir pažinti.

Tuos sifilio perus surado Berlyno gydytojai Schaudinn ir Hoffmann. Šios knygos autoriui pasitaikė giliukis būti Berlyno medikalės draugijos susirinkime, kuomet tasai atradimas tapo paskelbtas ir parodyti mikroskopiški ir stereoptiški to gyvūnėlio paveikslai. Išpradžių veik visi į tą atsinešė gana skeptiškai, bet pradėjus kitiems tėmytojams įvairiuose kraštuose skelbti savo panašius patyrimus, skepticizmas išnyko ir visi pripažino Berlyno tyrinėtojų atradimą teisingu.

ANTRAS LAIPSNIS.

Antras laipsnis prasideda apie į šešias savaites po pirmutinio spuogo pasirodymo ir tęsiasi metus arba dvejus. Tai periodas visokių išbėrimų ir gleivėtų vočių. Pirmiausiai atsiranda smulkųs šviesiai rausvi spuogai (*roseola*). Tie spuogai kartais yra taip smulkųs, kad patsai ligonis gali jų visai neužtėmyti, bet patyręs gydytojas tuoj supras, kame dalykas. Tie spuogai gali rastis ant viso kūno arba vien ant liemens ir priešakinėj rankų pusėj. Tie spuogai visai nėra iškilę ant odos paviršiaus. Juos galima tik matyti, bet apčiuopti jų negalima. Vienok, vėliaus atsiranda apsčiai ki-

tokių išbėrimų pavidale niežų ir įvairių skauduliukų, kurie iškilsta ant odos paviršiaus ir yra lengvai užčiuopiami. Tankiai ant kaktos išauga visa eilė spuogų, kurie yra labai charakteristiški ir iš

Sifilio skaudulėlis ant liežuvio. Skaudulėlis jau užgijęs tik jo vietoje matosi duobutė su balsganais ir kietais krašteliais.

kurių patyręs gydytojas gali teisingai atspėti ligą. Tie spuogai vadinami Veneros vainiku (*corona veneris*).

Pasirodžius pirmam išbėrimui, ligonis paprastai biskį karščiuoja ir skundžiasi abelnu neįgalėjimu; jaučia skaudėjimą kauluose, ypač kojose ir šonkauliuose. Vakare skaudėjimai paprastai būna smarkesni, o naktį pasidaro ir labai kankinanti. Sifilitiški skaudėjimai visuomet pasižymi tuomi, kad nakties laike jie labiaus jaučiami.

Tuo pačiu laiku, kada pasirodo minėti spuogai, arba biskį vėliau, gali atsirast gerklės skaudėjimas ir ant paliežuvinių gilių, gerklėj, ant liežuvio, skruostų viduj ir ant lūpų atsiranda maži skaudulėliai. Tie skaudulėliai sudaro patyrusiam gerai žinomas gleivėtas dėmes, kurios yra labai užkrečiančios, taip lygiai užkrečiančios, kaip ir pats šankeris arba pirmutinis spuogas. Gleivėta dėmė išpradžių išrodo nekalta balta dėme, bet po tūlo laiko balta plėvė nusilupa ir pasilieka negili maža votis.

Šiame periode paprastai ir plaukai nuslenka. Plaukų birimas įvyksta dvejopai. Plaukai slenka iš visur abelnai ir visas plaukų uždangalas greitai plonėja, arba jie pradeda birti lopais, tarsi būtų kandžių ar pelių nuėsti. Šitokis plaukų slinkimas yra labai charakteristiškas ir tankiai to vieno užtenka, kad parodyti ar bent patvirtinti sifilio buvimą. Kitas ženklas antrojo sifilio laipsnio yra uždegimas akies lėliukės pakraščių arba, teisingiau, rinkutės apie akies lėliukę. Tas gali prasidėti sykiu su minėtais spuogais ant veido. Tinkamai gydant tas uždegimas tęsiasi nuo dviejų iki aštuonių arba dešimties savaičių ir paskui dingsta, nepalikdamas jokių blogų pasekmių. Tačiaus jeigu tas už-

degimas tankiai atsikartoja, tai regėjimas gali nuo to labai nukentėti arba ir visai galima regėjimo netekti.

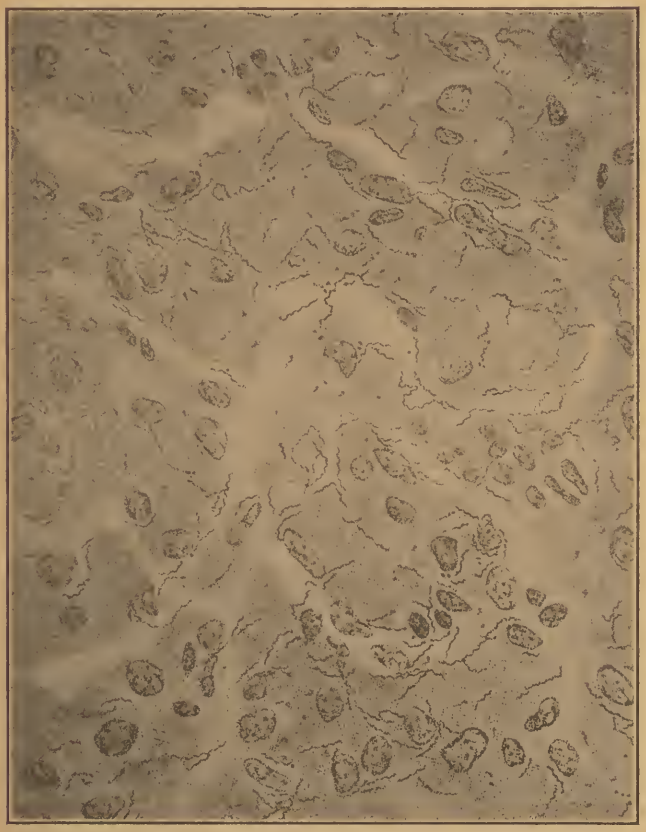

Sifilio perai kūdikio kepenyse. Paveikslas parodo šmotelį iš sifilitikų tėvų gimusio kūdikio kepenų, kaip jos išrodo žiūrint per mikroskopą. Juodi vingiuoti brieželiai— tai sifilio perai.

TREČIAS LAIPSNIS.

Trečias laipsnis yra tai periodas sutinimų ir vočių. Sifilitiški sutinimai arba skauduliai angliškai vadinasi gumma. Nėra tokios kūno dalies iš viršaus, nei vidui, kur negalėtų atsirast tie skauduliai. Jie gali atsirast ant smegenų, arba nugarkaulio smegenyse, širdyje, kepenyse, tulžyje, ant galvos, rankų, kojų, ir t. p. Nosis gali įkristi arba visiškai nupūti, taip kad ligonio išvaizda pasidaro baisiai bjauri; kvėpuojamoji ir rijamoji gerklė išpūva ir ligoniui sunku darosi valgyti ir kalbėti. Varpa ir kiaušinėliai gali tapt sunaikinti, liga gali apimti skilvį, inkstus ir pūslę—trumpai sakant, kūne nėra tokios vietos arba organo, kurio sifilio nuodai negalėtų užgauti arba sunaikinti. Kiek seniaus, tankiai pasitaikydavo matyti stačiai pasibaisėtinų trečiojo laipsnio sifilio apsireiškmų. Neretai ligonio išvaizda būdavo ant tiek bjauri, kad net venerišku ligų specialistui širdis supykdavo. Linksma betgi pasakyti, kad dabar mums retai kada tenka pasitikt su vienu tų baisių trečiojo laipsnio sifilio atsitikimų. Faktiškai, didelis ligonių nuošimtis visiškai *trečiojo laipsnio išvengia*. Tas paeina nuo tobulesnio gydymo, nuo to, kad ligonis dabar anksčiau eina prie gydytojo, nuo pasigerinimo abelno žmonių ekonominio padėjimo ir nuo platesnio apsipažinimo su hygiena. Žmonės didžiumoje darosi švaresniais ir, būdami labiau apsišvietę, jie nori ir gali teisingiau ir protingiau pildyti gydytojo įsakymus. Tokis sifilitiškas ligonis, kuris atsisako

pildyti įsakymus, turi būt stačiai išvarytas, nes perdidelė yra gydytojui atsakomybė, jeigu pats ligonis nenori prisidėti prie gydymo.

NUGARKAULIO SMEGENŲ LIGA IR VISUOTINAS PARALYŽIUS.

Reikia paminėti dar dvi ligas, kurių priežasčia yra sifilis. Tai nugarkaulio smegenų liga (*locomotor ataxia*) ir visuotinas paralyžius, kuris kitaip vadinamas visuotinu beprotystės paralyžium. Nevisuomet nugarkaulio smegenų ligos ar visuotino paralyžiaus priežasčia yra sifilis, bet *didelėj daugumoj atsitikimų* jis yra tikrąja priežasčia.

Nugarkaulio smegenų sugedimas gali įvykti į dvidešimts arba trisdešimts metų po užsikrėtimo sifiliu. Tai yra lėta vidujinė liga, paeinanti iš sukietėjimo nugarkaulio smegenų. Veik kiekvienam tenka tokių ligonių matyti. Juos lengva pažinti iš ypatingai trukčiojančio ir kojas velkiančio ėjimo. Ligonio kojos praranda tikrąjį judėjimo jausmą; eidamas, jisai peraugštai iškelia kojas ir staigiai meta jas pertoli priešakin. Užmerkęs akis, ligonis negali pasakyti, kur tikrai jo kojos randasi ir negali nustovėt nesvyravęs. Kita kankinanti tos ligos ypatybė yra perverianti skausmai viduriuose, lyg kas peiliu viduriuose maišytų, arba skausmai per juosmenį, lyg kad geležinis lankas būtų užmautas. Po kiek laiko—gali būt po dviejų ar trijų metų arba po dešimties ar dviejų-dešimtų metų—ligonis nebesuvaldo šlapinimosi nei viduriavimo ir tuomet tam-

pa sunkenybe sau ir kitiems ir meldžia mirties užbaigt jo kančias.

Nugarkaulio smegenų ligos gydymas iki šiol būdavo labai nepasekmingu ir ta liga buvo skaitoma veik neišgydoma. Vėliausiame laike, pradėjus gydyti įtrėškimais stačiai į nugarkaulį, pasekmės yra kiek geresnės.

Visuotinas beprotystės paralyžius (*general paresis*) paeina iš smegenų suminkštėjimo ir nugarkaulio gedimo. Ligonis laipsniškai nustoja proto—išpradžių pasidaro ekcentrišku, pilnu visokių nepaprastų išmonių, paskui—kvailu, paskui—visai bepročiu. Paprastai ligonis miršta tik į tris metus po ligos prasidėjimo. Pačiam ligoniui, jo draugams ir giminėms būtų daug geriau, jei jis numirtų į tris savaites arba į tris dienas. Liūdniausis pasaulyje reginys—tai žmogus, apimtas visuotino paralyžiaus. Jeigu yra liga, kuria sergantį gydytojas turėtų priemoniškai numarinti, tai toji liga yra visuotinas paralyžius. Leidimas tokį kankinį priemoniškai numarinti būtų geriausiu patarnavimu ligoniui ir jo artimiemsiems. Leisti bepročiui kankintis tol, kol jis numirs iš vargo ir nusilpimo, —tai tikrai augščiausio laipsnio žiaurumas.

Visuotinas beprotystės paralyžius yra neišgydomas. Net vėliausi gydymai įtrėškimu į nugarkaulio smegenis neduoda jokių gerų pasekmių. Atsitinka kartais laikinis pagerėjimas, bet tas atsitinka kartais ir visai be jokio gydymo.

ŠEŠIOLIKTAS SKYRIUS.

PAVELDĖTAS SIFILIS.

PAVELDĖTĄ sifilį kartais vadina prigimtu, bet tas yra neteisinga. Prigimtu sifilį vadiname tuomet, kuomet kūdikis *užgema* su ligos ženklais, su spuogais, votimis ir t. p. Paveldėto sifilio atsitikime kūdikis gemant gali išrodyti visiškai sveiku, bet ligos ženklai pasirodo vėliaus, kartais į kelias savaites, į kelis mėnesius arba į kelis metus. Sunkesnis ar lengvesnis paveldėto sifilio apsireiškimas priklauso nuo to, kaip seniai tėvai buvo užsikrėtę. Kuo ilgesnis laikas praėjęs nuo tėvo ar motinos užsikrėtimo iki kūdikio gimimo, ir kuo energiškiaus patįs tėvai gydėsi, tuo lengviaus liga apsireiškia kūdikyje.

Kaip jau minėta, sifilitiškas kūdikis užgimęs gali išrodyt visiškai sveiku; tačiaus į tris savaites arba į tris mėnesius ligos ženklai gali pradėt rodytis. Vienu pirmutinių ženklų yra *užkimimas;* kūdikio balsas yra užkimęs, tarsi jis būtų labai savo mažą galvutę užsišaldęs; verkia jis kokiu-tai užkimusiu, parpiančiu balsu. Paskiau ant kojų apačių ir delnų pasirodo skauduliukai, kurie sutrūksta ir apsidengia niežais; ant lūpų ir aplink mėšlinę kiaurynę oda taipgi sutrūkinėja. Visas menkas sutvėrimėlis po trumpo laiko įgauna labai gailingą iš-

vaizdą, sudžiūsta, išbalsta ir išrodo į išdžiūvusį, suvytusį seną žmogutį. Seniaus tokie kūdikiai veik visuomet numirdavo, kas buvo geru daiktu jiems patiems ir draugijai. Dabar gi, ant laimės ar ant nelaimės, naujausiais gydymo būdais daugelį jų galima nuo mirties išgelbėti.

Pasiekus sifilitiškiems kūdikiams šeštus, septintus ar aštuntus metus, gali pasirodyti kiti ligos ženklai.

Vienu charakteriškiausių ženklų yra savotiškas viršutinių priešakinių dantų išsikarpymas. Dantįs išrodo tarsi pjūklo dantįs, su aštriais kampais ir dideliais tarpais. Tą apsireiškimą pirmiausiai aprašė pagarsėjęs Londono gydytojas, Dr. Jonathan Hutchinson. Tas ženklas nepasirodo ant pirmųjų arba pieninių dantų,—vien ant antrųjų arba nuolatinių dantų. Ne pas visus paveldėtą sifilį turinčius tokie dantįs yra, bet jeigu yra, tai jau juos galima lengvai pažinti. Kitas tankiai pasirodantis paveldėto sifilio ženklas yra uždegimas priešakinės akies obuolio dalies (*keratitis*). Tas gali padaryt akies obuolį neperleidžiančiu šviesos ir to pasekme gali būti apjakimas. Trečias gana tankus ligos ženklas yra apkurtimas, kuris gali atsitikt ūmai. Vaikas gali visai gerai girdėti ir ūmai, tarpe aštuonių ir aštuoniolikos metų, girdėjimas pasidaro apsunkintu ir vaikas gali visai apkursti. Tie trįs ženklai—iškarpyti dantįs, akies obuolio uždegimas ir apkurtimas — vadinami trimis tikriausiais paveldėto sifilio ženklais.

Sifilitiškų kūdikių niekuomet negalima paves-

ti svetimoms auklėms ar nešiotėms, nes yra didelis pavojus užkrėsti auklę. Tokius kūdikius visuomet pati motina privalo žindyti ir auklėti, nes motina, kuri pagimdė sifilitišką kūdikį, pati turi savyje tą ligą, nors ir labai lengvame laipsny, ir todėl veik nebegali išnaujo sifiliu užsikrėsti, bent nuo kūdikio.

PAVELDĖTAS SIFILIS —TAI SUNKI PROBLEMA.

Jeigu visi sifiliu užkrėsti kūdikiai gimtų negyvais arba jeigu ligos ženklai pasirodytų į keletą dienų arba savaičių po gimimo, tai tuomet paveldėto sifilio problema būtų palyginamai lengvai išrišama. Ligos apimti kūdikiai būtų nuo-pat gimimo energiškai gydomi ir arba numirtų, arba išgytų. Bet dalykas yra kitaip. Daugelis iš sifilikų tėvų užgimusių kūdikių neparodo ligos ženklų iki dešimties, penkiolikos arba dvidešimts metų; tūli išbūna sveiki net iki trisdešimts arba keturiasdešimts metų. Išrodydami visai sveikais, jie ūmai apauga skauduliukais ir votimis arba atsiranda smarkųs galvos skaudėjimai, apkursta, pradeda keistai elgtis ir t. p. Tokiuose atsitikimuose liga jau labai sunkiai pasiduoda gydymui. Jeigu jiems dar kūdikiais esant būtų nužiūrėta, kad jie užkrėsti, tai rūpestingu gydymu būtų buvę galima išvengti tų baisių ligos apsireiškimų.

Todėl tokie tėvai, kurie žinosi buvę užsikrėtę sifiliu, ir kurie, gydytojui leidžiant arba ir be jo leidimo susilaukia kūdikį, būtinai turi duot išekza-

menuoti kūdikio kraują. Tą jie privalo padaryti net ir tada, jeigu gydytojas užtikrino juos, kad jie jau pilnai išsigydę. Ant laimės, dabar turime tokį bandymo būdą, kuris gali veik visiškai teisingai parodyti ar kūdikis turi savyje sifilio nuodų, ar ne. Seniaus mes turėjome vadovautis vien paviršutine vaiko arba mergaitės iššiūra. Jeigu jie išrodė sveikais ir neturėjo jokių išlaukinių ligos žymių, — mes skaitėm juos liuosais nuo sifilio perų. Dabar vartojamas Wassermann'o išrastas kraujo ekzamenavimas parodo, kad žmogus gali labai gerai išrodyti, o vienok gali turėti savyje ligos nuodų.

Todėl dar sykį atkartoju, jog jeigu tėvas ar motina, ar abu, yra kuomet-nors sirgusiu sifiliu,— kūdikio kraujas turi būti išekzamenuotas. Ir jeigu Wassermann'o būdu ekzamenuojant pasitvirtina ligos perų buvimas, tai tuojaus reikia pradėt gydymą. Taip darant išvengsime didesnės nelaimės ateityje. Man prisimena viena graži, jauna mergaitė apie penkiolikos metų senumo, kuri išrodė sveikiausia ir visame kame puikiai išsivysčiusia. Ūmai ji pradėjo jausti smarkų veido gėlimą (*neuralgia*) ir skaudėjimą nosyje. Jinai nuėjo pas paprastą gydytoją, kuris davė jai tryškinaitę ir gyduolių nosies mazgojimui, tačiaus skaudėjimas darėsi vis smarkesniu. Greitu laiku burnoj atsivėrė votis ir nosis įkrito į vidų. Tuomet ji nuėjo pas specialistą, bet buvo jau pervėlu; vidurinės, minkštos burnos dalis išpuvo, o paskiau visai supuvo visos minkštosios ir kietosios nosies dalis. Viena jos akis irgi pagedo. Dabar ji nešioja dirbtinę nosį,

Paveldėto sifilio spuogai ant kūdikio veido ir iškarpyti dantįs, kurie yra vienu tikriausių ženklų, rodančių, jog kūdikis turi paveldėtąjį sifilį.

bet kaip baisiai jinai jaučiasi, tą sunku ir įsivaizdinti. Tas gydytojas, prie kurio ji pirmiausiai kreipėsi, nepasirūpino sužinoti jos istoriją. Niekam ir į galvą neatėjo, kad ji būtų užkrėsta sifilio nuodais. Specialistas, tačiaus, ištyrė apie jos tėvus ir sužinojo, jog tėvas turėjo sifilį; tėvas net buvo miręs nuo sifilitiško paralyžiaus.

Šis paveikslas parodo, kaip išrodo iškarpyti paveldėtą sifilį turinčio vaiko dantįs. Tokie dantįs tikriausiai parodo, jog vaikas turi savyje sifilio nuodų, nors jis išrodytų ir visai sveikas.

Dar sykį atkartoju: visų kūdikių, kurių tėvai, vienas ar abu, yra sirgę sifiliu, kraujas turi būti kelis kartus išekzamenuotas.

Septynioliktas Skyrius.

SIFILIO GYDYMAS.

AŠ NEKALBU šioje knygoje apie jokios ligos gydymą. Aš nemanau, kad visiems žmonėms skiriamose knygose tinka rašyti apie patį kokiosnors ligos gydymą. Vieną, pats save gydymas visuomet yra pavojingu, antrą, biskis žinojimo yra pavojingu dalyku, ypač medicinoje. Tačiaus aš turiu pasakyt keliatą žodžių apie gydymą sifilio, kadangi, ant nelaimės, randasi daug apgavikų, kurie pasmerkia vartojimą gyvojo sidabro sifilio gydymui. Paprastas gi žmogus, negalėdamas atskirti apgaviko nuo tikro, moksliško gydytojo, prisiklausęs nežinėlių pasakų, gali priešintis gyvojo sidabro vartojimui tuomet, kuomet tas labiausiai reikalinga.

Tie, kurie pasmerkia gyvojo sidabro vartojimą sifilio gydymui, yra bjauriausi nežinėliai. Gyvasis sidabras visuomet buvo ir iki šiol pasilieka geriausia ir tikriausia gyduole, kokią mes turime tos ligos gydymui. Apgavingi šundaktariai nori įtikrinti, būk daugelis simptomų, kaip tai išbėrimai, skauduliai, nugarkaulio smegenų gedimas, ir t. t., paeina ne iš sifilio, bet iš gydymo gyvuoju sidabru.

Šitokio tvirtinimo melagingumas pasirodys tuoj, jei tik pasakysiu, kad yra daugybė kaulų pu-

vimo ir nugarkaulio ligos atsitikimų, kur ligonis *niekad nėra paėmęs nei vieno grano gyvojo sidabro.* Fournier surinko kelis šimtus tokių atsitikimų ir kiekvienam specialistui tenka tokių atsitikimų matyti. Ir kiekvienas, kam teko matyti greitą pagerėjimą ir šarpų pranykimą daugelio sifilio simptomų, pradėjus tinkamai gydyti gyvuoju sidabru, visai neabejoja apie tos gyduolės vertę.

Kitas didelio gyvojo sidabro naudingumo prirodymas sifilio gydyme pasirodo tėmyjant sifilitiškų moterų neštumą. Yra gerai žinoma, jog sifiliu užsikrėtusi moteris yra labai linkusi prie persileidimo arba išsimetimo. Be tam tikro gydymo jinai gali persileisti kokius šešis ar daugiau sykių vienas po kitam, o jeigu ji ir išnešioja vaisių, kiek reikiant, tai kūdikis gema negyvas, o jei gema gyvas, tai sifilio ženklai gali pasirodyti į kelias savaites po gimimo. Jeigu gi tokia moteris bus energiškai gydoma gyvuoju sidabru, tai greit įvyksta žymi permaina. Persileidimai neatsikartoja ir užgimęs kūdikis neturi jokių ligos ženklų ir gali net visą savo amžių išgyventi be jokių ligos apsireiškimų. Taigi, jei būtų reikalingi prirodymai gyvojo sidabro naudingumo sifilio gydyme, tai tokius prirodymus mums suteiktų tėmyjimas to, kokią įtekmę gyvasis sidabras daro į kiekvieną sekantį neštumą ir kaip laipsniškai gerinasi kiekvieno gemančio kūdikio sveikata.

Sekanti pagal vertės gyduolė yra salvarsan, kitaip vadinamas 606, arba *arsenobenzol.* Nors ši gyduolė nepasirodė taip stebūklinga, kaip tūli per-

daug entuziastiški gydytojai išpradžių tikėjo, vienok tai yra viena geriausių gyduolių, kokias turime. Tačiaus, sifilio gydyme mes neatsidedame ant tos vienos gyduolės. Mes vartojame ją vien kaipo priedą prie gyvojo sidabro.

Trečia pagal vertės gyduolė sifilio gydymui yra *potassium iodide* arba iodinas kokiame kitame pavidale. Tos trįs gyduolės, tai pamatas visokio sifilio gydymo. Patyręs gydytojas su tų gyduolių pagelba gali pasekmingai suvaldyti beveik kiekvieną sifilio atsitikimą.

Suprantama, vien tik gyduolių vartojimas negali pilnai sifilitiko išgydyti. Abelna ligonio sveikata turi būti užlaikoma kuogeriausiame stovy. Jisai turi vartoti gerą, maistingą valgį, tankiai maudytis karštose maudynėse, ypač *sieros maudynėse;* turi visuomet kvėpuoti tyru oru, niekuomet nepersidirbti protiškai nei fiziškai ir turi visuomet užlaikyti geriausiame stovy burną ir dantis.

Jeigu tas viskas bus atydžiai pildoma nuo-pat užsikrėtimo pradžios, tai pasirodys, jog sifilis netaip jau sunkiai suvaldomas. Svarbiausis dalykas yra pradėti gydymą tuojaus, kaip tik pasirodo pirmutinis spuogas. Kiekviena, pradžioj sugaišinta, diena turi didelę svarbą. Jeigu ligonis praleidžia be atydos pirmus vienus ar dvejus ligos metus ir ateina pas gerą gydytoją jau apaugęs skauduliais ir votimis, tai jis negali tikėtis taip lengvai ir greitai pasveikti, kaip kad būtų galėjęs pasveikti, jei būtų atėjęs tą dieną, kuomet pasijuto sergančiu.

KAIP ILGAI TURI GYDYMAS TĘSTIS.

Ligonis gali manyti turįs sifilį, bet, vistiek, kuomet gydytojo išekzamenavimas parodo, jog jis tikrai tą ligą turi, tas jam yra skaudus smūgis. Neretai tas smūgis yra skaudžiausis, kokį jam yra tekę patirti, arba kokį jis gali tikėtis savo gyvenime susilaukti. Tačiaus, kaip greit ligonis šiek-tiek atsikvėpia nuo to smūgio, pirmutiniu jo klausimu veik visuomet būna: "Kaip ilgai man reikės gydytis?" Ant to klausimo aš visuomet atsakau: "Tol, kol bus reikalinga."

Sifilis yra tokia liga, kuri nevisuomet vienodai apsireiškia ir niekuomet negalima tikrai pasakyti, kaip ilgai reikės gydytis. Viskas priklauso nuo ligos smarkumo, nuo ligonio sudėjimo, jo amžiaus, jo ekonomiško padėjimo ir nuo to, kaip liga jo organizme plėtojasi. Šiuo žvilgsniu žiūrint nėra dviejų visai vienodų žmonių. Pas vienus žmones sifilis apsireiškia, palyginamai, labai lengvame pavidale, pas kitus gi jis apsireiškia kaipo viena iš pačių baisiausių ligų.

Abelnai galima pasakyt, jog dabar mes norime būti užtikrintais išgijime ir todėl ilgiau gydome sifilitikus ligonius, negu seniau, ir štai kodėl:

Daugelis ligonių, kurie jau neturi jokių ligos ženklų, ir kuriuos seniaus mes būtume paskaitę išgijusiais, ekzamenuojant juos Wassermann'o būdu, pasirodo vis dar turinčiais ligos perų.

Imant paprastą, vidutinio smarkumo, sifilio atsitikimą, geriausių pasekmių galima tikėtis, jeigu

nuolatinis gydymas tęsis tris metus. Trečių metų bėgy kartais jau galima gydymą laikinai pertraukti. Paskui, bėgy ketvirtų ir penktų metų, buvęs ligonis turi kartais ateiti pas gydytoją ant trumpo gydymo. Būtų labai geru daiktu, kad visi, kurie kuomet-nors sirgo sifiliu, pasiryžtų per visą savo gyvenimą vieną sykį į metus nueiti pas gydytoją ir išsiekzamenuoti. Tas nepadarytų nieko blogo, o jei gydytojas patėmytų kokį pavojaus ženklą, tai jis galėtų apsaugoti nuo atsikartojimo kokių-nors sifilitiškų vočių arba nuo išsivystymo kokios-nors nervų ligos.

EKZAMENAVIMAS WASSERMANN'O BŪDU.

Daugelis žmonių, ypač kurie yra sifilio aukomis, yra girdėję apie Wassermann'o ekzamenavimą ir, kaip paprastai, jie klaidingai apie tą ekzamenavimą mano. Tūli mano, kad tas ekzamenavimas visuomet yra absoliutiškai tikras ir jeigu ekzamenavimo raportas užginčija ligos buvimą, tai jie tikisi esą visiškai sveiki ir paliauja gydytis. Tačiaus taip nėra. Ekzamenavimas Wassermann'o būdu yra labai didelės vertės dalykas. Tai geriausis sifilio tyrinėjimui būdas, kokį mes turime, tačiaus jis nėra absoliutiškas. Jis yra teisingas tik apie 85 nuošimčiuose iš šimto; kitais žodžiais sakant, apie 15 iš šimto atsitikimų Wassermann'o ekzamenavimas gali parodyti ligą tuomet, kuomet ligonis ištikrųjų jos neturi, arba gali parodyti, būk ligos nėra, kuomet tikrai ją turi.

Kaip nekalbėtume, bet yra labai pavojinga pasitikėti vien ant Wassermann'o ekzamenacijos, ypač ant vieno sykio. Tas ekzamenavimas turi labai didelę vertę, bet tik imant sykiu su visa ligos istorija, ženklais ir abelnu ligonio padėjimu. Tik patyręs gydytojas gali teisingai apvertinti Wassermann'o ekzamenavimą. Ir tik kuomet ligonis visą paskirtą laiką gydėsi, kuomet per paskirtą laiką, pavyzdin, per metus, nepasirodė jokių ligos ženklų, ir kuomet keletas iš eilės Wassermann'o ekzamenavimų rodo, jog ligos perų nėra, tuomet tik mes pasakome, jog žmogus jau išgydytas. Tačiaus, net po apskelbimo išgydytu, žmogus turi rūpintis savimi, turi per daugelį metų vieną sykį metuose nueiti pas gydytoją ir duotis pilnai išekzamenuoti.

Aštuonioliktas Skyrius.

ŠANKERIS.

ŠANKERIS (*chancroid*), kitaip vadinamas minkštuoju šankeriu arba minkštuoju skauduliu (kad atskirti jį nuo sifilitiško šankerio, kurį vadina kietuoju šankeriu arba kietuoju skauduliu), yra tai mažas skaudulys, kuris paprastai atsiranda ant lyties organų. Jis yra labai užkrečiamas ir, kas svarbiausia, jis gali kelis sykius ir keliose vietose tą patį žmogų užkrėsti, tai yra, jeigu šankerio pūliai paliečia opią tos pačios ypatos odos vietą arba gleivėtą plėvę, tai žmogus gali gauti toj vietoj kitą šankerį. Kietas arba sifilinis šankeris paprastai yra tik vienas, tikrasis gi arba minkštas šankeris paprastai atsiranda keliose vietose. Žmogus gali turėti kelis tuzinus šankerio skaudulių. Šankerio priežasčia taipgi yra ypatingas gyvūnėlis, kurį atrado daktarai Ducrey ir Unna, todėl jį ir vadina Ducrey-Unna bacillius. Tai yra gyvūnėlis, kuris tarpsta nešvarume ir todėl šankeriu serga veik išimtinai tik vargingiausios prostitutės ir tik tokie vyrai juomi užsikrečia, kurie užsiima su nešvariausios rūšies prostitutėmis. Dabar šankeriu sergančių tankiausiai matosi beturčių ligonbučiuose arba dispensarijuose, bet retai kada pas privatiškus gydytojus-specialistus.

Šankerio skaudulėliai prasideda taip: atsiranda geltonos, raudonais kraštais, dėmės; tos dėmės išauga į spuogus, kurie vėliaus prisipildo pūlių; spuogai pratrūksta ir išvarva biskis kraujuotų pūlių, o spuogas tampa atviru skaudulėliu arba votimi. Prispaudus skaudulėlį pirštu jaučiasi, jog jo kraštai ir dugnas yra minkšti (nuo to jis ir vadinamas minkštu skauduliu arba minkštu šankeriu; sifilinio gi skaudulėlio kraštai ir dugnas esti kieti). Šankeris pasirodo į labai trumpą laiką po užsikrėtimo, paprastai į 12 arba 24 valandas po susinešimo. (Triperis ir sifilis, kaip žinome, savo išsivystymui reikalauja keliolikos dienų.)

Šankeris yra grynai vietinė liga, tai yra, ji neapima visą organizmą, kaip tą daro sifilis. Gerai gydant, šankerį galima greitai ir tikrai išgydyti. Tačiaus, jeigu gydymas yra netikęs, jeigu ligonis bando pats save gydyti arba atsiduoda į kokio šundaktario rankas, tai padėjimas gali tapti labai pavojingu. Liga nuolat plečiasi, skaudulėlių atsiranda vis daugiau, kol didelė varpos dalis nelieka sunaikinta. Aš mačiau atsitikimų, kur veik visa varpos galvutė buvo šankerio suėsta.

BUBO.

Labai tankiai, šankeriu sergant, ypač jei jis užsendintas arba netikusiai gydomas, apsireiškia, taip vadinami, bubo arba bubonai, tai yra sutinimas gilių kirkšnyse. Gilės pasidaro didelės, minkštos ir oda ant jų yra labai raudona. Bubo, kuris

atsiranda iš šankerio, yra labai skaudus (gi sutinimas gilių iš sifilinio šankerio nedaro jokio skaudumo), taip kad ligonis vos tik gali pavaikščioti ir tankiai sutinusios gilės pratrūksta ir iš jų varva pūliai. Tokiame atsitikime gali išeiti keletas mėnesių, kolei viską pasiseka pilnai užgydyti.

Reikia žinoti, kad užsikrėtimas gali būti maišytas, tai yra, žmogus gali sykiu turėti kietąjį ir minkštąjį šankerį. Tokiame atsitikime labai sunku ligonį teisingai išekzamenuoti, nes skaudulėlis gali būti minkštas, o vienok jame gali būti kaip sifilinio, taip ir minkštojo šankerio perų. Todėl dabar mes visuomet liepiame išekzamenuoti kraują Wassermann'o būdu, kiekviename šankerio atsitikime, nors paviršutinis ekzamenavimas nurodytų vien-tik minkštąjį šankerį. Visuomet geriaus būti pilnai užtikrintu ir geriaus būti perdaug rūpestingu, negu permažai.

Žinoma daug atsitikimų, kuriuose paviršutinis ekzamenavimas rodė esant minkštąjį šankerį, bet kurie, išekzamenavus Wassermann'o būdu, pasirodė esą sifiliniu šankeriu, ką patvirtino ir vėliaus pasirodę skauduliai ir votįs.

Tik mažai žinanti žmonės yra užsitikrinę ir nepaisanti. Kuo daugiau žmogus žino, tuo jis yra atsargesnis ir mažiau užsitikintis.

Devynioliktas Skyrius.

VENERIŠKOS LIGOS IR ŽENYBA.

SENIAUS, jeigu žmogus, kuris buvo sirgęs triperiu ar sifiliu, pasiliuosuodavo nuo visų *matomų* ligos ženklų, tai jis skaitydavo save pilnai tinkančiu ženytis; net ir gydytojai pavelydavo ženytis, kuomet triperio pūliavimas jau pasiliaudavo arba kuomet ant odos jau nepasirodydavo skaudulių ir gleivėtų vočių. Dabar ne vien gydytojai, bet ir didesnė dalis paprastų žmonių geriaus apie tai nusimano.

Tokios knygos, kaip Brieux'o *"Sugadintos Gerybės"* (*"Damaged Goods"*) arba šio veikalo autoriaus *"Nesakytos Pasakos"* ("Never Told Tales"), kuri buvo pirmutinė tos rūšies knyga, skaitlingos paskaitos ir brošiūros išmokino žmones atsargumo. Jie patyrė, kad vyras gali paviršutiniai būti liuosas nuo visų ligos ženklų, o vienok gali savo pačią užkrėsti.

Yra vyrų, kurie ant tiek brutališki, kad sužiniai išstato savo pačią pavojun užsikrėst triperiu arba sifiliu, tačiaus, ant laimės, tokių retai pasitaiko. Didžiuma vyrų yra gana dori ir, patyrę, kad, kas sykį sirgo lytiška liga, tas gali būti kitiems pavojingu tol, kol patyręs gydytojas nepripažins jį

pilnai išgydytu, stengiasi galutinai išsigydyti, kad nebūti kitiems pavojumi. Todėl dabar plačiai tarp vyrų išsiplėtojo paprotis, kad, kurie tik yra sirgę kokia-nors lytiška liga, nors ir lengviausioj formoj, išsiekzamenuoti pas gerą gydytoją, idant persitikrinti ar galima be baimės ženytis.

Ant greitųjų niekuomet negalima tikrai pasakyti. Reikalingas nuodugnus, atydus išekzamenavimas per patyrusį gydytoją, kad pasakius ar sykį triperiu arba sifiliu sirgęs vyras jau gali be pavojaus ženytis, ar ne. Kartais reikia net kelis sykius ekzamenuoti. Tačiaus, sąžiningo, patyrusio gydytojo nuomone visuomet galima pasitikėti ir jeigu visi vyrai, kurie yra bent kokia veneriška liga sirgę, pasitartų su ištikimu gydytoju ir klausytų jo patarimo, tai tarpe ženotų visai nebūtų savitarpinių užsikrėtimų.

KUOMET TRIPERIU SIRGUSĮ LIGONĮ GALIMA PAVADINTI IŠGYDYTU?

Kad galima būtų triperiu sirgusį vyrą pavadinti visai išgydytu, reikalingos sekančios išlygos:

1. Varvėjimas turi visiškai pasiliauti.

2. Šlapumas turi būti visai tyras, be jokių padraikų.

3. Skystimas iš prostatiškos gilės ir iš sėklinių dūdelių turi būti be pūlių ir be triperio perų (*gonococci*). Geresniam persitikrinimui geriausiai išsiekzamenuoti tris sykius ir vis kitokiame laike.

4. Šlapinimosi kanale neturi būti jokių susmaugų, nei sukietėjimų.

5. Darant tam-tikrą kraujo ekzamenavimą, panašų į Wassermann'o ekzamenavimą sifiliu sergant, raportas turi parodyti, jog ligos nuodų jau visai nėra.

Kalbant apie pirmą ir antrą išlygas, reikia pasakyti, jog kartais atsitinka, kad ligoniui dar biskį varva arba šlapume randasi biskis smulkyčių padraikų, o mes visgi daleidžiame jam ženytis; tačiaus tą darome tik po atkartotino išekzamenavimo šlapumo ir pūliavimo, jeigu pasirodo, kad varvėjimas paeina iš paprasto uždegimo ir yra absoliutiškai liuosas nuo triperio ir kitų ligų perų.

Kartais atsitinka, kad ligonis ateina ekzamenuotis per keletą dienų prieš ženybas. Išekzamenavus pasirodo, jog jam yra pavojinga ženytis ir mes patariame jam atidėti ženybas ant toliaus. Kartais jisai tokio patarimo paklauso, bet kartais jis negali to padaryti. Ligonis tvirtina, kad viskas jau surengta, pakvietimai išsiuntinėti ir atidėjimas ženybų padarytų didžiausį negerumą arba net skandalą. Tokiuose atsitikimuose mes, suprantama, neimame ant savęs jokios atsakomybės, bet mes patariame ligoniui vartoti antiseptišką apsaugotoją arba kokį kitą būdą apsaugojimui jaunamartės nuo užkrėtimo, tol kol vyras gaus progą visiškai išsigydyti. Iš daugelio šitokių atsitikimų, kuomet aš patariau taip daryti, aš nežinau nei vieno atsitikimo, kur moteris būtų likus užkrėsta.

KUOMET SIFILITIKAS GALI ŽENYTIS?

1. Aš norėčiau padaryti neperžengiamu įstatymu, kad nei vienas sifilitiškas ligonis nesiženytų ir nebūtų leidžiamas ženytis, kol nepraeis *penki* metai nuo užsikrėtimo. Tačiaus neužtenka vien tik praleisti tą laiką; reikalingos dar kitos išlygos pirm, negu mes galime pavelyti sifilitikui ligoniui ženytis.

2. Bent per du ar tris metus ligonis turi būti atydžiai sistematiškai gydomas, ar tai vienu pradėjimu arba su pertrūkiais, žiūrint, kaip gydytojas mato esant reikalingu.

3. Bent vienus metus prieš ženysiantis, ligonis turi išbūti absoliutiškai liuosas nuo visokių sifilio apsireiškimų, t. y., nuo visokių niežų, gleivėtų vočių, sutinimų kauluose, skaudulių, ir t. p.

4. Keturis sykius reikia išekzamenuoti kraują Wassermann'o būdu, praleidžiant tris mėnesius nuo vieno ekzamenavimo iki kito. Ekzamenuoti reikia tuomet, kuomet ligonis jau nėra specialiai gydomas ir visų keturių ekzamenavimų pasekmės turi absoliutiškai rodyti, jog ligos nuodų jau nėra.

Jeigu tos keturios išlygos išpildytos, tai ligoniui gali būti daleista ženytis. Svarbu pažymėti, kad, daleisdami arba uždrausdami sifilitikui ženytis, mes daug vadovaujamėsi tuomi, ar jis greit *tikisi turėt kūdikių, ar ne.* Tokiame atsitikime, kuomet pora nori greit po ženybų susilaukti kūdikių, išlygos daleidimui ženytis turi būti daug žiauresnės, negu atsitikime, kuomet pora sutinka arba

nori vengti kūdikių laike pirmų kelių ženybinio gyvenimo metų. Dalykas tame, jog jeigu vyras jau neturi jokių išbėrimų ir gleivėtų vočių, tai moteriai nėra pavojaus užsikrėst, *tol kol jinai nepaliks neščia.* Bet jei ji liks neščia, tai jinai gali tapt užkrėsta iš vaisiaus ir, žinoma, kūdikis irgi gali būti sifilitišku. Todėl tai daug sunkesnės išgijimo išlygos turi būt statomos tokiam sifilitikui, kuris tikisi būti tėvu, negu tokiam, kuris to nesitiki.

Dvidešimtas Skyrius.

VENERIŠKOS LIGOS IR ŠUNDAKTARIAI.

JAU kelis kartus šią knygą rašydamas aš jaučiau reikalą perspėti vyrus nuo įvairių, plačiai besigarsinančių šundaktarių, medikališkų įstaigų (institutų), per laiškus gydančių klinikų ir nuo "vientik vyrams skiriamų muzėjų," kurių tokia daugybė šioje šalyje randasi. Jeigu aš dar sykį prie to dalyko grįžtu ir pašvenčiu tam specialį skyrių, tai aš tą darau todėl, kadangi aš noriu tą labai drūčiai skaitytojams įkalti. Aš labai tuo viskuo bjauriuosiu, o jeigu jūs taip gerai žinotumėt tuos visus šposus, kokius minėti apgavikai daro, tai ir jūs taippat bjaurėtumėtėsi.

Visokios rūšies apgavingi gydytojai yra pavojumi visuomenei, bet tie, kurie garsinasi gydą veneriškas ligas ir "nustojimą vyriškumo,"—yra dvejopu pavojumi. Jie ne tik kad ligonio neišgydo, bet tankiai dar labiaus jam užkenkia. O neretai jie tyčia sufabrikuoja—padaro tokią ligą, kurios ligonis pirma visai neturėjo. Jie ne tik sunaikina žmogaus sveikatą,—jie nusilpnina ir iškraipo jo mintijimą, padarydami jį auka tuščios baimės, kuri jį paskui per metų metus kankina. Įbauginę gi žmogų neesančiomis ligomis, jie paskui tankiai grą-

sinimas reikalauja iš ligonio pinigų ir tuo būdu išplėšia iš žmogaus paskutinį dolerį, grąsindami paskelbti jo ligą viešai ir žinodami, kad lytiška liga sergąs žmogus užvis labiausiai bijo, kad kiti apie tai nesužinotų.

Piniginiuose dalykuose tie apgavikai neturi jokio pasigailėjimo ir tankiai stačiai grąsina žmogui pranešimu jo pažįstamiems ar namiškiams, jeigu tiek ir tiek jiems neužmokės. Aš galėčiau papasakoti šimtus verksmingiausių atsitikimų, parodančių šundaktarių neteisingumą ir beširdiškumą, kuriuos man teko ypatiškai patirti, bet užteks ir porą ar trejatą papasakojus.

Vienas atsitikimas. Jaunas svetimžemis, kuris net visai nebuvo išstatęs save užsikrėtimo pavojun, užtėmyjo ant varpos mažytį spuogutį. Jisai išsigando ir, patėmyjęs laikrašty apgarsinimą "specialisto," žadančio į kelias dienas išgydyti visas vyrų ligas ir skelbiančio, jog patarimas absoliutiškai nieko nelėšuoja, jisai kreipėsi pas tą "specialistą." Apgavikas, išekzamenavęs jį, pasakė, jog jisai turi sifilį ir jog tuojaus turi pradėti gydytis. Jisai apsiėmė išgydyti vaikiną už šimtą ir penkiasdešimts dolerių, kuriuos turi užmokėti tuojaus. Vaikinas turėjo prie savęs tik dešimtį dolerių, kuriuos jis ir atidavė apgavikui ir sutarė mokėti po dešimtį dolerių kas savaitę. Išėjęs nuo to "specialisto," jisai pradėjo abejoti apie prigaviko teisingumą; pastarojo apsiėjimas ir stengimosi greičiaus išgauti pinigų, nepaisant ar daug ar mažai jis jų prie savęs

turėjo, pasirodė vaikinui tikroj šviesoj ir jisai pasiryžo ieškoti ištikimo gydytojo.

Išekzamenavęs jį, aš neradau absoliutiškai jokios ligos. Spuogutis ant varpos buvo paprasčiausiu nekaltu spuogeliu, kokie tankiai ant veido arba kitur kur atsiranda ir biskutis bismuto miltelių išnaikino tą spuogelį į 24 valandas ir jokių ligos ženklų niekuomet pas jį nepasirodė.

Kitas atsitikimas. Čia papasakosiu apie tūlą jaunikaitį, kuris manė įgavęs triperį. Jis nuėjo pas šundaktarį, kuris plačiai laikraščiuose garsinosi, ir tas apsiėmė jį išgydyti už šimtą dolerių ir išgavo 50 dolerių iškalno. Apgavikas gydė vaikiną per tris mėnesius ir per visą tą laiką ligoniui darėsi vis blogiau ir blogiau. Per tą laiką apgavikas išgavo kitus 50 dolerių, o pradėjus ligoniui išmetinėti už neišgydymą, jis pasisakė žinąs, ką daręs, o jeigu jam nepatinka, tai gali eiti sau. Galop, ligonio stovis taip pablogėjo, kad jis visai nebegalėjo šlapintis. Tuomet jis pasisakė savo draugui, o šis atvedė jį pas mane. Išekzamenavus jį, pasirodė, kad triperio jis visai neturėjo, o tik turėjo šlapumo kanale šankerį (sifilį). Liga buvo visai aiški ir ant viso kūno jau pasirodė sifilitiški spuogai. Vargšas ne vien ką nustojo šimtą dolerių sunkiai uždirbtų pinigų, bet dar praleido kelis mėnesius brangaus laiko leidžiant sifiliui plėtotis be tinkamo gydymo.

Galima būtų papasakoti tūkstančius atsitikimų, kaip paprasti odos niežai buvo šundaktarių paskelbti sifiliu ir kaip daugel kartų jie atrasdavo sutinimą kraujagyslių mašnelėj (*varicocele*) ir su-

siaurėjimą sėklinių dūdukių (*stricture*) ten, kur to visiškai nebuvo; kaip daug sykių jie darė visai bereikalingas operacijas, bet tai būtų nuobodus atkartojimas. Aš galiu tik pasakyti, kad, jei jūs branginate savo sveikatą, savo gyvastį, savo vyriškumą ir savo minčių ramybę,—saugokitės šundaktarių, per pačtą gydančių įstaigų, vyrams muzėjų ir visokių medikališkų įstaigų, kurios garsinasi specialistais gydyme veneriškų ligų ir prarasto vyriškumo.

Trečias atsitikimas. Tūlas septyniolikos metų vaikinas karts-nuo-karto saužagiaudavo. Jisai buvo visiškai sveikas ir visuomet gerai jautėsi. Ant nelaimės, jam pakliuvo į rankas viena šundaktarių išleista knygutė, kokias dalina užlaikantieji "vientik vyrams skiriamus muzėjus." Jis pradėjo skaityti ir kuo daugiau skaitė, tuo labiau išsigando. Jis apskaitė, jog kiekvienas, papildantis "bjaurų, slaptą Onano nusidėjimą," gali įgauti džiovą, anemią (liesą kraują) epilepsią (nuomarį), širdies ligą ir, kas baisiausia, beprotystę, nes "tokių nenaudėlių esą pilni beprotnamiai." Iš tos apgavikų knygpalaikės jis patyrė, kad tikriausis būdas persitikrinti, kaip jis aikvoja gyvastinį skystimą, tai—pažiūrėti į šlapumą, palaikius jį keletą valandų kokiame-nors inde, ir tėmyti ar nebus šlapume nugulusio tamsaus dumblo. Jisai pažiūrėjo į savo šlapumą ir tikrai pamatė ant dugno nugulusį tamsų dumblą. Tas jį mirtinai nugąsdino. Tačiaus, mes žinome, kad *kiekvienas* šlapumas, nors tai būtų sveikiausio žmogaus šlapumas, palaikius nekurį laiką, ypač šaltoj

vietoj, nusistoja ir apačioj sugula kaip-ir kokis dumblas. Bet nelaimingas vaikinas to nežinojo ir per daugelį mėnesių vaikščiojo pas tą apgaviką, atiduodamas kiekvieną dolerį, kurį tik galėjo sutaupyti ar pasiskolinti. Nebegaudamas pinigų, jis pardavė savo brangų laikrodėlį ir pasakė tėvams, būk jį apiplėšė. Visą tą laiką jis turėjo gerti visokias bjaurybes, kurios sugadino jo skilvį ir išbėrė jo veidą negražiais spuogais. Jisai pradėjo darytis nervišku, nusiminusiu, melancholišku. Po keliolikos mėnesių, jis, galop, kreipėsi prie doro gydytojo, kuris suteikė jam teisingą patarimą ir į savaitę laiko jis vėl taip-pat gerai jautėsi, kaip kolei nebuvo jam pakliuvus toji šundaktario knygpalaikė. Tokiu niekingų knygučių platinimas tarpe nesuprantančių vaikų ir jaunikaičių tikrai turėtų būt įstatymais uždraustas.

Dvidešimts-Pirmas Skyrius.

MENKESNĖS LYTIES ORGANŲ LIGOS.

PHIMOSIS.

PHIMOSIS (ištark fimozis) vadinasi susiaurėjimas arba susitraukimas liuososios odos ant varpos galo, taip kad jos negalima atitraukti atgal nuo galvutės. Tūli vaikai tokiais apsigema ir juos būtinai reikia nevilkinant apipjaustyti. Neapipjausčius, po ta oda susirenka iš varpos galvutės drėgnumas ir įvairųs nešvarumai ir gali būti priežasčia galvutės uždegimo ir atsiradimo skaudulių. Kartais po susitraukusia oda pasidaro kieti, lyg akmenukai, žirneliai, kurie yra labai įkyrųs ir gali net užkenkti atsakančiam lytiško akto atlikimui. Odos susitraukimo priežasčia gali taipgi būti triperis, šankeris ar sifilis. Jeigu tas atsitinka minėtomis ligomis sergant, tai labai apsunkina tų ligų gydymą ir tankiai, norint geriaus ir greičiaus išgydyti, prisieina apipjaustyti.

PARAPHIMOSIS.

Paraphimosisu vadinamas apsireiškimas stačiai priešingas phimosisui. Tai yra tokis liuososios odos stovis, kuomet ji užkliūva užpakaly varpos galvutės ir jos negalima užtraukti ant galvutės.

Liuosoji oda apveržia varpą kaip-ir kokia tampria virvute. Šitas apsireiškimas gali pasidaryti labai pavojingu, nes varpos galvutė ištinsta, pasidaro raudonai mėlina ir, jei negydyti, gali įsimest gangrena. Tankiai tas apsireiškimas gali būti labai skausmingas ir gali kenkti šlapinimuisi. Ant laimės, patyrusiam gydytojui veik visuomet pasiseka lengvai tą ligą išgydyti.

BALANITIS.

Žodžiu balanitis vadinamas uždegimas varpos galvutės. Tas vardas paeina iš grekiško žodžio balanos, tai yra, gilė ir rišasi su galvutės pavidalu. Galvutės uždegimas gali atsitikti po susinešimo su motere, kuri turi kokį-nors erzinantį varvėjimą iš lytiškų dalių, bet daugiausiai tas esti pasekme nešvarumo, ypač pas žmones, kurių liuosoji oda ilga ir tampriai apgaubia galvutę.

Kartais atsitinka dar liuososios odos uždegimas arba *posthitis* (iš grekiško žodžio posthe—liuosoji oda).

Jeigu atsitinka vienu sykiu uždegimas galvutės ir liuososios odos, tai tas vadinama balanoposthitis.

Šių trijų ligų—phimosis, paraphimosis ir posthitis—galima visiškai išvengti padarant lig laiku liuososios odos apipjaustymą. Balanitis taipgi pas apipjaustytus daug rečiaus atsitinka, o jei ir atsitinka, tai daug lengvesnėj formoj, negu pas neapipjaustytus. Todėl tas, kas yra matęs sunkesnių

phimosiso ir paraphimosiso apsireiškimų,—kurie gręsia stačiai netekimu varpos, nedaug abejos apie tai, kad tas įstatymų davėjas, kuris visų vyriškos lyties kūdikių apipjaustymą padarė religiška pareiga, buvo gana geras hygienistas. Tas faktas, kad vis didesnis žmonių skaitlius, kurie visai nepriklauso žydų ir mohametonų rasei, duodasi apipjaustyti, parodo, jog vis didesnis žmonių skaitlius pradeda suprasti ir pripažinti hygieniška tos operacijos naudingumą.

ADENITIS, LYMPHADENITIS.

Sunkiai sergant triperiu, sifiliu arba šankeriu, ypač jeigu ligoniui reikia daug vaikščioti ir sunkius daiktus kilnoti, gali atsitikti uždegimas ir sutinimas gilių kirkšnįse. Tokis kirkšninių gilių uždegimas vadinamas adenitis arba lymphadenitis. Tas pats apsireiškimas dar vadinamas bubo. Bubo arba minėtų gilių sutinimas tankiau atsitinka sergant sifiliu ar šankeriu, negu sergant triperiu.

SKAUSMINGAS PASIKĖLIMAS IR SULINKIMAS VARPOS.

Triperiu sergant, veik visuomet šlapinimosi kanalo susiaurėjimas ir iritacija arba erzinimas kanalo varvančiais pūliais yra priežasčia tankių ir ilglaikinių varpos pasikėlimų. Kartais tokie pasikėlimai labai ligonį suvargina ir yra skausmingiausiu triperio apsireiškimu. Pasikėlimai tankiausiai įvyksta nakties laike, bet kartais jie įvyk-

sta taipgi ir dieną. Tokie pasistojimai gali būti baisiai skausmingi. Jeigu tas tankiai atsitinka dienos laike, tai ligonis randasi labai nesmagiame padėjime ir jam esti nepatogu atlikti savo darbą kontoroje, krautuvėje arba dirbtuvėje. Nakties laike, sykiu su pasikėlimais, tankiai įvyksta sėklos nubėgimas. Sėklinis skystimas yra tirštas ir lėtai sunkiasi iš varpos. Tokie nubėgimai visuomet padidina šlapumo kanalo uždegimą. Net ir be nubėgimų, vieni tik tankųs pasikėlimai padidina triperinį uždegimą ir pailgina jo išgydymą. Tankiai pasidaro kaip-ir nelemtas ligos ratas: šlapinimosi kanalo uždegimas yra priežasčia pasikėlimų, o pasikėlimai padidina uždegimą.

Tokie varpos pasikėlimai kartais vadinami chordee, bet tas yra neteisinga. Chordee vadinasi tik tokis pasikėlimas, kuomet sukietėjus varpa skausmingai riečiasi žemyn. Tasai apsireiškimas yra taip skausmingas, kad ligonis, neiškęsdamas skausmo ir iš savo paikumo, perlaužia varpą. Tai yra, neišmanydamas ką daryti ir nebepakęsdamas skausmo, ligonis padeda varpą ant stalo ar kur kitur ir smarkiai smogia per ją kumščia. Smūgis perlaužia varpos rietimosi arba chordee, bet sykiu perlaužia ir varpą, suplėšo kanalą, kas padaro nemažą kraujo plūdimą ir susitraukimą šlapinimosi kanalo.

Vienok, skausmingi pasikėlimai ir rietimosi varpos (*chordee*) nevisuomet yra triperio pasekme; jų priežasčia gali būti bile kokis uždegimas ar-

ba iritacija; diktuose, sveikuose vyruose jų priežasčia gali būti ilgas susilaikymas nuo lytiškų susinešimų, kartais gi jie gali atsitikti ir be jokios regimos priežasties.

Dvidešimts-Antras Skyrius.

NIEŽAI ANT LYTIES ORGANŲ.

NIEŽAI (*herpes*) ant lyties organų yra gana paprastu atsitikimu. Jie prasideda atsiradimu keliolikos smulkių spuogelių, panašių į tuos, kurie atsiranda ant minkštų rankų ką-nors sunkesnio padirbėjus. Tie spuogeliai arba pratrūksta, palikdami pliką mėsą, arba į trumpą laiką sudžiūsta ir išnyksta. Niežai tankiai paeina iš nešvarumo, bet kartais gali atsirast ir pas tokius žmones, kurie labai švariai savo lyties organus užlaiko. Tokiuose atsitikimuose niežų priežasčia gali būti kokia-nors netvarka nervų sistemoje. Kartais niežų priežasčia gali būti kokis-nors erzinantis varvėjimas moteries organuose, ir tūli vyrai gauna niežus po kiekvienam susinešimui su tūla motere, bet negauna jų po susinešimui su kitomis moterimis. Niežai yra menka liga ir gali būti išgydyta arba pati savimi išgyja į kelioliką valandų arba į keletą dienų. Apie ją čia nevertėtų veik nei minėti, tačiaus yra dvi priežastįs, dėlei kurių reikalinga ir tą menką ilgą paminėti.

Pirma, niežams pratrūkus ligoniui daug lengviau užsikrėsti šankeriu arba sifiliu, nes visokia, nors ir menka, žaizda yra tai vartais, per kuriuos ligų perai gali patekt į kūną. Tokiu būdu, nors pa-

tįs per save niežai yra menka liga, juos reikia gydyti ir prašalinti jų atsiradimo priežastis, kad apsaugoti ligonį nuo pavojaus užsikrėst kitokiomis ligomis.

Antra, niežų svarba yra tame, kad jų atsiradimas išgąsdina ligonį ir jisai mano susirgęs kokia pavojinga lytiška liga. O jeigu tokiam ligoniui pasitaiko nelaimė nueiti pas kokį plačiai besigarsinantį apgaviką, tai tas patvirtina ir padidina jo baimę, įpasakodamas, būk menkiausi niežai ir spuogeliai tai esą minkštojo ar kietojo šankerio ženklai ir reikalausią ilgo ir sunkaus gydymo. Aš žinau daugelį atsitikimų, kur tokie šundaktariai paprasčiausius niežus pavadino šankeriu ir ligoniai buvo verčiami gerti bjauriausias ir nereikalingiausias gyduoles. Gi tuos niežus galėjo visiškai išgydyti ir išnaikinti apibarsčius kelioms valandoms kokiais sausinančiais milteliais.

VENERIŠKOS KARPOS.

Tai yra maži ir be jokio skaudumo spuogai, panašųs į paprastas bile kur atsirandančias karpas. Tos karpos tankiausiai atsiranda pas žmones, kurių liuosoji oda yra ilga ir kurie negana švariai užlaiko savo lyties organus. Karpos gali atsirasti ir pas tokius vyrus, kurie nėra turėję jokios veneriškos ligos, bet tankiai jų priežasčia yra erzinanti triperio, šankroido arba šankerio pūliai. Veneriškas karpas galima į keletą dienų išgydyti, tačiaus pas tokius žmones, kurie neprisilaiko švarumo, jos gali išaugti labai didelės. Tokiame atsitikime, lengviausis

būdas nuo jų atsikratyti—tai duoti jas išpjauti arba išdeginti su tam-tikromis gyduolėmis. Bet kuomet jos dar mažos, tai jų išnaikinimui užtenka švariai užlaikyti organus ir apibarstyti keletą sykių su kokiais sausinančiais milteliais, pavyzdin su bismuth'u arba resorcin'u.

PAPRASTAS ŠLAPINIMOSI KANALO UŽDEGIMAS.

Paprastas žmogus visokį varvėjimą iš šlapinimosi kanalo skaito triperiu, tačiaus tas visai netiesa. Atsitinka daugelio rūšių varvėjimas, kurių priežasčia visai nėra triperio arba gonorrheos perai. Kartais varvėjimas paeina vien iš paprasto kanalo sienų uždegimo. Panašiai, kaip, atsitikus paprastam nosies plėvių uždegimui, atsiranda varvėjimas iš nosies. Tokis uždegimas arba kataras, paprastai, labai lengvai išgydomas. Čia reikia patėmyti, kad tūli neišmananti žmonės, patyrę, kad tokie paprasti varvėjimai greitai išgydomi, mano, būk ir pilnai išsivystęs triperis gali būt į tris arba keturias dienas išgydomas.

Varvėjimo priežasčia taipgi gali būti vartojimas kokių-nors peraštrių vaistų kanalo išplovimui. Jeigu pavartoti peraštrius vaistus išsiplovimui po susinešimo, kad *apsisaugoti* nuo triperio, tai tas gali būti priežasčia varvėjimo, kuris labai nugąsdina žmogų ir verčia manyti, būk jis jau tikrai užsikrėtė. Tačiaus, ištyrus išvarvantį skystimą su mikroskopu, pasirodo, jog jo baimė buvo visai bereikalinga. Beje, čia kaip tik vietoje bus patėmyti, jog

paprastu pažiūrėjimu niekuomet negalima tikrai pažinti, kokios rūšies yra tas ar kitas iš organų išvarvantis skystimas. Jie turi būti atydžiai išekzamenuoti su mikroskopu ir tik tuomet galima tikrai patirti jų tikrąją rūšį.

HYDROCELE.

Hydrocele vadinama sutinimas mašnelės, kurioje randasi kiaušinėliai. To sutinimo priežasčia esti išsiliejimas į mašnelę vandenuotų kraujo dalių. Tinimas nuolat didinasi ir, jeigu ilgai negydyti, gali pasiekti nepaprastą didumą. Tokis sutinimas nėra pavojingu ir kartais gali būt išgydytas ištraukimu mašnelėn sutvinusio skystimo, tačiaus, jeigu tinimas vėl atsikartoja, tuomet reikalinga padaryt tam tikrą menką operaciją.

Jeigu tokį sutinimą ilgai negydyti, tai savo spaudimu ant kiaušinėlių jis gali užkenkti pastarųjų veikimui ir net vaisingumui.

Atsitinka, kartais, kad, vieton vandenuoto skystimo, mašnelėn pritvinsta kraujo. Tokis atsitikimas vadinamas *hematocele.*

Dvidešimts-Trečias Skyrius.

PROSTATIŠKOS GILĖS UŽDEGIMAS.

PROSTATIŠKOS gilės uždegimas (*acute prostatitis*), ant nelaimės, yra gana tankiai atsitinkančiu triperio priedu. Suprantama, kiekvienas ligos priedas ir apsunkinimas yra nelaime ir trukdymu, bet prostatiškos gilės uždegimas yra ypatingai kenksmingu, kadangi tai yra tokis apsunkinimas, kuris chronišką triperį padaro viena sunkiausiai išgydomų ligų. Tasai uždegimas baisiai apsunkina visą gydymą. Tokiuose atsitikimuose, kuomet prostatiška gilė nepaliesta, triperis yra palyginamai gana greitai išgydomas, nes šlapinimosi kanalas naujausiais įrankiais lengvai pasiekiamas ir gonorrheos perai lengvai gali būt sunaikinami, bet jeigu jau ligos perai įsigauna į prostatę (prostatiškąją gilę), tuomet padėjimas tampa visai kitonišku. Į pačią prostatę negalima įleisti jokių gyduolių, jokiu masažavimo būdu irgi negalima tikėtis išspausti iš visų prostatės gyslelių visas ligos sėklas, taip kad labai sunku tikrai žinoti, jog prostatėje neužsiliko gonorrheos sėklų, iš kurių ji gali vėl atsinaujinti.

PROSTATĖS UŽDEGIMO ŽENKLAI.

Smarkusis prostatės uždegimas gali prasidėt labai išlėto, taip kad pacijentas veik nei nepatėmija jokių ženklų, arba tik paprastieji triperio ženklai gali būt kiek įžymesni. Jisai gali jausti didesnį negerumą tarpkojyje (tarpe mašnelės ir išeinamosios vietos), gali jaustis lyg ir sunkumas ir svėrimas žemyn; jam neparanku sėdėti, o vaikščiojant norisi laikyti išskėstas kojas. Kartais gi liga prasideda labai ūmai ir skausmingai. Ligonis pajaučia baisų sunkumą ir karštį išeinamojoj žarnoj, pradeda karščiuoti, o kartais ir šaltis krečia. Smarkiame prostatės uždegimo atsitikime karštis (temperatura) gali pakilti net iki 103 arba 104 laipsnių pagal Fahrenheit'o termometrą. Ligonio viduriai užkietėja, o jeigu jisai paliuosuoja vidurius, tai juos ištuštinant skausmas gali būt stačiai nepakenčiamas. Varvėjimas iš šlapinimosi kanalo, jei kokis pirma buvo, tankiai visiškai sustoja, tačiaus tas varvėjimo sustojimas ne taip tankiai atsitinka, kaip kad sergant uždegimu sėklinių dūdukių (*epididymitis*). Net paprastas palytėjimas tarpkojo yra skausmingas, gi įdėjus pirštą į užpakalinę olą ir čiupinėjant prostatę skausmas esti neiškenčiamas. Apart apsunkinto vidurių ištuštinimo, skausmo spaudžiant ir tankaus šlapinimosi, o kartais apsunkinto ir net visiško negalėjimo šlapintis, skausmas ir be jokio spaudimo yra labai didelis ir nuolatinis. Ligonis meldžia kaip-nors palengvinti skaudėjimą, o tą kartais galima padaryti vien su

morfinos pagelba. Kartais skausmas, vieton apimti tik tarpkojį ir užpakalinę olą, gali išsiplėtoti ir pasiekti kryžkaulį, varpos galvutę, kiaušinėlius ir kirkšnis.

Prasitęsęs keletą dienų, veik vienodame stovy, prostatės uždegimas gali pasekti vienu sekančių trijų kelių. (1) Jis gali užsibaigti visišku išgijimu, tai yra, uždegimas ir sutinimas atslūgsta ir ligonis jaučiasi visai gerai; (2) jis gali užsibaigt skauduliu; (3) jis gali pereit į chronišką prostatės uždegimą. Pirmos ir antros rūšies pabaiga nelabai tankiai teįvyksta; tankiausia ligos pabaiga yra trečiosios rūšies, t. y., ji pereina į chronišką arba ilglaikinį prostatės uždegimą.

Kuomet prostatės uždegimas pereina į skaudulį, tai prostatiškoje gilėje apsireiškia didelis karštis, skaudėjimas ir tvinksėjimas. Šlapinantis jaučiasi didelis skaudėjimas, veik nuolat kankina smarkųs galvos skaudėjimai, norisi gerti, gerklė nuolat džiūsta, o kartais šlapumas visiškai užsilaiko.

Skaudulys gali pratrūkti į šlapinimosi kanalą, ar į išeinamąją žarną, arba į tarpkojį. Kartais jis pratrūksta dviejose vietose,—į šlapinimosi kanalą ir į išeinamąją žarną arba į tarpkojį, taip jog pratrūkimas suvienija prostatę su šlapinimosi kanalu arba su išeinamąja žarna. Jeigu skaudulys pratrūksta į šlapinimosi kanalą, tai iš varpos pasipila apsčiai pūlių, paprastai susimaišiusių su krauju ir veik tuojaus atslūgsta visi ligos apsireiškimai. Tas skaitoma laiminga pabaiga.

Jeigu bėgy vienos arba dviejų dienų skaudu-

lys nepratrūksta ir karštis vis didinasi, tai geriausia pagelba yra prapjauti prostatę ir išvalyti skaudulį. Tas geriausiai daroma tarpkojyje, bet jeigu prostatės sutinimas pasidavęs į išeinamąją žarną ir tenai galima skaudulį pirštu paliesti, tuomet gydytojui geriaus prapjauti prostatę per išeinamąją žarną.

Dvidešimts-Ketvirtas Skyrius.

CHRONIŠKAS PROSTATĖS UŽDEGIMAS.

CHRONIŠKAS prostatiškos gilės uždegimas (*chronic prostatitis*) yra labai paprastas apsireiškimas. Tą ligą, didesniame ar mažesniame laipsny, randame labai dideliame vyrų nuošimty, visose civilizuotose šalyse.

Priežastis. Viena svarbiausių chroniško prostatės uždegimo priežasčių yra triperis, tačiaus chroniškame uždegime triperis, palyginamai, nelošia tokią-pat rolę, kokią jis lošia greitamjame prostatės uždegime. Greitamjame uždegime triperis veik visuomet yra svarbiausiu faktorium; kitos priežastįs lošia tik antraeilę rolę. Chroniškame gi prostatės uždegime taip nėra; nors, kaip sakėme, triperis lošia labai svarbią rolę, tačiaus yra dar kiti, taipgi didelės svarbos, faktoriai. Tarpe kitų priežasčių skaitoma: saužagystė; lytiški ekscessai (tai yra, pertankiai atkartojamas naturalis lytiškas susinešimas); *visuotinas susilaikymas* (neturėjimas visai lytiškų susinešimų), ypač jeigu pasitaiko tankųs protiški ar fiziški susierzinimai, paliekant juos be jokio užganėdinimo; nuolatinis, ilgalaikinis sėdėjimas; susiaurėjimas šlapinimosi kanalo; persišaldymas.

Jeigu chroniškas prostatės uždegimas paeina iš triperio, ar iš kitokių šlapinimosi kanalo ligų, tai jis gali būti chronišku nuo-pat pradžios arba jis gali būti pabaiga staigiojo uždegimo.

ŽENKLAI. Chroniško prostatės uždegimo ženklai esti labai nevienodi,—tai visai silpni, tai labai skausmingi. Yra atsitikimų, kuomet uždegimas nepasižymi veik jokiais ženklais ir yra atsitikimų, kuomet jis apsireiškia pavidale labai sunkios ligos.

Lokaliais arba paviršutiniais ženklais vadinami tokie, kuriuos galima patėmyti ekzamenuojant. Prostatiškoji gilė paprastai ištinsta, pasidaro didesnė, minkšta; spaudant jaučiasi didesnis skaudumas, negu sveikame stovy, ir sunkiasi tirštas, šmotuotas skystimas.

Jaučiamieji ženklai—tai sunkumas ir traukimas žemyn tarpkojyje, skausmas prostatėje ir tarpkojy ir niežėjimas aplink išeinamąją olą ir jos viduj.

Labai tankiai apsireiškiantis ir įkyriausis ženklas yra jausmas didelio sunkumo blauzdose ir karštis kojų apačiose. Kitas labai tankiai apsireiškiantis ženklas yra tankus šlapinimosi. Ligoniams kartais reikia šlapintis kas dvi valandi arba kas valandą, o jeigu jiems pasitaiko išgerti kokio erzinančio gėrimo, paveizdan, alaus, tai jiems reikia šalpintis kas penkiolika arba dvidešimts minutų. Nakties laike jiems prisieina keltis dėlei šlapinimosi nuo vieno iki keturių kartų. Kitu ženklu yra nepaprastai ūmus noras šlapintis, t. y., užėjus norui

šlapintis jau negalima susilaikyti ir reikia tuojaus bėgti ir šlapintis.

Lytiškieji ligos ženklai yra netobulas varpos sukietėjimas ir pirmlaikinis sėklos išbėgimas.

Yra labai daug abelnų kūno ir nervų sistemos negerumų, kurių priežasčia esti prostatės sutinimas arba uždegimas. Pirmiausiai apsireiškia abelnas fiziškas ir smegenų opumas ir nerviškumas. Ligonis labai jaučia temperaturos (*šilumos ir šalčio*) permainas ir greitai, net dėl menkiausių priežasčių, nervuojasi. Žmoguje apsireiškia abelnas liūdnumas ir dvasios nupuolimas. Ligonis ne tik nenori nieko dirbti ir niekuo nesiinteresuoja, bet dar įpuola į visuotiną nusiminimą. Kartais ligonis pasidaro giliai melancholišku, net ant tiek, kad pradeda mąstyti apie saužudystę. Jei tokis stovis užsitęsia, tai jisai gali likti lytiškos neurastenijos auka.

Chroniškas prostatės uždegimas negali būt paliekamas be gydymo. Ligonis turi pasiduot į ištikimo gydytojo arba specialisto rankas. Už viską labiausiai jisai turi vengti plačiai besigarsinančių apgavikų.

Dvidešimts-Penktas Skyrius.

PROSTATIŠKOS GILĖS PADIDĖJIMAS.

PROSTATIŠKOS gilės padidėjimas, techniškai vadinamas prostatės hipertrofija (*hypertrophy of the prostate*), yra gana svarbi ir plačiai išsiplatinusi vyrų tarpe liga. Ja serga tankiausiai vyrai, pasiekę keturias-dešimtis-penkis metus, o ypač pasiekę penkias-dešimtis ir penkias-dešimtis-penkis metus. Tarpe senesnių žmonių ta liga vis tankiaus užtinkama. Tikrųjų šios ligos priežasčių nežinoma, kaip nežinoma priežasčių daugelio kitokių skaudulių ar sutinimų. Apgavikų arba ir tūlų dorų gydytojų tvirtinimai, būk ta liga paeina iš saužagystės ar iš pirmesnio sirgimo triperiu, arba iš lytiškų ekscessų, t. y., pertankių lytiškų susinešimų, yra neteisingi ir neturi jokio faktiško pamato. Kadangi apie devynios-dešimtįs-penki visų vyrų nuošimčiai yra kuomet-nors saužagiavę, tai aišku, jog dauguma sergančių prostatės padidėjimu gali minėti apie saužagystę, tačiaus nėra jokių prirodymų, kad tie du dalykai vienas su kitu ristųsi. Mes galime lygiu būdu patirti apie saužagiavimą veik iš visų žmonių, kurie apako arba apkurto, arba kurie serga reumatizmu, arba kurie puolė ir išsisuko kojas, ir t. p., tačiaus suprantama, jog

tas nereiškia, būk saužagystė buvo tų ligų arba nelaimių priežasčia.

Kaslink triperio, tai galima aiškiai pasakyti, jog tarpe jo ir prostatiškos gilės padidėjimo visai nėra jokio sąryšio. Yra daugybė atsitikimų, kuomet prostatės padidėjimu suserga tokie žmonės, kurie visai nėra sirgę triperiu, o iš kitos pusės, yra tūkstančiai sirgusių triperiu, kurie niekuomet neapserga prostatės padidėjimu.

Pertankųs lytiški susinešimai taipgi negali būt skaitomi tos ligos faktorium. Daugelis labai veiklių lytiškai žmonių sulaukia senatvės visai nesusirgę prostatės padidėjimu, o iš kitos pusės, prostatės padidėjimas neretai atsitinka pas tokius žmones, kurie yra gyvenę labai susivaldančiai arba ir visai be lytiškų susinešimų, kaip, pavyzdin, katalikų kunigai.

Visa svarba tame, kad iki šiol mes nežinome tikrųjų prostatės padidėjimo priežasčių. Nieks negali pasakyti, kodėl vienas žmogus turi padidėjusią prostatę, o kitas neturi, todėl geriaus atvirai prisipažinti nežinystėje, negu daryti bepamatinius spėliojimus.

ŽENKLAI. Padidėjusios prostatės ženklai ir apsireiškimai yra labai skaitlingi ir priguli nuo to, kaip didelis yra padidėjimas ir nuo to, kurion pusėn tas padidėjimas labiaus pasidavęs, tai yra, ar ištinusioji dalis pasidavus labiau prie išeinamosios žarnos ar prie pūslės. Ligos ženklai būna labai nevienodi, nuo lengviausių iki labai skausmingų. Pirmas iš prostatės padidėjimo paeinantis blogumas,

kurį ligonis pajaučia ir kuris paprastai priverčia jį eiti pas gydytoją, yra netvarka šlapinimosi. Šlapumas bėga plona ir silpna sriovele ir noras šlapintis labai tankiai atsikartoja; kartais ligonis turi šlapintis kas dešimts arba penkiolika minutų, o nakties laike irgi turi kelioliką sykių keltis. Po tūlo laiko šlapumas visiškai užsilaiko, taip kad ligonis visai negali nusišlapinti be pagelbos tam-tikro įrankio (*catheter*), kuriuomi ištraukiama iš pūslės šlapumas. Dar po kiek laiko paprastai išsivysto ūmus pūslės uždegimas (*cystitis*), kas dar labiau apsunkina ligonį. Tasai pūslės uždegimas gali pereiti gyslomis augštyn į inkstus ir būti priežasčia inkstų uždegimo.

Apart betvarkės šlapinimosi sistemoje, liga apsireiškia dar ir kitokiais būdais. Lyties pajiega abelnai nusilpsta, varpos sukietėjimas pasidaro netobulas ir sėklos išsiliejimas įvyksta pirm laiko. Ligonis pasidaro nervišku, nėra patraukimo prie darbo, nerimauja ir jaučiasi lyg ir užnuodintas kokiais-tai vidujiniais nuodais, kurių priežasčia negal būti vien tik pūslės uždegimas. Išrodo, kad pati prostatė nesveikame stovy gamina kokį-tai nuodingą produktą, kuris patenka į kraują ir iššaukia įvairius kraujo užsinuodinimo ženklus.

Jeigu ligoniai kreiptųsi pas gydytoją, vos tik pasergėję betvarkę šlapinimosi, tai jie tankiausiai išvengtų sunkesniųjų ligos laipsnių, nes labai galimas daiktas, kad, atsakančiu prostatės masažavimu ir atydžiai prisilaikant lytiškos hygienos, mums pasisektų sulaikyti tolimesnį ligos plėtojimos. Vie-

nok, tankiausiai esti taip, jog, atėjus ligoniui pas gydytoją, liga yra jau pilnai įsigalėjusi ir labai mažai ką galima pagelbėti. Ligonis turi arba visą amžių šlapintis su pagelba augščiau minėto įrankio (*catheter*), arba duoti padaryt operaciją ir išimt prostatę. Tačiaus nuolatinis šlapinimosi su pagelba katetero turi savo blogumų ir anksčiaus ar vėliaus priveda prie uždegimo ir prie užnuodinimo sistemos puvančiomis pūslėje šlapumo liekanomis. Turintis tuo būdu šlapintis žmogus paprastai pragyvena tik du arba tris metus.

Nors padidėjusios prostatės išėmimo operacija yra gana pavojinga, tačiaus, nusimanančio gydytojo rankose, gyvasčiai pavojus labai retai kada grėsia. Atvirai kalbant, jeigu prostatė yra tikrai padidėjusi, tai geriausis gelbėjimo būdas—ją prašalinti—išpjauti, jei tik abelna ligonio sveikata tą leidžia daryti.

Dvidešimts-šeštas Skyrius.

KRAUJAGYSLIŲ IŠSIPLĖTIMAS.

KADANGI apgavikai gydytojai ir plačiai besigarsinanti šarlatanai tankiausiai panaudoja kraujagyslių išsiplėtimo apsireiškimus viliojimui pinigų iš lengvatikių ligonių, tai reikalinga bent kiek-nors apie tą ligą paaiškinti.

Bile kokioj kūno dalyj, kuri nėra gerai apsaugota, venos (suterštąjį kraują nešančios gyslos) gali padidėti ir išsiplėsti. Panašųs apsireiškimai tankiai tenka matyti ant kojų, kuomet blauzdose esančios kraujagyslės išsitempia ir kraujas susimeta jose tankiai gana dideliais spuogais. Tas vadinama kraujagyslių išsiplėtimu (*varicose veins*).

Tas pats gali kartais atsitikti su kraujagyslėmis, kurios apsupa sėklas išnešančią dūdukę ir tas vadinama venų išsiplėtimu (angliškai *varicocele*). Kraujagyslių išsiplėtimas lengvame laipsny užtinkamas pas labai daugelį žmonių ir reikia net stebėtis, kad dar daugiau žmonių juomi neserga. Kraujagyslių išsitempimą tankiausiai gauna tokie žmonės, kurie turi sunkiai dirbti ir daug kilnoti, ir kurie didesnę dienos dalį turi praleist ant kojų, stovėdami ar vaikščiodami. Kraujagyslių išsiplėtimas lengvame laipsny nepasižymi jokiais blogumais ir

neveda prie jokių pavojingų pasekmių. Abelnas raumenų sistemos sustiprinimas, šaltos maudynės, plovimas lyties dalių šaltomis, drūtinančiomis gyduolėmis ir dėvėjimas tinkamai pritaikyto mašnelei prilaikyti maišiuko (*suspensory*)—tai visa, kas reikalinga daryti.

Mažas kraujagyslių išsiplėtimas lyties pajiegos nei kiek nekliudo, nei susilpnina; tik jeigu žmogus, įgąsdintas besąžinių gydytojų pasakojimais arba jų literatura, pradeda labai rūpintis, tuomet tasai rūpesnis gali jį padaryti lytiškai bejiegiu. Tačiaus, jeigu kraujagyslių išsiplėtimas pasiekia sunkesnį laipsnį, jeigu čiupinėjant jaučiasi lyg ir smulkių kirmėlaičių žiupsnis ir jeigu jaučiasi sunkumas ir traukimas žemyn, tuomet išsiplėtimas gali užkenkti. Tuomet tas gali kliudyti net normaliam lytiško akto atlikimui. Tokiuose atsitikimuose, geriausias gydymo būdas—tai prašalinti gyslų išsiplėtimą tam-tikra chirurgiška operacija.

Kartais atsitinka, jog kraujagyslių išsiplėtimo priežasčia yra perdaug didelė ir liuosa mašnelė. Tokiuose atsitikimuose gali būt reikalinga išpjauti dalį mašnelės, kad padaryti ją ankštesne; tuo būdu kiaušinėliai ir sėklas nešančios dūdukės laikosi augščiau ir kraujagyslėms nėra vietos išsiplėsti.

Dvidešimts-Septintas Skyrius.

EPIDIDYMITIS.

EPIDIDYMITIS vadinasi uždegimas epididymis'o, tai yra tų sėklą nešančiųjų dūdukių dalių, kurios randasi kiekvieno kiaušinėlio užpakaly ir į kurias kiaušinėlio pagaminamos sėklos pirmiausiai susirenka, o jau iš ten patenka į išvedančiąsias dūdukes arba gyslutes (*vas deferens*). Tai yra vienas tankiausių ir blogiausių apsireiškimų sergant triperiu. Labai tankiai patsai ligonis yra tame dalyke kaltas; jis, savo vaikščiojimu, kilnojimu sunkenybių, šokimu, girtuokliavimu, lytiškais susinešimais, stengdamos ištuštinti užkietėjusius vidurius, vartodamas smarkius įtrėškimus ir t. p., žodžiu sakant, darydamas tą, ko privalėtų atydžiai vengti, pats esti priežasčia tų skausmingų apsireiškimų, kurie taip labai pavojingi *rasės palaikymui.* Tai ši liga (*epididymitis*) padaro vyro gonorrheą (triperį) draugijine, *rasine* liga. Jeigu epididymitis neprisidėtų prie triperio, tai šis pastarasis būtų bjauria, skausminga, pavojinga, bet *ypatiška, individuale* liga. Kadangi epididymitis padaro tūkstančius vyrų *nevaisingais,* tuo būdu statydamas pavojun žmonių gentės palaikymą, tai gonorrheos perai gali būt skaitomi žmonių rasės nuodais, o pati gonorrhea rasine liga.

Ligos ženklai. Minimai ligai (sėklą renkančių dūdukių uždegimui) prasidėjus, vyras tuojaus tą pajaučia. Kartais dar ligai neprasidėjus jis jau žino apie jos artinimosi, pajautęs aštrų skausmą kirkšnyje. Skaudėjimas kirkšnyje ypatingai nepakenčiamas, jeigu uždegimas apima visas spermatiškas dūdukes (sėklą išnešančias gyslas). Kuo labiau sėklą renkančios dūdukės tinsta, tuo didesnis darosi skaudėjimas ir ligonis vos-ne-vos begali vaikščioti. Ligonis visas jaučiasi blogai, karščiuoja (karštis kartais pasiekia net 104 laipsnius Fahrenheit'o termometro) ir abelnai sunkiai serga. Lengvuose ligos atsitikimuose ligonis gali šiek-tiek pavaikščioti, bet kiekvienas žingsnis yra labai skausmingas, o mašnelėje jaučiasi baisus sunkumas ir svėrimas žemyn. Jeigu ligonis yra nerviško temperamento, tai jis tankiai apalpsta. Kartais užeina toks skaudėjimas, lyg kas smarkiai suduotų per pilvą, kartais širdis pyksta, vemia, o kartais atsitinka net konvulsijos (mėšlungiškas sąnarių traukymas).

Uždegimas paprastai apima tik vieno kiaušinėlio užpakaly esančią dūdukę, bet neretai apima sykiu abiejų kiaušinėlių užpakaly esančias dūdukes. Tačiaus retai kada abi dūdukės vienu sykiu sutinsta; tankiausiai viena dūdukė sutinsta keletą dienų pirma kitos.

Sėklą renkančiųjų dūdukių uždegimas veik visuomet atsižymi tuomi, kad visiškai sustabdo visokį varvėjimą iš šlapinimosi kanalo. Kaip tik minėtos dūdukės sutinsta, tuoj visokis varvėjimas susi-

laiko, net jei prieš tai pūlių varvėjimas būtų buvęs labai gausus. Kartais varvėjimas susilaiko dar keliomis valandomis pirm sutinimo. Sutinimui atslūgus arba jį išgydžius, pūlių varvėjimas vėl prasideda.

Nuo triperio paeinantis sėklinių dūdukių uždegimas labai retai kada užsibaigia pūliavimu. Tačiaus tokis uždegimas labai tankiai palieka kitokius palaikus. Nuo to uždegimo sukietėja vienas ar antras epididymiso galas, o tas uždaro kelią sėklai į sėklą išnešančias dūdukes. Jeigu tas atsitinka su abiem sėklinėm dūdukėm tai ligonis lieka *nevaisingu*. Teisybę sakant, minėtų dūdukių uždegimas labai retai taip laimingai išgyja, kad visai nepaliktų jokio sukietėjimo. Gana tankiai viename ar kitame dūdukės gale įvykęs sukietėjimas pasilieka ant viso amžiaus ir, apčiuopę tokį sukietėjimą, mes galime žinoti, jog pacijentas yra turėjęs triperį dešimts, dvidešimts arba trisdešimts metų atgal, net ir nerandant jokių kitų buvusios ligos ženklų. Iš tokių pacijentų, kurių tik viena sėklinė dūdukė yra buvusi sutinusi, apie dvidešimtas nuošimtis yra nevaisingi. Iš tokių, kurių abi dūdukės yra buvusios sutinusios, nevaisingais lieka nuo keturiasdešimts iki keturiasdešimts-penkių nuošimčių.

Kaip matome, sukietėjimas ar užsiblokavimas sėklą renkančiųjų arba išnešančiųjų dūdukių veda prie nevaisingumo. Tokiame atsitikime sėkla ir spermatozai arba visai negali išeiti (tas vadinama *aspermia*), taip, kaip kad vyras būtų kastruotas; arba esti taip, jog biskis sėklinio skystimo pereina

per dūdukes, bet jame yra labai mažai spermatozų ir tie patįs yra netikę ir persilpni, kad apvaisinti moteries kiaušinėlį. Tačiaus, nors tas išrodo keista, tokis nevaisingumas nenusilpnina nei panaikina lytišką pajiegą ir nepadaro jokių permainų abelnuose vyriškumo ženkluose ir veik neatsiliepia ant abelnos vyro sveikatos.

SĖKLŲ SANDĖLIŲ UŽDEGIMAS.

Kartais atsitinka sėklų sandėlių (*seminal vesicles*) uždegimas, kuris apima vieną arba abu sandėliu. Angliškai ši liga vadinama *seminal vesiculitis* arba *spermatocystitis*. Paprasčiausia ir svarbiausia sėklų sandėlių uždegimo priežasčia yra gonorrhea. Tankiai tokio uždegimo priežasčia yra lytiškas susinešimas aštriausiame triperiu sirgimo periode.

Šio uždegimo ženklai gali būti tokie-pat, kaip ir sergant smarkiu prostatės uždegimu. Yra, betgi, vienas ženklas, kuris skiria šitokį uždegimą nuo prostatiškos gilės uždegimo, tai tas, kad sėkla esti sumaišyta arba su krauju (*hemaspermia*), arba su pūliais (*pyospermia*). Kuomet uždegimas yra labai smarkus, tai ligonis jaučia širdies pykimą, kartais vemia ir gali apalpti.

Iš triperio paeinantis uždegimas kartais gali apimti net išeinamąją žarną (tas angliškai vadinama *gonorrheal proctitis*); gali persimest net į burną (angliškai tokis apsireiškimas vadinamas *gonorrheal stomatitis*).

Dvidešimts-Aštuntas Skyrius.

STRICTURE.

STRICTURE vadinasi susiaurėjimas arba susitraukimas šlapinimosi kanalo. Tokis susiaurėjimas gali atsirasti vienoje arba keliose kanalo vietose. Jo priežasčia gali būt triperis arba kokis kitas šlapinimosi kanalo uždegimas. Kanalas kartais gali taip susiaurėti, jog net šlapumas negali išbėgti. Tokį susiaurėjimą galima išplėsti tam tyčia padarytais įrankiais, bet kartais susiaurėjimą galima prašalinti tik išpjovimu.

ŽENKLAI. Vienu paprasčiausių kanalo susiaurėjimo ženklų yra pūlių varvėjimas. Paprastai, varvėjimas esti menkas ir išvarvantis skystimas paeina iš kanalo sienų. Paprastai manoma, būk ryte varvėjimas esąs gausesnis, bet to priežastis yra tame, kad nakties laike ligonis ilgiaus nesišlapina ir išvarvantis skystimas turi progą susirinkt. Dienos laike ligonis tankiau šlapinasi ir išvarvantis skystimas išbėga kartu su šlapumu. Jeigu ir dienos laike ligonis išbūtų kokias aštuonias ar devynias valandas nesišlapinęs, tai varvėjimas būtų taip-pat žymus, kaip ir naktį.

Kitas ženklas yra permaina šlapumo sriovės didume ir išvaizdoje. Tas tai tankiausiai ir pri-

verčia ligonį eiti pas gydytoją. Šlapumo sriovė pasidaro plonesnė, negu paprastai ir visaip susikraipo: tai šlapumas bėga į vieną kurią-nors šalį, tai—žemyn, tai sriovė esti susukta, lyg ir grąžto pavidale; arba, kas gana tankiai atsitinka, sriovė suskyla į dvi ar tris srioveles, kurios bėga į priešingas viena kitai šalis.

Tolimesniu ženklu yra veik nuolatinis šlapumo lašėjimas. Kartais gi gali atsitikti visiškas šlapumo *susilaikymas*, taip jog ligonis negali išleisti nei vieno lašo.

Svarbųs yra taipgi lytiški simptomai, kurių priežasčia yra kanalo susiaurėjimas. Jų svarba tame, kad jie tankiai atsikartoja, yra įkyrųs ir tankiai reiškia didesnį pavojų, negu negalėjimas tinkamai nusišlapinti. Tie simptomai tai—netobulas arba silpnas varpos sukietėjimas, pirmlaikinis sėklos išleidimas, mažesnis lytiškojo akto laike malonumas ir jausmas tvilkymo arba deginimo kanale, sėklai išeinant ir paskui. Patraukimas prie lytiško susinešimo paprastai susimažina, bet kartais kanalo uždegimas yra silpnas ir tik dilgina arba erzina. Tokiame atsitikime ligonis jaučia lyg ir nuolatinį lytišką erzinimą; tai yra netikras lytiškas geismas. Panašus dilginimas tankiai jaučiasi atsitikus lengvam užpakalinės kanalo dalies arba prostatiškos gilės uždegimui. Įkyriuose kanalo susiaurėjimo atsitikimuose tankiai įvyksta naktiniai sėklos išsiliejimai (polliucijos) ir, negalint sėklai liuosai išsilieti laukan, pastaroji išsilieja į pūslę. Tokis atsitikimas angliškai vadinamas *retropollutions*.

Dvidešimts-Devintas Skyrius.

GONORRHEJINIS REUMATIZMAS.

GONORRHEJINIS reumatizmas arba narių uždegimas (*gonorrheal arthritis*) yra vienu rečiau atsitinkančių triperio priedų. Šios rūšies reumatizmu serga apie du nuošimčiai visų turėjusių triperį ir vyrai serga daug tankiau, negu moterįs. Gonorrhejinį reumatizmą gali pagimdyti bile kokis iš gonorrheos paeinantis lyties organų uždegimas, bet tankiausiai jis paeina iš prostatės arba sėklų sandėlių uždegimo. Sėklų sandėlių uždegimas skaitomas svarbiausiu reumatizmo platintoju, kadangi tie sandėliai apsupti didele daugybe kraujagyslių. Tuo būdu, reumatizmo nuodams čia lengviau patekt į kraują ir pasiekti tolimesnes kūno dalis. Gonorrhejinis reumatizmas tankiausiai paliečia šiuos narius: kelius, kulnų narius, rankos riešo narius, pirštų narius, alkūnės narius, pečių narius, kulšių narius ir žiaunis. Visųtankiausiai reumatizmas apima kelius.

Trisdešimtas Skyrius.

GONORRHEA AKĮSE.

GONORRHEJINIS akių uždegimas (*gonorrheal ophthalmia*) pas suaugusius žmones tankiausiai atsitinka iš tiesioginio užsikrėtimo nuo pirštų, nuo nešvarių rankšluosčių, ir t. p. Pas tuogimius kūdikius užsikrėtimas įvyksta tiesioginiu būdu, pasiekus kūdikio akims gimdos kanalo sienas arba patekus nuodingai medegai nuo kūdikio kūnelio į akis. Yra atsitikimų, kad kūdikio akįs lieka užkrėstos dar jam gimdoje esant. Tokiuose atsitikimuose kūdikis gema su pilnai jau išsivysčiusiu gonorrhejiniu akių uždegimu, arba gali gimti net ir visiškai aklas. Ant laimės, tokie atsitikimai retai kada pasitaiko.

Ligos Perspėjimas. Šitame dalyke, labiau, negu kokiame kitame, ligos perspėjimas (*prophylaxis*) yra nepalyginamai svarbesnis už gydymą. Aš visuomet rūpinuosi kiekvienam suaugusiam, triperiu sergančiam, žmogui išaiškinti visą akių užsikrėtimo pavojų. Aš įpasakoju jam—ir jai,—jog nepaisymas ir apsileidimas gali būti visiško apakimo priežasčia ir aš pamokinu juos, kaip saugotis, kaip visuomet nusimazgoti rankas po kiekvienam, nors ir menkiausiam, lyties organų palytėjimui. Ir

aš galiu užtikrinti, kad jie tuos įsakymus pildo, nes žmonės, apart proto, nieko taip nebijo netekti, kaip regėjimo.

Yra sakoma, ir tas sakymas gali būt priimtas už teisingą, kad civilizuotose (?) šalįse apie vienas trečdalis visų aklumų paeina iš triperinio akių uždegimo. Jau tas vienas faktas, be jokių ilgų išvedžiojimų ir diskusijų, parodo visą baisų tos ligos pavojų. Todėl tai tos ligos perspėjimas pasidaro begalo svarbiu dalyku, užkraunančiu sunkią atsakomybę ant visų, kurie prigelbsti kūdikiui ateinant į pasaulį. Jeigu neščia motina serga triperiu, tai prieš gimdant reikia tankiai plauti gimdymo kanalą (*vagina*) antiseptišku vandeniu, tik tasai vanduo neturi būt perdrūčiai užmieštas antiseptiškais vaistais, kad neįskaudinti kanalo sienas. Net jeigu varvėjimas išrodo paeinančiu iš paprasto gimdymo kanalo uždegimo—plovimas yra vistiek reikalingas, nes ir tokis varvėjimas kartais gali duoti pradžią akių užkrėtimui.

Vos tik kūdikiui užgimus, ypatinga atyda turi būt atkreipta į jo akis. Jeigu mes žinojome motiną dar prieš gimdymą ir esame *užtikrinti*, jog ji yra sveika, tuomet užtenka nušluostyti kūdikio akis šmoteliu vatos, sumirkytos borine rūgštim (*boric acid*) užmieštame vandeny (dviejų nuošimčių proporcija). Šluostant kūdikio akis visuomet reikia atsiminti, kad braukti vata *iš akių*, o ne į akis arba ne akių linkui. Bet jeigu spėjame arba žinome, kad motina yra turėjusi triperinį varvėjimą, tuomet, apart minėto paviršutinio apvalymo, reikia į

abi aki įleisti kokio-nors skystimo, kuris užmuša triperio perus. Profesorius Credė buvo pirmutinis tyrinėtojas, kuris prirodė triperio kenksmingumą akims ir nurodė, kaip perspėti kūdikio akių užkrėtimą. Jo patyrimai išgelbėjo regėjimą daugeliui tūkstančių kūdikių ir už tai jį galima skaityti vienu didžiausių žmonijos geradarių. Tokiuose atsitikimuose, kur nužiūrima didelis užkrėtimo pavojus, dar iki šiol yra patartina prisilaikyti jo originalio patarimo—įleisti į kiekvieną akį po du lašu skystimo, kuriame išmiešta du nuošimčiu sidabro druskos (*silver nitrate*). Tačiaus, didžiumoje atsitikimų užtenka įleisti į kiekvieną akį po vieną lašą skystimo, išmiešus jame vieną nuošimtį minėtos sidabro druskos.

Triperinį akies uždegimą nėra sunku pažinti. Liga prasideda užraudonavimu ir atsiranda daug traškanų, kurios pradžioj gali būti vandenuotos, bet greit susimaišo su pūliais. Akis labai sutinsta ir abi blakstienos sulimpa į krūvą. Kartais blakstienos taip drūčiai sulimpa, jog reikia gerai plauti ir mankštinti, kolei pasiseka jas perskirti.

Gydymą reikia pradėt kuogreičiausiai! Kiekviena valanda, kiekviena minuta yra brangi. Kaip tik patėmytas kūdikio akįse nors ir menkiausis uždegimas ar užraudonavimas, tuojaus turi būti pašauktas gerai nusimanantis gydytojas.

Panašiai turi elgtis ir suaugę, triperiu serganti, žmonės. Apsireiškus nors menkiausiam akių uždegimui, reikia tuojaus pasitart su ištikimu gydytoju ir pildyti jo patarimus.

Trisdešimts-Pirmas Skyrius.

LYTIŠKAS SUSIVALDYMAS IR LYTIŠKAS REIKALAS.

Išrodo, kad dideliai žmonių didžiumai yra labai sunku šaltai ir bešališkai svarstyti įvairius jų fizišką, o ypač ekonomišką ir dvasišką gyvenimą paliečiančius klausimus. Žmonės veik visuomet yra palinkę prie kraštutinybių, prie partyviškumo, prie rėmimo tos ar kitos nuomonės. Kaip mažai, kaip labai mažai yra tokių, kurie yra pasiryžę sekti teisybę, nepaisant kur ta teisybė juos nenuvestų! Tasai partyviškumas ypatingai žymiai apsireiškia diskusijose apie lyties instinkto veikimą.

Yra du faktoriai, vedanti prie to didelio nerimtumo, ir nevienodumo, kokis pasirodo svarstant apie lytišką veikimą ir lytišką dorą. Pirmas faktorius, tai paties svarstančiojo lytiškas instinktas; antras faktorius, tai priešginumas, kuris visuomet ekzistuoja tarpe neužtvirtinto įstatymais lytiško veikimo, iš vienos pusės, ir religijos ir draugijinio papročio, iš kitos pusės.

Pirmas. Ypata su labiau išsivysčiusiu lyties instinktu visai kitaip riša tą klausimą, negu ypata netekusi savo lytiškų pajiegų, arba tokia, kuri niekuomet tų pajiegų, nei lyties instinkto, neturėjo.

Antras. Lyties instinktas yra vienatinis iš visų mūsų instinktų, kurio užganėdinimui priešinasi bažnyčios pinklės, legaliai įstatymai ir draugijiniai papročiai. Kiekvienas gali užganėdinti savo alkio instinktą, savo troškimo instinktą arba miego instinktą neperžengdamas jokių valdžios parėdymų ir neužtraukdamas ant savęs draugijos panieką. Visai kas kita su lyties instinktu. Tame tai priežastis atsiradimo dviejų griežtai viena kitai priešingų nuomonių. Pirmosios nuomonės pasekėjai, paprastai turinti pilnai išsivysčiusį lyties instinktą ir laisvi nuo visokių religiškų dogmų, tvirtina, kad užganėdinimas lyties instinkto turi būti taip-pat laisvu ir skaitomas taip-pat padoriu, kaip ir užganėdinimas bile kokio kito mūsų instinkto. Tūli eina prie kraštutinybių ir skelbia, kad lytiškas veikimas tampa padoriu ir nekenksmingu nuo-pat to laiko, kuomet instinktas pilnai pabunda, tai yra, nuo keturioliktų arba šešioliktų metų amžiaus. Jie sako, kad, pradėję anksčiaus tą instinktą užganėdinti, žmonės išvengtų saužagystės ir naktinių sėklos nubėgimų, ir būtų lytiškai sveikesni.

Antrosios nuomonės pasekėjai, daug skaitlingesni už pirmuosius, visai naturaliai ir, sulyg jų nuomonės, pagirtinai, norėdami apsaugoti jaunus vyrus nuo palaidų lytiškų susinešimų, su visais gręsiančiais lytiškų ligų pavojais ir nusidėjimais prieš religiją ir paprotį, stengiasi sumažinti lyties instinkto pajiegą ir jo svarbą, ir net užginčija buvimą kokio-tai "lytiško reikalo." Jie pripažįsta, kad ženotam vyrui yra padoru ir gana naudinga turėti

lytiškus susinešimus, bet jie tvirtina, jog neženotam vyrui nėra jokio reikalo turėti bent kokius lytiškus susinešimus, nors jis būtų pasiekęs jau net trisdešimts arba keturiasdešimts metų. Be to, jie tvirtina, kad visiškas susilaikymas nuo visokio lytiško veikimo per visą žmogaus gyvenimą jokiu būdu nėra kenksmingas ir gali net prisidėti prie geresnės kūno ir proto sveikatos. Tūli jų patįs netiki į tai, kad absoliutis susilaikymas nuo visokio lytiško veikimo nieko nekenkia, bet tiki, kad to nepritinka viešai skelbti.

Šios knygos autorius nėra kraštutiniu ir tiki, kad teisybės skelbimas galų-gale atneša geriausias pasekmes. Ir štai kokia yra teisybė apie lytišką susilaikymą ir lytišką reikalą. Lyties instinktas yra vienu galingiausių žmoguje instinktų. Savo intensyviškumu jis užima pirmą vietą po maitinimosi arba alkio užganėdinimo instinkto. Suprantama, tai yra visai naturalis, prigimtas instinktas ir turėjimas galingo patraukimo prie priešingos lyties nėra kuo-tai paniekinančiu, nei kuo-tai tokiu, ko verta gėdintis. Tasai instinktas nėra nei kiek labiau pažeminantis, kaip kad turėjimas geros sveikatos abelnai. Tačiaus mes dabar negyvename pirmykščio gyvenimo aplinkybėse. Mes gyvename tokiose aplinkybėse, kurias mes vadiname civilizacija. Ar mūsų civilizacija yra kuo-tai tokiu, kuomi galima pasigirti, tai jau kitas klausimas. Ta beprotiška pjovynė, kuri dabar tęsiasi Europoje, greičiaus parodo, jog mūsų civilizacija pamatiniai nėra augštesnė už pirmykštį laukiniškumą. Tačiaus, ko-

kia ji nebūtų, mes joje gyvename; ir nors mes ir kažin kaip būtume priešingi jos suvaržymams, mes turime kiek-nors su jais skaitytis, jeigu nenorime užsitraukt ant savęs visuomenės panieką ir persekiojimus. Todėl tai, nesiremiant jokiomis religiškomis nei morališkomis pažiūromis, o remiantis vien tik paties vaikino ar jaunikaičio gerove, geriausiai būtų, kad lytiškas veikimas neprasidėtų pirm dvidešimts arba dvidešimts-dviejų metų amžiaus.

Labai apgailėtina, kad lyties instinktas vyre taip anksti, taip pirm laiko pabunda. Pagal mūsų draugijinės tvarkos ir ekonomiškų aplinkybių, tasai instinktas pabunda mažiausiai dešimčia metų peranksti. Bet kas-gi mums liekasi daryti? Atsidavimas lytiškam veikimui nuo-pat pilno lyties instinkto pabudimo nėra naudingas nei pavieniui žmogui, nei visai rasei ir susivaldymas, iki pasiekiant tamtikrą amžių, yra svarbiausia pareiga. Aš nemeluosiu, aš nesakysiu jums, kad susivaldymas visuomet yra lengvas dalykas, bet kadangi susivaldymas iki pasiekiant tam-tikrą amžių yra neišvengtinas, tai išmintingiausiai yra pasistengti susivaldyti ir tą sutaupintą energiją *suvartoti kitiems naudingiems dalykams.* Kenksmingos visuotino, iki dvidešimts-dviejų metų, susivaldymo pasekmės yra labai menkos; apsireiškia daugiausiai nerimavimo ir įkyrumo jausmas, o kartais šiokis-tokis protiškas apsunkinimas, tikro gi kenksmingumo paprastai nėra; ir jeigu vaikas ar jaunikaitis vartoja savo valios jiegą ir *visuomet yra kuo-nors užsiėmęs,* tuomet susivaldy-

mas nėra kokia-tai nepergalima sunkenybe. Aš esu įsitikrinęs, kad drūtas *liuosnoris* pasiryžimas susivaldyti labai gerai atsiliepia ant žmogaus valios pajiegų. Yra dar kitas faktorius, kuris pagelbės jums likti pergalėtojais, jeigu jūs pasiryžote susivaldyti, tai yra suvartojimas energijos kitokiems siekiams. Yra patirta, kad ta energija, nervų ir smegenų jiega, kuri sudaro lyties instinktą, jeigu nėra paprastu būdu suvartojama, gali būti, taip sakant, pakelta ir panaudojama kitokiems siekiams. Tinginiui arba protiškai neišsivysčiusiam žmogui yra labai sunku suvaldyti savo lyties instinktą; bet civilizuotas žmogus, turįs šiokius-tokius idealus vyras arba moteris, gali sunaudoti savo lyties energiją studijavimui kokios-nors mokslo šakos, lavinimuisi literaturoje, piešime, skulpturoje, muzikoje, arba darbavimuisi visuomeniškoje dirvoje. Ekstatiškas religiškumo arba dievotumo jausmas, apsireiškiantis daugely jaunų vyrų ir moterų, kuris taip džiugina dievašnykiškus senius, yra niekas daugiau, kaip tik kiltesnis lytiškumas.

Tačiaus, mes neprivalome iš to daryti nepamatuotų išvedimų. Kad vyras iki tam-tikro amžiaus gali sunaudoti savo lyties energiją kitokiems tikslams, tai tas dar nereiškia, kad jis tą galėtų visą amžių daryti be jokių blogų pasekmių. Žmogus gali labai mažai ką valgyti ir gyventi, bet tas nereiškia, kad jis gali ir *visai be valgio* gyventi. Lyties instinkto veikimas nėra būtinai reikalingas gyvasties palaikymui; žmogus gali ir be to veikimo būti gyvas; tačiaus tasai veikimas yra reikalingas

abelnai žmogaus *fiziškai* ir *protiškai gerovei.* Sulyg autoriaus nuomone, pabaigęs dvidešimts-du arba dvidešimts-penkis metus vyras negali susilaikyti nuo visokio lytiško veikimo neužkenkdamas tuomi savo lyties pajiegai ir neišstatydamas pavojun savo proto jiegas. Labai retas iš visiškai susivaldančių vyrų gali pasiekti trisdešimts arba trisdešimts-penkis metus be kokio-nors lyties pajiegų suirimo. Aš nesakau, kad tas gali užkenkti jų *vaisingumui*: vyras gali išbūti be lytiškų susinešimų iki keturiasdešimts, keturiasdešimts-penkių arba iki penkiasdešimts metų ir gali vistiek pajiegti apvaisinti moterį; ant spermatozų visiškas susilaikymas gali ir neatsiliepti. Tačiaus jo galėjimas tinkamai atlikti lytiško susinešimo aktą veik visuomet yra apsunkintas, tai yra, vyras lieka daugiau ar mažiau bejiegiu. Tankiai jis tampa visai bejiegiu, varpa visai nebegali pasikelti, arba sėklos išsiliejimas įvyksta vos tik varpai pasikėlus. Be to, tokis vyras yra labai palinkęs prie neurastenijos. Apart lytiško suirimo, tokis vyras tankiai gauna įvairius nervų suirimus, pradedant nuo paprasto "nerviškumo," iki tikrojo visos nervų sistemos sugedimo, o kartais net iki smegenų jiegų suirimo.

Tokia-tai yra teisybė apie lytišką susivaldymą ir apie lytišką reikalą, kaip tai pripažįsta žymiausi pasaulyje lyties apsireiškimų tyrinėtojai ir žinovai, kurie visą savo amžių pašventė tų klausimų tyrinėjimui. Tokia-tai yra jų nuomonė, paremta vien bešališkais tyrinėjimais ir faktais, o ne kokiomis išanksto nustatytomis idejomis.

Dar daug ką galima būtų pasakyti apie lytišką susivaldymą, bet tolimesnis ir platesnis to klausimo svarstymas turi pasilikt kitai progai, kitai, plačiaus tą viską apimančiai, knygai. Čia aš turiu vien pabriežti, jog tie, kurie tvirtina, būk visiškas lytiškas susivaldymas, iki-pat senatvei, neturi jokių kenksmingų pasekmių, nesako tikros teisybės. Tūli tame dalyke tyčia meluoja, kiti-gi tą daro iš nežinojimo. Abiejų motyvai yra geri, bet melagystė pasilieka melagyste, nors ji ir su geru tikslu būtų pasakyta.

Trisdešimts-Antras Skyrius.

ŽENYBA.

ŽENYBA yra svarbiausis žingsnis vyro gyvenime. Ženyba tankiai sutvarko vyro gyvenimą ir taip-pat tankiai jį sugadina. Vien tik trumpai paminėti visas laimingai ženybai reikalingas išlygas neatneštų jokios naudos ir tai dėl dviejų priežasčių: 1) visi patarimai, paliečianti ženybinio gyvenimo laimę, gali likti visiškai atmesti ir užmiršti, kuomet vyras įsimyli. Tuomet jisai gali pasielgti priešingai visiems savo principams ir gali sulaužyti visus drūčiausius pasiryžimus ir rezoliucijas. 2) Mes dar nepasiekėme tokį žinojimo laipsnį, kad galėtume dogmatiškai pasakyti, jog laimingam ženybiniui gyvenimui reikalinga tokios ir tokios išlygos, o nelaimingu ženybinį gyvenimą padaro tokios ir tokios ypatybės. Jau pertankiai žmonės buvo suvadžiojami ir apvilti—kartais maloniai, kartais žiauriai. Gi yra gerai žinoma, kad tūlos net iš tyriausios meilės įvykusios ženybos, kurios pradžioje esti kuolaimingiausios, vėliaus išvirsta į labai nelaimingas.

Tačiaus, mes visgi žinome šį-tą apie tūlus bent faktorius, kurie yra būtinai reikalingi padarymui ženybinio gyvenimo laimingu ir kiekvienas išmin-

tingas vyras turi pasirūpinti su tais faktoriais apsipažinti.

Pirmutiniu faktorium yra gera lytiška sveikata ir jiega. Ne vien tik liuosybė nuo lytiškų ligų reikalinga, bet turėjimas geros lytiškos pajiegos. Nes, nepaisant, kaip gerai sutiktų abiejų apsiženijusių pobūdis, kaip geras būtų jų finansinis padėjimas ir kaip puiki būtų jų abelna sveikata, jeigu vyras bus lytiškai nusilpęs, tai ženyba *negali* būt laiminga (jei bent tuomet, kuomet pati taipgi yra lytiškai bejiegė arba yra absoliutiškai be jokio lytiško jausmo). Tankiausiai galima tikėtis, jog tokia ženyba bus tragedija. Faktiškai, mano nuomone, daugiau nelaimingų ženybų, daugiau tragedijų, daugiau persiskyrimų paeina iš vyro lytiško silpnumo, negu iš veneriškų ligų. Kaip aš jau kitoj vietoj pasakiau, jūs galite, jei esate išanksto perspėti, apsaugoti savo pačią nuo užsikrėtimo veneriška liga; bet jeigu jūs sergate neišgydomu lytiškų pajiegų nusilpimu, tai jūs niekuo negalite jai pagelbėti. Vienok, linksma yra pažymėt, kad žmonės jau tiek paėjo progreso keliu, kad daugybė vyrų, rengdamiesi apsivest, eina pas gydytoją, kad patirti, ar jie sveiki lytiškai ir ar tinka šeimyniškam gyvenimui abelnai. Kiek pirmiau, eidavo pas gydytoją pasitarti tik tokie vyrai, kurie buvo sirgę kokianors veneriška liga, dabar-gi eina ir tokie, kurie visai nėra jokia pavojinga liga sirgę, o vien nori persitikrinti apie savo tinkamumą ženybiniam gyvenimui. Gi, atėję pas gydytoją ir sužinoję savo fizišką stovį, jie rūpinasi gauti informacijų apie pa-

veldėjimo ypatybes, apie ženybinio gyvenimo hygieną, apie pirmą ženybų naktį, kaip tankiai turėti lytiškus susinešimus, ar vienoj su pačia lovoj gulėti, ar skyrium; apie priemones reguliavimui apsivaisinimo, taip kad vaikai neatsirastų pergreit, arba kad jų nebūtų perdaug, arba nepergreit vienas po kitam, ir apie daugybę kitų dalykų. Autorius labai džiaugiasi, kad tas paprotis—teirautis ir ieškoti teisingų patarimų—vis labiau platinasi apšviestesniųjų žmonių tarpe. Tas pranašauja laimingesnę ateitį. Negali būti išmintingesnio pasielgimo, kaip išsiekzamenuoti prieš apsivesiant pas ištikimą gydytoją. Tuomi pasielgimu būsiantis vyras ir pati gali išvengti daug nesveikatos ir daug vargo. Knygų patarimai ir pamokinimai niekuomet negali pilnai užimt vietą ypatiškų, gyvu žodžiu, pamokinimų ir perspėjimų. Visoki patarimai ir pamokinimai tur būt kiekvienam atskiram žmogui pritaikomi, nes kas tinka vienam žmogui, tas kitam gali pasirodyti visai netinkančiu. Be to, yra tūli dalykai, apie kuriuos knygose negalima minėti, nei aiškinti. Daleidžiant, kad rašytojas ir turėtų visą reikalingą gabumą aiškiai ir suprantamai išaiškinti "viską" visose smulkmenose, taip kad net paprasčiausis skaitytojas galėtų suprasti taip, kaip rašytojo norėta, o ne savotiškai, klaidingai,—mūsų cenzura, net jeigu ji pasidarytų liberališkesnė, negu dabar yra, niekuomet to nedaleis. Tačiaus, jeigu mes negalime kalbėti apie viską, tai kalbėkime bent apie tą, ką galime.

ŽENYBŲ NAKTIS. ženybų naktis yra svarbiau-

siu visame moteries gyvenime kryžkeliu. Nuo to, kokis esti vyro elgimosi tą naktį, labai dideliame laipsny priklauso būsiantis pačios atsinešimas link vyro. Mes turime atsiminti, jog nors, didelėj atsitikimų didžiumoj, vyrui ženybų naktis nėra tai pirmu lytišku patyrimu, moterei tai *yra* pirmutinis lytiškas patyrimas, bent didelėj atsitikimų didžiumoj. Teisybė, dabar randasi jau daug tokių merginų, kurios, nors dar ir neapsipažinusios praktikoje su lytiškais susituokimais, yra teorijoje pilnai su tuo dalyku apsipažinusios ir nori išbandyti teoriją praktikoje. Tokiuose atsitikimuose nėra ko sakyti. Bet mes turime žinot, kad, net dabartiniame laike, didelis jaunų moterų skaitlius artinasi prie pirmo lytiško patyrimo su baime ir visokiais įsivaizdinimais. Nors tai netikėtina, net ir dabartiniame laike yra daugybė moterų, kurios eina į ženybų lovą neturėdamos veik jokio supratimo apie fiziškus ženybinio gyvenimo faktus. Nereikia taipgi užmiršti, kad tūlos moterįs yra labai nerviškos ir labai opios, gi nekaltybės plėvė (*hymen*) neretai esti gana tampri ir drūta, taip kad fiziškas ženybų užbaigimas padaro nemažai skausmo. Tokiuose atsitikimuose, išmintingas ir atjaučiantis vyras nesiskubins brutališkai suplėšyti nekaltybės plėvę, bet stengsis išlengvo ir laipsniškai ją praskėsti. Tūli vyrai praleidžia kelias naktis arba savaitę pirm atliekant pilną lytišką susituokimą. Jauslios moterįs visą amžių lieka dėkingos už tokį vyro atjautimą.

Reikia taipgi visuomet atsimint, kad, išimant

tik tas merginas, kurių žingeidumas liko sužadintas savotiškos rūšies literatura ir ištekėjusių draugių pasakojimais, jauna moteris neturi tokio patraukimo prie lytiško susituokimo, kokį turi vyras. Moteris daug labiau, negu vyras, geidžia mylėtis, prisiglausti, glamonėtis, patraukimas gi prie lytiško susituokimo yra žymiai silpnesnis, o daugelyje atsitikimų to patraukimo ir visiškai nėra. Daugeliui moterų reikalinga keli metai lytiško sugyvenimo ir "lytiško lavinimosi" pirm, negu jos pradeda jaust reikalingumą ir džiaugtis lytiškais susinešimais.

Iš to, kas pasakyta, galima suprast, kad vyras, kuris nori turėti ir džiaugtis savo pačios pagarba, prisirišimu ir dėkingumu, turi susivaldyti ir būti atjaučiančiu laike pirmų kelių ženybinio gyvenimo savaičių. Suprantama, jeigu pati pasitaiko jausmingo pobūdžio ir reikalauja tankių lytiškų susinešimų, tai vyras privalo pildyti pačios norą tiek, kiek jis gali tą padaryt neįžeisdamas savo sveikatos.

Susinešimų Tankumas. Žmonės tankiai teiraujasi gydytojo, kaip tankiai galima turėti normalius lytiškus susinešimus. Tą klausimą aš esu plačiai apkalbėjęs knygoje *"Gydymas Lytiško Nusilpimo ir Kitų Lytiškų Betvarkių Vyruose ir Moterįse."* (Yra tik angliškoj kalboj.) To negalima padaryt knygoj, kuri skiriama visų vartojimui. Čia aš tik pasakysiu, kad tame dalyke negali būti absoliutiškų ir nepermainomų įstatymų. Jokioje kitoje gyvenimo srityje žmonės nesiskiria taip labai vienas nuo kito, kaip lyties srityje ir kas vienai ypatai yra normališka,—kitai yra permažai arba perdaug.

Tačiaus, abelnai imant, galima pasakyti, kad, tarpe dvidešimts-penkių ir trisdešimts-penkių metų amžiaus, lytiški susinešimai neturi būt atkartojami tankiau dviejų sykių į savaitę. Nuo trisdešimts-penkių iki penkiasdešimts metų—netankiau vieno sykio į savaitę. Perėjus penkiasdešimts metų susinešimai neturi atsikartoti tankiau, kaip sykį į dešimtį dienų arba du sykiu į mėnesį. Tai tik abelnas išvedimas. Tūli penkių dešimtų arba šešių dešimtų metų žmonės yra daug drūtesni lytiškai, negu kiti, turinti tik trisdešimts-penkis metus. Žmogaus užsiėmimas irgi padaro didelį skirtumą. Protišką darbą dirbanti žmonės negali ir nereikalauja atlikinėti lytišką aktą taip tankiai, kaip žmonės dirbanti vien tik fizišką darbą. Bet abelnoje prasmėje augščiau privesta norma yra teisinga ir tie žmonės, kurie jaunystėje bus susivaldančiais, sutaupys savo lyties pajiegas daug ilgiaus, negu tie, kurie jaunystėje be saiko tas pajiegas aikvoja.

Susinešimas Mėnesinių Laike. Kadangi daugelis moterų mėnesinių laike yra daug gašlesnės, negu kada-nors kitame laike, ir reikalauja tame laike užganėdinimo, tai vyrai neretai teiraujasi gydytojų apie pritinkamumą, kenksmingumą ar nekenksmingumą susinešimų mėnesinių laike.

Atidedant į šalį estetiškąją klausimo dalį, lytiški susinešimai mėnesinių laike neturi būt atliekami. Tas kartais gali būt priežasčia gimdos ir ovarų susitraukimo, o vyrui kartais gali būt priežasčia uždegimo šlapinimosi kanale. Tačiaus senovinė ideja, būk susinešimai mėnesinių laike esą labai

kenksmingi ir vedą prie baisių pasekmių, neturi jokio moksliško pamato ir daug yra porų, kurios atlieka tame laike susinešimus be jokių kenksmingų vyrui ar pačiai pasekmių.

Bendra ar Atskiros Lovos. Dabar jau daug tankiau, negu tai buvo prieš keliolika metų, žmonės teiraujasi gydytojo ar vyras ir pati privalo miegoti vienoje lovoje, ar atskirai.

Mano patarimas, abelnai imant, yra: atskiros lovos. Kaip abelnos hygienos žvilgsniu, taip ir lytiškos sveikatos dėlei, geriaus yra miegoti atskirose lovose. Nėra jokios abejonės, kad kuomet vyras ir pati visuomet vienoje lovoje miega, tai lytiškas aktas esti atliekamas daug tankiau, negu jei jie gulėtų atskirose lovose. Tokis pertankus lytiškas veikimas gali vesti ir veda ne tik prie vyro lytiškų pajiegų nusilpimo, bet taipgi prie bendro persisotinimo, kuris gali pasirodyt labai kenksmingu tolimesniam pačios ir vyro sutikimui ir sugyvenimui. Kur tas galima, yra dar geriaus pačiai ir vyrui turėti atskirus miegojimui kambarius, tačiaus, ant nelaimės, ekonominės mūsų dabartinės draugijos aplinkybės yra tokios, kad tą gali ištesėti tik labai mažas žmonių skaitlius.

Tūli savo išvadžiojimuose eina net taip toli, jog prirodinėja, kad vyras ir pati neprivalo gyventi vienuose namuose, bet turi gyventi atskiruose namuose ir tik retkarčiais turi vienas kitą aplankyti. Jie tvirtina, kad tuo būdu ankstyboji meilė amžinai žydėtų ir niekuomet nenuvystų ir nenubluktų. Vie-

nok šis klausimas yra grynai akademiškas ir čia nėra reikalo jį svarstyti.

Čia aš taipgi nesvarstysiu apie tikrą ar įsivaizdintą psichologišką reikalavimą vyrui ir pačiai pagyventi skyriumi bent mėnesį arba du kas metą. Tai yra klausimas, kuris taipgi turi būt paliktas kitai, plačiaus dalyką apimančiai, knygai. Tačiaus, bešališkumo dėlei, aš skaitau reikalingu pastebėti, kad reikalingumą atskirų miegojimui kambarių ir reikalingumą periodiškų persiskyrimų jaučia toli *ne visos* poros. Didelė daugybė vyrų ir moterų, kurie vartoja bendrą lovą nuo-pat jų apsivedimo dienos, neužsiima pertankiai lytiškais susinešimais, nei jaučia iš tos priežasties jokio persisotinimo. Priešingai, jie taip prie vienas kito prijunksta, kad kuriam nors jų miegoti vienam pasidaro stačiai negalimu daiktu. Ar tokis dalykų stovis geistinas, ar ne, tai jau kitas klausimas. Reikalingumą kokionors laikinio persiskyrimo taipgi ne visos poros jaučia. Aš žinau porų, kurios per dešimtį arba dvidešimts metų nepersiskyrė nei ant vienos dienos, o vienok jie nėra viens kitam nusibodę, neigi jaučia jokio reikalo persiskirti. Priešingai, prisiėjus bent ant kelių valandų persiskirti, jie labai nesmagiai jaučiasi. Tūlos poros taip gerai visame kame susitaiko—ir tokioms tai poroms net patįs dievai, taip sakant, pavydi—jog jie visuomet geriau jaučiasi būdami sykiu su viens kitu. Išrodo lyg jie būtų vienas kitą papildą ir būdami atskirai jie jaučiasi, kaip kad jiems trūktų tūlos jų pačių dalies.

Tas viskas parodo, jog mes negalime būti dogmatiškais ir nustatyti neatmainomus žmonių elgimosi ir savitarpinių santikių įstatymus. Kaip kiekvienas žmogiškas sutvėrimas skiriasi nuo visų kitų žmogysčių pasaulyje, taip kiekvienas vyras ar moteris yra pats sau įstatymu.

Trisdešimts-Trečias Skyrius.

PROSTITUCIJA.

Čia ne vieta gilintis į prostitucijos istoriją nuopat ankstybiausių jos dienų. Čia taip-gi ne vieta svarstyti apie jos reikšmę, apie jos priežastis, jos pavojų, neigi tyrinėti tinkamiausius jos apgalėjimui ar bent jos blogumų sumažinimui būdus. Tinkamas prostitucijos klausimo apkalbėjimas užimtų didelę knygą. Čia aš vien noriu padaryt keletą pastabų.

1. Prostitucija ir lytiškas palaidumas ekzistuoja nuo neatmenamų laikų, nuo ankstybiausios istorijos aušros ir, vienokiame ar kitokiame pavidale, greičiausiai doresniame ir švaresniame, ekzistuos dar daugelį šimtmečių, o gal ir visuomet. Prostitucija dėl pelno išnyks, bet nelegaliai susinešimai niekuomet neišnyks.

2. Prostitucija yra svarbiausiu veneriškų ligų šaltiniu ir tos ligos yra didžiausia prostitucijos nelaime. Tačiaus, svarbu yra žinoti, kad neprofesionalės arba tik kaip kada tuo darbu užsiimančios prostitutės yra daug pavojingesnės, negu profesionalės. Pastarosios galėjimas pragyventi ir uždarbiauti priklauso nuo jos sveikumo, jos poni arba draugai pamokina ją, kaip apsisaugoti nuo užsikrė-

timo liga ir nuo neštumo ir jai yra progos naudotis sanitariškais padavadijimais. Neprofesionalėms gi prostitutėms trūksta kaip žinojimo, taip ir progų tuo žinojimu naudotis.

3. Didelėj dalyje pati draugija yra kalta už tas nelaimes, kurias ant jos užtraukia prostitucija. Jeigu žmonių dalis yra niekinama, išjuokiama, spardoma ir apspjaudoma, stumdoma nuo vieno paniekos stulpo prie kito, be jokio užtarimo įžeidžiama ir užkrečiama ligomis, ir abelnai, jeigu su ja apsieinama taip, kaip kad ji visai nesusidėtų iš žmogiškų esybių, tai ta žmonių dalis turi teisę draugijai keršyti; ir tik stebėtis reikia, kad jos nekeršija už save tankiau ir žiauriau. Jos galėtų tą padaryti, jeigu norėtų... Prostitutė yra auka mūsų draugijiniai-ekonominės sistemos, paveldėjimo ir savo *lyties instinkto,* ir jinai verta ne paniekos ir žiaurumo, bet giliausio pasigailėjimo. Jeigu su prostitute būtų žmoniškai apsieinama, tai ir jinai žmoniškai elgtųsi.

4. Tvirtinimas, būk *visos* prostitutės serga veneriškomis ligomis, yra neteisingas. Profesionalė, geresnės rūšies, prostitutė paprastai saugoja savo sveikatą ir retai kada teužsikrečia.

5. Tvirtinimas, būk prostitutė paprastai esti silpnaprotė, yra neteisingas. Abelnai, ji stovi ant tokio-pat protiško laipsnio, kaip ir ta žmonių klesa, iš kurios ji paeina, o neretai yra net žymiai prasilavinusi.

6. Tvirtinimas, būk prostitutė yra doriška išgama, yra neteisingas. Nesiskaitant su jos lytišku

gyvenimu, jinai gali turėti ir tankiai turi daugelį dorybių. Jinai gali būti ir tankiai yra geros širdies, duosni, mielaširdinga ir pasirengusi aukauti save. Tie, kurie ją gerai žino, tvirtina, jog ji neretai parodo tikrai prakilnų pobūdį. Nemažas jų skaitlius užsiima prostitucija, kad užlaikyti sergančią motiną arba seserį, kad pagelbėti broliui užbaigti mokslą, arba kad užlaikyti ir išauginti savo kūdikį.

7. Pasakymas, būk prostitutės paprastai anksti numiršta—į keturis ar penkis metus po pradėjimo savo amato—yra neteisingas. Vidutiniai, jos gyvena tiek-pat, kiek ir kiti žmonės.

Trumpai sakant, mūsų idejos apie prostitutes turi būti nuodugniai perkratytos ir permainytos.

Trisdešimts-Ketvirtas Skyrius.

PAMOKINIMAI, KAIP AIŠKINTI VAIKUI LYTIES APSIREIŠKIMUS.

MANĘS tankiai prašo patarti arba suteikti trumpą programą, kaip aiškinti vaikui lyties apsireiškimus. Daugelis tėvų, ypač tie, kurie žino mano nepasiganėdinimą paprastai vartojamais metodais ir tomis apie lyties dalykus knygomis, kurios skiriamos vaikams, klausia: "Pasakykit mums, kaip jūs šiuo žvilgsniu kūdikį auklėtumėt? Ką jūs vaikui pasakytumėt? Kaip jūs mokintumėt jį lyties hygienos? Kaip jūs jį apšviestumėt visuose tuose dalykuose, kurie suteikia tiek daug rūpesnio visiems sąžiningiems tėvams? Ką jūs darytumėt, kad apsaugoti augantį vaiką nuo tų visų pavojų, kurie jam gręsia?" Čia aš stengsiuos kaip galint trumpiau į tuos visus klausimus atsakyti.

Pirmiausiai reikia patėmyti, kad svarbiausiu vaiko auginime dalyku yra *abelnos namų aplinkybės*, taip sakant, oras, kokis namuose viešpatauja. Kur tos aplinkybės yra tinkančios, kur patįs tėvai yra apsišvietę, kur jie yra išauklėti arba patįs yra išmokę laikyti lyties organus ir lyties apsireiškimus pilnai naturaliu dalyku, taip-pat naturaliu, kaip ir bile kokis kitas kūno organas ar jo veikimas, o ne

kuo-tai paniekinančiu, kuo-tai tokiu, ko reikia gėdintis ir apie ką visai negalima minėti arba galima minėti vien pašnabždomis, tokioje vietoje labai mažai ką bereikės sakyti. Tokiems žmonėms užteks vien paduoti mintį arba priminti kokį-nors faktišką nurodymą.

Kur abelnos namų aplinkybės yra netinkančios, kur patįs tėvai yra persiėmę viduramžių idejomis, būk lytis yra kas tokio bjauraus ir yra vien blogumu, kurio negalima išvengti, ir kur nėra užsitikėjimo tarpe vaiko ir jo tėvo ar motinos, tokiuose namuose tinkamas vaiko išauklėjimas bus labai sunkus arba negalimas. Tokiose aplinkybėse augančiam vaikui aiškinimas lyties apsireiškimų bus labai apsunkintas ir veik negalimas, ir tas jam mažai arba ir visai nebus naudingu. Ne tas yra svarbu, ką jūs vaikui pasakojate, bet aplinkybės, kokiose jis auga, jo tėvų gyvenimo būdas, tas tai padaro į jį didžiausią įtekmę. Aš mačiau namų, kur vaikai be jokio tiesioginio pasakojimo išaugo su puikiais idealais. Puikiais draugijiniais ir lytiniais idealais. Ir aš mačiau vaikų, kuriems buvo aiškinta ir aiškinta, pasakota ir pasakota, ką daryti ir ko nedaryti, kas kenksminga ir kas naudinga, kurie buvo bauginami visokiais baisiais paveikslais, o vienok išaugo labai ištvirkę lytiškai. Tas įvyko vien todėl, kad abelnos namų aplinkybės buvo netikusios ir kad tarpe vaiko ir jo tėvų nebuvo atsakančio užsitikėjimo ir malonaus draugiškumo.

Abelnai imant, aš galiu pasakyti, kad žiaurios namų aplinkybės, sragus, asketiškai religiškas auk-

lėjimas paprastai esti vaikui prasčiausis. Taip auklėjami vaikai tankiausiai tampa bjauriausiais saužagiais ir didžiausiais ištvirkėliais, jei tik netampa lytiškais nusilpėliais. Malonios, linksmos namų aplinkybės, kur abì lytįs draugauja, bet kur nėra jokio vulgariškumo nei nepadorių apsiėjimų, yra geriausios. Tokiuose namuose, kur randasi augančių vaikų, vaikų tarpe dviejų ir dvidešimts-dviejų metų, visoki nešvarųs juokai ir nešvarųs, nedailųs pasielgimai turi būti aštriai uždrausti. Kiekvienas vulgariškas išsireiškimas arba dvejopai suprantamas pasakojimas turi būt skaudžiai pasmerkiamas. Čia aš turiu pastebėti, kad tėvai tankiausiai perdaug mažina savo kūdikių galę patėmyti, suprasti ir atminti tą, ką jie apsukui savęs mato. Labai tankiai tėvai arba svetimi žmonės keturių ar penkių metų vaikui girdint ar matant kalba arba daro tokius dalykus, kurių suaugusiam žmogui matant jie nedarytų. Jie pasivelina tą vien todėl, jog mano, kad vaikas neatkreips atydos į tą, ką jis girdės arba matys, arba nesupras, ką tas viskas reiškia ir mano, kad jis tą greit užmirš. Tai yra labai klaidingas manymas. Vaikai yra labai atydus tėmytojai ir kuomet išrodo, būk jie yra užsiėmę kokiu-nors žaislu arba nuduoda miegą, jie tėmyja ir klausosi, ir norints kokis pasakymas ar pasielgimas būtų jiems tuo laiku nesuprantamas, jie supras tą vėliaus, būdami keletą metų senesniais; ir tokie jų nugirsti žodžiai arba patėmyti pasielgimai tankiai turi ant jų labai kenksmingą įtekmę.

Kūdikio auklėjimas, ant kiek tas paliečia ly-

ties dalykus, kaip lygiai ir visokius kitus fiziškus ir protiškus dalykus, turi, kaip tą visi protaujanti žmonės supranta, prasidėti ne jam subrendus ir ne kokiame kitame aiškiai nustatytame laike, pavyzdin, nuo dešimtų ar devintų metų, bet pačioje pradžioje —galima sakyti, nuo-pat pirmųjų jo gimimo metų. Taip va, vaikui vos tik keletą dienų pragyvenus reikalinga yra atlikti svarbų hygienos darbą, kuris vėlesniame gyvenime apsaugos vaiką nuo daugelio negerumų. Aš kalbu apie apipjaustymą, apie prašalinimą tos visiškai niekam nereikalingos liekanos— prieodės. Aš jau kitur nurodžiau, kad prieodė labai tankiai yra priežasčia saužagystės. Po ta liuosąja oda susirenkanti nešvarumai gali būt priežasčia uždegimo, skaudėjimo ir net skaudulių atsiradimo, kas reikalauja gydymo, o tas veda prie tų organų čiupinėjimo, kas visuomet turėtų būti kiek galint vengiama. Jeigu kuomet, augant ar suaugus, atsitinka liuososios odos susitraukimas (*phimosis*), tai tas gali būti priežasčia daugelio kitokių negerumų. Trumpai sakant, apipjaustymas yra visais žvilgsniais patartinas, kaipo abelnos, o ypatingai lytiškos hygienos priemonė.

Kūdikį nereikia draust nuo visiško nuogumo. Priešingai, jaunam vaikui naudinga yra kasdien po dvi ar tris valandas žaisti savo kambary visai nuogam. O jeigu šeimynoje yra vaikučių ir mergaičių, tai jie privalo visi kartu žaisti. Tokiu būdu, kūdikiai apsipranta su kitos lyties lytiškų organų išvaizda ir išnyksta tas baisus žingeidumas, kuris jau-

nuose kūdikiuose tankiai esti nepergalimas, ir kuris tankiai veda prie blogų papročių.

Abelnas kūdikio auklėjimas yra tai daug platesnė tema, negu gali būti šioje knygoje išaiškinta ir, suprantama, tai vienai temai reikėtų pašvęsti didelę knygą, tačiaus porą, trejatą pastabų verta ir čionai padaryti. Kiekvienas ir be aiškinimų supranta, kad viskas turi būti daroma, idant išauklėti vaiką į sveiką, gerai veikiančią mašiną, tačiaus tas nereiškia, kad vaiką reikalinga pratinti prie žiaurių žaislų, kaip, pavyzdin, koja spardomas skritulys (*football*). Tokiems žaislams aš nepriduodu jokios vertės auklėjime. Mano nuomone, tokie žaidimai turi žymiai kenksmingą įtekmę į vaiko pobūdį. Vaikas neturi būti ištižėliu, bet jis neturi būti nei žiauriu išdykėliu. Aš žinaus esąs labai eretikišku, bet aš turiu pasakyti tą, ką manau, nors tuomi galiu užgauti didelę skaitytojų dalį: aš nepripažįstu atletiškam lavinimuisi (gimnastikai) tokios didelės vertės, kaip tą daro daugelis kitų. Tas labai tankiai veda prie to, kad visa atyda atkreipiama vien į kūno tobulinimą, smegenų gi tobulinimas lieka apleistas. Dideliais raumenimis, gilia krūtine milžinai nėra nuveikę jokių didelių šiame pasaulyje darbų, o patarti atletišką lavinimosi ir įvairius žiaurius žaidimus, kaipo apsaugą nuo pabudimo arba kaipo išsigelbėjimą nuo jau pabudusio lyties instinkto, mano nuomone, yra labai kvailas dalykas. Labai tankiai tas viskas veda prie visai priešingų pasekmių.

Didžiausia kūdikiui svarba, kaip jo kūdikystė-

je, taip ir visame būsiančiame gyvenime, yra išvystymas jo *valios pajiegų.* Kaip greit vaikas pradeda šiek-tiek daugiau suprast, labai geru daiktu yra aiškinti jam, jog gyvenimo kelias nėra visas rožėmis išklotas, jog gyvenime ne viskas yra saldumynai, jog gyvenimas yra sunki kova, kurioje mes turime pajiegti patįs savo dalį pasiimti, jeigu nenorime likt sumindžiotais. Gerai yra išmokinti vaiką, ne prisakymais, bet paaiškinimais, kad jo paties gerovė reikalauja, idant jis priešintųsi savo pageidimams ir pergalėtų pagundas. Geru daiktu yra spartakiškas metodas mokinti vaiką nukęsti skausmą, neparodant kitiems. Jeigu vaikas kokį-nors daiktą labai mėgsta, tai gerai yra kartais priverst jį to daikto išsižadėti. Labai gera disciplina yra kartais priverst vaiką kokį pusdienį arba ir visą dieną pasninkauti, arba kartais leisti jam palikti nevalgius. Trumpai sakant, naudinga yra įskiepinti vaikui principą, jog jo paties gerovė reikalauja, kad jisai mokėtų savo instinktus ir pageidimus komanduoti, kad jisai galėtų būti jų ponu, o ne vergu.

Kitas svarbus vaiko auginime dalykas yra išvystymas jame *protavimo* pajiegų. Vaikas turi būt mokinamas niekam ir jokiame dalyke aklai netikėti, bet visuomet stengtis patirti *kaip* ir *kodėl* viskas yra. Niekuomet nereikia vaiką drausti nuo klausinėjimo, kaip tai daugelis kvailų tėvų daro, bet reikia visaip pratinti apie viską teirautis ir jieškoti paaiškinimų apie visus nesuprantamus dalykus. Niekuomet nereikia vaikui priverstinai bruk-

ti savo draugijinius, politinius arba religinius įsitikrinimus, bet reikia leisti jam vadovautis savo paties protu. Arba įtikrinkite vaiką, jog jūsų tikėjimai ir idejos yra tikrai teisingos, arba leiskite jam elgtis taip, kaip jo paties protas jam liepia.

Į neišvengiamą vaiko klausimą, "iš kur aš atsiradau?" Aš visuomet aiškiai, paprastu balsu ir be jokio užsigavimo, atsakyčiau: "Tu atsiradai iš mamos kūno. Pirma tu buvai mažytis, menkas ir silpnas daiktelis ir motina maitino tave savo krauju tol, kol tu tiek išaugai ir pasidarei tiek drūtas, kad galėtum pats vienas gyvuoti, ir tuomet tu išėjai iš motinos kūno." Gerai yra kuojauniausiame amžiuje parodyti kūdikiui, kaip auga įvairųs augalai, kaip vištytėlis išeina iš kiaušinio, kaip gema kačiukai ir šunyčiai, ir t. p. Tokiais pavyzdžiais ir prilyginimais labai lengvai ir aiškiai galima išaiškinti vaikui jo atsiradimą. Bet jeigu vaikui nėra tas viskas parodyta ir išaiškinta ir jeigu jis užduoda minėtą klausimą, tuomet nereikia meluoti ir pasakoti visokias tuščias pasakas; reikia aiškiai pasakyti vaikui teisybę. Kvailas yra dalykas tikėti, būk pasakymas vaikui teisybės kokiu-nors būdu įžeis jo dorą arba sugadins jį. Priešingai, jeigu atsakančiu būdu pasakyti vaikui teisybę apie jo atsiradimą, tai jo meilė ir pagarba link motinos šimteriopai pasididina ir jo abelnas atsinešimas link visų moterų įgauna švaresnį ir prakilnesnį pobūdį.

Atsakyti į vaiko klausimą apie jo atsiradimą pasaka apie garnį—būk jį garnys pelkėse pagavęs ir atnešęs—yra žemiau visokios kritikos. Taip-pat

negerai yra stengtis uždengti žmogaus lytį paliečiančius klausimus lekcijomis apie augalų, varlių arba žuvių veisimosi. Norint patirti žmogaus prigimtį—žmogų reikia ir studijuoti, o norint patirti žmogaus lyties ypatybes—žmogaus, o ne augalų arba gyvulių, lytį reikia ir studijuoti.

Pasiekus vaikui dešimtus arba vienuoliktus metus, reikia duoti jam keletą trumpų, bet teisingų lekcijų iš lyties organų anatomijos ir fiziologijos. Tačiaus ne visi minėto amžiaus vaikai esti tam prinokę: tūliems minėtos lekcijos gali būt duodamos tik pasiekus jiems tryliką metų. Kiekvienas vyras turi šį-tą žinoti apie lyties organų anatomiją ir fiziologiją. Tas taip-pat reikalinga, kaip ir žinojimas, bent šiek-tiek, apie skilvio ir žarnų subudavojimą ir veikimą. Vienok, tuščias yra manymas, būk aiškinimas lyties apsireiškimų ir lytiškos anatomijos, fiziologijos ir hygienos galėtų perspėti arba sulaikyti lyties instinkto pabudimą, arba bent sumažinti jo apsireiškimus. Abelnai imant, tokių pasekmių negalima nei tikėties, nors kartais tas ir gali nekuriuos vaikus sulaikyti nuo saužagystės arba priversti juos tą paprotį atmesti, jeigu jau jie tuomi užsiima. Aiškinimas apie veneriškų ligų pavojų gali taipgi tūlus jaunikaičius sulaikyti nuo palaidų lytiškų susinešimų. Tačiaus, iš kitos pusės, aš nei kiek neabejoju (ir tame, kaip matote, aš sutinku su reakcioniškiausiais dorininkais), kad tūluose atsitikimuose lytiškos hygienos aiškinimas pirm laiko pažadina lyties instinktą, nukreipia mintis tokion linkmėn, kokion jos iki tol nekrypo ir

gali net būti priežasčia išsivystimo kokio-nors papročio, kuris būtų visai neišsivystęs ar bent tik vėlesniame amžiuje būtų atsiradęs. Kartais labai baisus perstatymas blogų saužagystės pasekmių gali pastūmėti į tą paprotį tokį vaiką, kuris visai nieko apie tą nežinojo. Taigi, nors aš stoju už protingą ir teisingą aiškinimą vaikams lytiškos hygienos, aš niekuomet neprigaudinėju save minčia, būk tas išnaikins jų lyties instinktą, arba būk tas kokiu-nors būdu žymiai atsilieps to instinkto apsireiškimuose. Jūs turite visuomet atsiminti, kad aiškinimas vaikams lyties apsireiškimų veikia ir visuomet veiks, kaipo abipusiai aštrus kardas, t. y., tokis aiškinimas gali būt naudingu, bet gali kartais ir užkenkti.

Saužagystės klausimas turi ar vėliaus ar anksčiaus ateiti kiekvienam tėvui į galvą.

Tinkamiausis būdas saužagystę išgydyti yra neduoti progos tam papročiui įsigalėti. Tą paprotį daug lengviau išgydyti, jeigu jis nėra dar plačiai įsigalėjęs ir jeigu tėvai atydžiai sekė mano patarimus apie to papročio perspėjimą pirmesniame skyriuje, tai jie sugebės perspėti saužagystės papročio išsivystymą savo vaikeliuose. Bet jeigu paprotis jau išsivystė, tai vaikui reikia maloniai ir aiškiai išaiškinti visą tą kenksmingumą, kokį jis gali pats sau pasidaryti. Nereikia su vaiku apsieiti taip, kaip kad jis būtų kokį baisiausį prasižengimą papildęs, kaip jeigu jis būtų kokis vagis arba melagis, ar kitokis nenaudėlis; jam reikia rimtai ir atvirai papasakoti, jog tai yra nedailus paprotis, jog,

atsiduodamas tam papročiui, jisai gali užkenkti savo kūno ir smegenų augimui. Reikia sakyti, jog, tą darydamas, jisai neišaugs taip augštas, kaip išaugtų, jeigu to nedarytų; jog negalės būti taip drūtas, kaip kad būtų, jeigu tuom neužsiimtų. Galima paaiškinti, kad jam nesiseks mokintis ir kad jisai gali neišlaikyti ekzamenų, jeigu neatmes to papročio. Taip darant, jeigu tik vaiko valios jiega bus bent kiek išsivysčiusi, tai jam nebus labai sunku tą paprotį pergalėti. Tačiaus ir patįs tėvai neturi tuomi dalyku labai susirūpinti; jie neturi vaiką nuolatos persekioti ir vis tą patį jam kalti ir kalti į galvą. Jie turi atminti, kad tik perdidelis tam papročiui atsidavimas yra pavojingas, kad retkartinis saužagiavimas nieko nereiškia ir gali visai neužkenkti nei protui, nei kūnui. Vaikui turi būt įpasakota, jog tarpe švarių ir apšviestų žmonių nepriimta kalbėti apie lyties organus arba kokiusnors juokus apie juos pasakoti ir kad skaitoma labai blogu pasielgimu čiupinėti ar žaisti su savo arba kitų vaikų ar mergaičių lyties organais.

Vaikui paaugėjus, reikia išaiškinti apie polliucijas arba naktinius išsiliejimus. Jam reikia papasakoti, jog tai yra prigimtas dalykas, jog jisai neprivalo dėlei to rūpintis. Reikia pasirūpinti, kad visi hygienos patarimai, apie kuriuos rašyta pirmesniame skyriuje, būtų pildomi perspėjimui pertankaus polliucijų atsikartojimo. Reikia vaikui įpasakoti, kad jeigu polliucijos pradėtų perdaug tankiai atsikartoti, pavyzdin, sykį arba du sykiu į

savaitę, tai kad jis pasakytų apie tai tėvui, kuris nusives jį pas gydytoją ir pastarasis viską pataisys.

Tarpe trylikos ir šešiolikos metų, vaikui reikia paaiškinti apie veneriškų ligų buvimą, jam reikia nurodyti, jog tūlos moterįs, kurios užsiima su visokiais vyrais, gali būti ligotos ir kad vyrai turi tokių moterų saugotis. Vaikui turi būt pilnai išaiškintas visas veneriškų ligų baisumas. Reikia nurodyti triperio ir sifilio ženklus ir toli siekiančius tų ligų pavojus, tačiaus ir čia negalima daleisti jokių perdėjimų. Nors ir pripažįstant, kad vaikuose lyties instinktas pabunda tarpe tryliktų ir penkioliktų metų, reikia vaikui nurodyti, jog, sulyg dabartinių draugijinių aplinkybių, visiems, kam tas apeina, naudingiausia, idant jaunikaitis susilaikytų nuo lytiško veikimo iki pasiekiant dvidešimts arba dvidešimts-dviejus metus. Nereikia tyčia mažinti tų sunkenybių, kokias padaro priešinimosi lyties patraukimui, bet reikia jaunikaičiui nurodyti, kad iki minėto amžiaus susilaikymas nuo lytiško veikimo labai menkai kenkia ir kad, turint drūtą valią, visai ne taip jau sunku yra suvaldyti lyties patraukimą.

Bet kaip-gi su tokiu jaunikaičiu, kuris jau ir minėtą amžių perėjo? Ką mes galime patarti jaunam dvidešimts-keturių ar dvidešimts-penkių metų, arba ir senesniam, vyrui, kuris yra neženotas? Tuomet viskas priklauso nuo to, ant kiek galingas yra to ar kito vyro lyties instinktas. Tūliems vyrams visai nėra sunku susivaldyti nuo lytiško veikimo net iki trisdešimts metų amžiaus. Yra lengva susivaldyti tokiems žmonėms, kurių lyties instink-

tas yra silpnai išsivystęs. Taipgi gana lengva susivaldyti tokiems, kurie įtemptai studijuoja kokiąnors mokslo šaką arba užsiima kokiais svarbiais moksliškais tyrinėjimais. Ir tokie žmonės kartais kenčia dėlei neužganėdinto lytiško geismo, bet tasai kentėjimas yra menkas ir tas jiems mažai kenkia. Aišku, kad tokie žmonės privalo susivaldyti. Tačiaus, yra žmonių, kuriems susivaldymas, po dvidešimts-dviejų arba po dvidešimts-penkių metų, esti veik fiziškai negalimas. Jų protiškos ir fiziškos kančios yra tikrai pasigailėjimo vertos; jie negali miegoti, negali valgyti, negali sukoncentruoti savo minčių. Ta kova suvartoja visą jų energiją, jie pasidaro nerviškais ir gali tapti net hipochondrikais. Tokie žmonės turi apsiženyti, bet jeigu dėlei kokiųnors priežasčių jie negali ženytis, tai jiems reikia patarti arba net raginti naudotis, taip vadinamais, palaidais lytiškais susinešimais. Susilaikydami, tokie žmonės daug labiau prasižengia prieš save ir prieš visą draugiją, negu turėdami palaidus susinešimus. Tokiems žmonėms turi būti pilnai išaiškinama, kaip vartoti apsaugotojus nuo veneriškų ligų. Tokie žmonės, kurie saugojasi girtuokliavimo, kurie rūpinasi pasirinkti už draugę maž-daug švaresnę moterį ir kurie vartoja veneriškus apsaugotojus, gali lengvai išvengti užsikrėtimo veneriškomis ligomis. Jeigu jaunikaičiui tenka giliukis artimai susidraugauti su dora mergina ar motere, arba jeigu jisai turi mylimąją, su kuria turi lytiškus susinešimus, bet su kuria dar negali greit ženytis, tai jam turi būt išaiškinta, kaip perspėti apvaisinimą.

Tokis tai yra mano lytiško auklėjimo programas, apimantis vaiko gyvenimą nuo jo gimimo iki jam pasiekiant dvidešimts arba dvidešimts-penkis metus. Tame programe nėra nei vieno menkiausio perdėjimo, nei vieno neteisingo žodžio; jame nėra jokio kompromiso, jokios klastingos minties, nėra taipgi nei vieno nusilenkimo prieš senas tradicijas ir įsigyvenusius papročius. Tai yra pilnai praktiškas ir lengvai išpildomas programas; kas svarbiausia,—tai yra tikrai morališkas programas, nes *jis prisideda prie didinimo gerovės ir laimės, kaip atskirų žmonių, taip ir visos rasės gyvenime.* To programo vykinimas gyveniman yra *visiems naudingas,* o *nei vienam neužkenkia.* To programo prisilaikydami, mes galime išauklėti sveikus ir laimingus jaunikaičius, kurie paskui galės būti sveikais ir laimingais tėvais. Teisybė, šis programas skiriasi nuo tų lytiško auklėjimo programų, kurie paduodami mums įvairiose viešose prelekcijose ir kurie randami tūlose knygose, kurios neva aiškina lyties klausimus, bet yra niekuo daugiau, kaip dievašnykiškais pamokslais. Pastarosios rūšies programus aš skaitau neturinčiais jokios vertės, kadangi jie visuomet taip sutaisyti, jog jų negalima išpildyti. Tos rūšies programus ir patarimus veik visi klausytojai arba skaitytojai paprastai priima su šypsa arba su panieka. Mano nuomone, gąsdinančios ir fiziologiškai neteisingos prelekcijos ir knygos daro labai mažai gero ir labai daug blogo; tai jos daugiausiai prisideda prie platinimo šiame pasaulyje trijų didelių blogybių. Tos blogybės tai—sauža-

gystė, lytiškas silpnumas ir veidmainystė arba dievašnykystė.

Lyties Žinios Moterims.

Tūlos lyties problemos labiausiai paliečia vyrus; kitos gi labiausiai paliečia moteris. Taip, pavyzdin, klausimas apie naktinius sėklos nubėgimus paliečia vien tik vyriškos lyties vaikus; mėnesinių gi klausimas ir jų hygiena paliečia vien tik mergaites. Bet kadangi lyties apsireiškimai visuomet paliečia dviejų skirtingos lyties žmonių santikius, todėl didelė lytiškų problemų dalis paliečia lygiai kaip vyrus, taip ir moteris. Todėl vyrai turėtų apsipažinti ne tik su vyriškos lyties apsireiškimais, bet turėtų pastudijuoti ir moteriškos lyties ypatybes. Tam dalykui yra labai tinkanti, šio paties autoriaus parašyta knyga, *"Lyties Žinios Moterims,"* kurioje aprašoma ne tik grynai moteriškos lyties problemos, bet ir išaiškinama daugelis, kaip moterims, taip ir vyrams, svarbių dalykų. Tos dvi knygos, *"Patarimai Vyrams Apie Lyties Dalykus"* ir *"Lyties Žinios Moterims,"* papildo viena kitą ir sykiu sudaro pilną rinkinį elementariškų žinių apie lyties dalykus. Norintiems gi plačiau ir nuodugniau su tuo klausimu susipažinti, galima patarti knygą, *"Moteris—Jos Lyties ir Meilės Gyvenimas."* Ta knyga skiriama labiau prasilavinusiems ir apsišvietusiems žmonėms.

Vertėjo pastaba. Čia ir visoj šioj knygoj minimos knygos yra išleistos anglų kalba. Lietuvių kalbon jos dar nėra išverstos. Kas vartoja anglų kalbą ir norėtų minėtas knygas įgyti—lai kreipiasi pas šios knygos leidėją.

Trisdešimts-Penktas Skyrius.

PAAIŠKINIMAS NESUPRANTAMŲ ŽODŽIŲ.

KADANGI nespecialistui žmogui daugelis net paprasčiausių medicinoje vartojamų žodžių tankiai esti arba visai nesuprantamais, arba jų tikroji prasmė jiems yra neaiški ir neteisingai suprantama, todėl skaitome reikalingu pavesti vieną skyrių paaiškinimui nesuprantamų žodžių, kuriuos jums teko šioje knygoje rasti ir kurie gal liko tekste neišaiškinti.

ALKALINIS.—Kokis-nors skystimas, turintis alkalio ypatybes. Žiūrėk **Alkalis.**

ALKALIS.—Tuo vardu vadinami daugiausiai tūli mišiniai potašiaus, sodos, litijaus, ammonijos, kalcijaus ir magnezijos. Visi tie daiktai turi vieną ypatybę: uždėjus nors biskutį kurio-nors iš tų chemikalų ant raudonu litmusu nudažytos popieros, spalva tuojaus persimaino iš raudonos į mėliną. Todėl tai, visokis daiktas, kuris panašiu būdu veikia ant raudonu litmusu nudažytos popieros arba ant raudonojo litmuso skystimo, vadinamas alkaliu arba turinčiu alkalio ypatybes. Savo veikme alkaliai yra griežtai priešingi rūgštims; rūgštis permaino mėliną litmusą į raudoną ir turi paprastas rūgščių ypatybes. Sumaišius alkalį su rūgštim tokiose proporcijose, kad mišinyje neapsireiškia nei rūgšties, nei

alkalio ypatybių, gauname **neutralizuotą** mišinį. Kraujas turi alkalio ypatybių. Iš pūslės išleidžiamas šlapumas turi rūgšties ypatybių. Išgarintas vanduo neturi nei vienų, nei kitų ypatybių—yra neutralis. Žiūrėk **Rūgštis.**

ANATOMIJA.—Mokslas apie kūno organų subudavojimą.

ANEMIJA.—Kraujo liesumas, t.y., nebuvimas kraujuje užtenkamai raudonųjų kraujo dalių.

ANEMIŠKAS.—Turintis liesą kraują. Žymiausiu paviršutiniu anemiškumo ženklu yra veido išblyškimas.

ANESTETIKAS.—Vaistas, duodamas, kad apmarinti arba atimti skaudumo jausmą. Chloroformas ir etheras vadinasi **generaliais** anestetikais,—jie apmarina viso kūno jausmus. Kokainas, ethyl, chloride ir kiti yra **lokaliais** anestetikais,—jie atima jausmą tik tose vietose, į kurias įleidžiami.

ANTISEPTIKAS.—Vaistas, užmušantis visokių ligų perus ir apsaugojantis nuo puvimo.

ARTERIJA.—Arterijomis vadinamos gyslos, kuriomis apvalytas kraujas išnešiojamas iš širdies į visą kūną. Žiūrėk **Vena.**

ATROFIJA.—Sunykimas arba susitraukimas kokio-nors organo arba raumenų. Kepenįs, inkstai, prostatė, kiaušinėliai, gali tūluose atsitikimuose taip susitraukti, kad lieka kelis sykius mažesni už savo tikrąjį didumą.

BIOLOGIJA.—Mokslas apie tai, kaip apsireiškia gyvastis visokiuose gyvuose organizmuose.

CELĖ.—Mažytė, į košelieną panaši, gyvulių arba augalų kūno medegos dalelė, apsupta plėvele. Atskira gyvos medegos vienutę. Tyrinėdami su mikroskopu organiškas medegos dalis, kaip tai augalo lapą arba žiedą, arba

šmotelį odos, raumenų, kepenų ar inkstų, mes randame kad jos nesusideda perdėm iš vienos bendros medegos, kaip, pavyzdin, vanduo, bet iš atskirų, įvairaus pavidalo, vienučių, sulipintų viena su kita su pagelba tam-tikros lipnios medegos. Tos vienutės, tai ir yra celės ir iš jų susideda didžiausia gyvos medegos dalis. Celių yra įvairaus pavidalo ir jos atlieka įvairias pareigas. Nervų celės skiriasi, kaip pavidalu, taip ir veikimu, nuo raumenų celių, nuo gilių celių, nuo odos arba gleivėtosios plėvės celių, ir t. t. Žmogaus kūnas susideda iš milionų milionų celių. Žmogaus kūno celės yra įvairaus didumo. Stambiausios jų siekia apie vieną šimtas-dvidešimts-penktą dalį colio skersai, smulkiausios gi turi vos vieną penkias-tūkstantinę dalį colio skersai. Tūlos celės, kaip baltosios kraujo dalelės, neturi aplink save jokios plėvelės. Celių pavidalą galima suprast iš čia telpančių paveikslų, kur parodytos įvairių rūšių celės.

CHEMIJA.—Mokslas apie sudėtines medegos dalis ir jų ypatybes.

EMBRIJO.—Taip vadinamas kūdikis motinos gimdoje iki trijų mėnesių po užvaisinimo. To trijų mėnesių vadinamas vaisiumi arba tiesiog kūdikiu.

EROTIŠKAS.—Pasižymintis didele meile arba lytišku geismu. Dabar tas žodis daugiausiai vartojamas toje-pat prasmėje, kaip ir gašlus.

ETNOLOGIJA.—Mokslas apie įvairias žmonių rases ir tautas, ir jų ypatybes.

EUNUCHAS.—Vyras, kuriam priemonišku būdu prašalinti kiaušinėliai arba kiaušinėliai ir varpa. Kitaip vadinami skapai arba romikliai.

FIZIKA.—Mokslas apie gamtoje įvykstančius apsireiškimus. Fizika tyrinėja įvairius negyvoje gamtoje apsireiškimus

TŪLŲ ŽMOGAUS KŪNO CELIŲ PAVEIKSLAI.

Taip išrodo atskiros odos paviršiaus celės.

Raumenų celės. Taip išrodo celės, kurios sudaro visus stambesnius kūno raumenis.

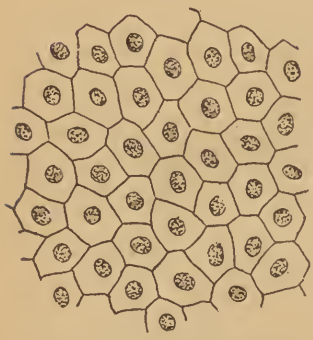

Taip išrodo celių sluogsnis kūne. Matosi, kaip jos viena su kita susijungusios ir sulipusios.

Odos paviršių sudarančių celių kuopelė.

Galvos smegenų celė.

Nugarkaulio smegenų celė.

Nervų celė.

ir jieško įstatų, kurie tuos apsireiškimus valdo. Fizikos sritį sudaro tokie apsireiškimai, kurie nepermaino tuose apsireiškimuose dalyvaujančių daiktų medegos.

FIZIOLOGIJA.—Mokslas, tyrinėjantis normalius kūno veikimus, kaip tai, maisto virškinimą, kvėpavimą, kraujo tekėjimą kūne, ir t. p.

FIZIŠKAS.—Turintis fiziškas arba kūniškas, medegiškas, ypatybes. Fiziškas darbas, tai darbas, kurio atlikimui reikalinga vien raumenų, o ne smegenų (proto) jiega.

GANGRENA.—Taip vadinama ypatinga liga, kuri apsireiškia tame, jog užkrėstoji kūno dalis paliauja gyvavusi arba numiršta. Tos ligos priežasčia gali būti sužeidimas arba permenkas kraujo pridavimas.

GILĖS.—Gilėmis vadinami tokie kūno organai, kurie gamina ypatingus, tam-tikriems tikslams reikalingus, skystimus arba išsunkas. Pavyzdin, moteries krūtįs, vadinamos pieninėmis gilėmis, gamina pieną; kepenįs gamina maisto virškinimui reikalingą skystimą; seilinės gilės gamina seiles; virškinimo gilės gamina svarbiausią maisto virškinimui reikalingą sultį; sėklinės gilės—kiaušinėliai—gamina sėklą, ir t. p. Tūlos gilės gamina tokius skystimus, kurie patįs yra kūnui reikalingi, kaip visi augščiau minėti; kitos gi gilės prašalina iš kūno kenksmingus arba nereikalingus produktus, kaip tą daro inkstai ir prakaito gilės. Didžiuma gilių turi tam-tikras dūdukes arba išvadas, kuriomis jos išleidžia savo pagaminamus skystimus, bet yra ir tokių, kurios neturi išvadų ir jų pagaminami produktai pereina tiesiog į kraują. Veik visos kūne esančios gilės yra maždaug apskrito arba pailgoko pavidalo, panašios į medžių giles, todėl taip ir pavadintos.

GLEIVĖ.—Skysta arba pusiau skysta, slydi medega, kurią gamina gleivėtosios kūno plėvės. Gleivė daugiausiai tarnauja suvilgymui tūlų kūno dalių, kad padaryti jas slydžiomis. Pavyzdžiu gali būt vidurinių nosies plėvių gaminamas slydus skystimas, kuris paprastai vadinamas nosies gleive.

GLEIVĖTA PLĖVĖ.—Vidurinė kūno oda arba vidurinis pamušalas. Kaip kūno viršus yra apdengtas oda, taip lygiai kūno vidus yra išklotas minkšta, švelnia oda, teisingiau vadinama plėve. Ta vidurinė oda prasideda nuo lūpų ir nosies vidaus ir dengia visą kvėpavimo ir maitinimosi kanalą, užsibaigdama varpos žiotyje ir išeinamoje oloje. Burnos ir nosies vidus, gerklė, plaučiai, širdis, skilvis, žarnos, kepenįs, inkstai, pūslė, sėklų sandėliai, šlapinimosi kanalas, gimda ir daugelis kitų vidurinių organų yra iškloti tuo švelniu, slydžiu pamušalu, kuris vadinamas gleivėta plėve.

HIPERESTEZIJA.—Perdidelis jauslumas. Viršjauslumas. Kartais gali būti hiperestezija skausmo, kada žmoguje labai skausmingai atsiliepia menkiausis skaudumėlis. Gali būti hiperestezija šalčio, triūkšmo, ir t. p., kada žmogus labai aštriai tuos apsireiškimus jaučia.

HIPERTROFIJA.—Perdidelis kokio-nors organo ar kūno dalies išaugimas arba padidėjimas. Žiūrėk Atrofija.

HIPOCHONDRIKAS.—Žmogus, kuris įsivaizdina turįs kokias-nors ligas, kurių jis tikrenybėje visai neturi.

HYGIENA.—Mokslas apie užlaikymą sveikatos ir apsisaugojimą nuo ligų.

KASTRACIJA.—Prašalinimas kiaušinėlių arba ovarų, arba sunaikinimas jų veikimo (pavyzdin su X spinduliais), kad padaryti žmogų (arba ir gyvulį) nevaisingu.

KASTRATAS.—Vyriškos arba moteriškos lyties žmogus, iš kurio prašalintos veisimosi gilės.

KATETERAS.—Daktariškas įrankis, vartojamas ištraukimui iš pūslės šlapumo, jeigu šlapinimosi kanalas taip susiaurėja, kad šlapumas negali išbėgti.

MELANCHOLIKAS.—Žmogus, kuris visuomet yra liūdnas ir kurio veik niekas negali pralinksminti. Tūli tokiais yra iš prigimimo, kiti-gi tokiais tampa iš priežasties ligų, rūpesnių ir įvairių nepasisekimų gyvenime.

MIKROSKOPAS.—Prietaisa tyrinėjimui labai mažų daiktelių arba gyvūnėlių, kurių paprasta akimi negalima matyti. Svarbiausios mikroskopo dalįs, tai keli padidinanti stiklai, kurie taip sutaisyti, jog kiekvienas daiktelis, per juos žiūrint, išrodo kelis šimtus arba ir tūkstančius sykių didesnis, negu ištikrųjų yra.

NEKALTYBĖS PLĖVĖ.—Taip vadinasi ta plėvė arba oda, kuri dalinai uždengia įėjimą į merginos gimdymo kanalą.

NEUROTIŠKAS.—Nerviškas; sergantis neuroziu.

NEUROZIS.—Nervų liga, kuri atsiranda be jokios žinomos organiškos priežasties; suirimas nervų sistemos veikimo.

NEUTRALIZACIJA.—Suvienijimas kokių-nors chemiškų medegų tokioje proporcijoje, kad suvienytosios medegos netektų savo atskirų ypatybių. Sumaišymas kelių rūšių vaistų taip, kad jie visi netektų jokios jiegos ir nedarytų jokios ant organizmo įtekmės.

ORGANAS.—Kiekviena žmogaus, gyvulio ar augalo kūno dalis, kuri, sykiu su visu kūnu, gyvuoja ir atlieka kokį-nors, visam kūnui reikalingą, darbą.

ORGANIŠKAS.—Susidedantis iš gyvų (arba buvusių gyvomis) gyvūno ar augalo kūno dalių; turintis kokių-nors organų ypatybes.

ORGANIZMAS.—Žmogaus, gyvulio ar augalo kūnas; susikuopimas visų atskirų organų, kurie sudaro kokį-nors gyvuojantį kūną.

OVARAI.—Moteries lytiškos gilės, kurios gamina kiaušinėlius.

PATOLOGIJA.—Mokslas apie visokius nesveikatos apsireiškimus žmoguje.

PSICHIKA.—Viskas, ką suprantame po žodžiu protas arba vėlė. Abelnas žmogaus proto veikimas, minčių ir jausmų apsireiškimas.

PSICHIŠKAS.—Protiškas arba dvasiškas; kas-nors skirtingas nuo kūniško arba fiziško. Pavyzdin, skausmas, kurį jaučiate dantims skaudant arba įsidūrę su adata, arba kojĄ nusilaužę, yra fiziškas skausmas; gi skausmas, kurį jaučiate jūsų kūdikiui numirus arba skaitydami apie karės baisenybes, arba kuomet jus kas bara, yra psichiškas skausmas. Malonumai taipgi gali būt padalinti į grynai fiziškus ir psichiškus.

PSICHOLOGIJA.—Mokslas, kuris tyrinėja ir aiškina žmogaus proto arba "vėlės" veikimus, mūsų jausmus ir mūsų elgimosi priežastis.

RŪGŠTIS.—Kiekvienas daiktas, turintis rūgštą skonį; skysta arba kieta chemiška medega, kuri susivienija su alkaliu ir padaro tam-tikras druskas ir kuri turi rūgšties ypatybes, t.y., ji paverčia mėlinas augalų spalvas, pavyzdin litmusą, į raudonas. Tyrame stovyje, rūgštis gali apdeginti kūną. Skilvio skystime visuomet turi rastis tam-tikra rūgšties dalis, kad skilvis galėtų gerai suvirškinti maistą. Visos rūgštįs pragaištingai veikia ant spermatozų. Žiūrėk Alkalis.

TRADICIJA.—Senas, įsigyvenęs paprotis, neretai kenksmin-

gas arba juokingas, kuris palaikomas vien todėl, kad labai įsisenėjęs.

VENA.—Venomis vadinamos gyslos, kuriomis suterštas kraujas bėga atgal į širdį, kur esti vėl apvalomas. Žiūrėk **Arterija.**

VENERIŠKAS.—Atsinešantis prie lytiško susituokimo. Tas žodis paeina nuo žodžio Venus, kuriuo senovės rymiečiai vadino meilės dievaitę. Veneriškas išdykavimas—išdykavimas lytiškuose susinešimuose. Veneriška liga—liga gauta per lytišką susinešimą su tąja liga užkrėsta ypata.

VULGARIŠKAS.—Nešvarus, nedailus apsiėjimas arba kalba. Vulgariškas tankiai vartojasi toje-pat prasmėje, kaip ir begėdiškas, bet išreiškia, taip sakant, mažąjį begėdiškumo laipsnį.

VYRIŠKUMAS.—Vyro lyties pajiega. Tuo pačiu žodžiu išreiškiamos ir kitos žymiausios paviršutinės vyriškos lyties ypatybės, kaip-tai, barzdos ir ūsų augimas, storas balsas, raumenų ir kaulų stambumas, drąsa, ir kitos panašios fiziškos ypatybės, kurios skiria vyrą nuo moteries.

PABAIGA.

TURINYS.

		Pusl.
Vertėjo Žodis		5
Autoriaus Prakalba		7
Skyrius.		
I.	Įžanga	11
II.	Lyties Organų Anatomija ir Fiziologija	17
III.	Vyro Lyties Organai	19
IV.	Lyties Organų Fiziologija	29
V.	Subrendimas ir Lyties Instinkto Pabudimas	37
VI.	Saužagystė arba Masturbacija	41
VII.	Saužagystės Papročio Perspėjimas	51
VIII.	Polliucijos arba Naktiniai Išsiliejimai	55
IX.	Lytiškas Silpnumas	61
X.	Lytiškoji Neurastenija	73
XI.	Nevaisingumas	83
XII.	Lytiškos Ligos	87
XIII.	Apsisaugojimas nuo Lytiškų Ligų	91
XIV.	Triperis	103
XV.	Sifilis	111
XVI.	Paveldėtas Sifilis	125
XVII.	Sifilio Gydymas	131
XVIII.	Šankeris	137
XIX.	Veneriškos Ligos ir Ženyba	141
XX.	Veneriškos Ligos ir Šundaktariai	147
XXI.	Menkesnės Lyties Organų Ligos	153
XXII.	Niežai ant Lyties Organų	159
XXIII.	Prostatiškos Gilės Uždegimas	163

XXIV. Chroniškas Prostatės Uždegimas 167
XXV. Prostatiškos Gilės Padidėjimas 171
XXVI. Kraujagyslių Išsiplėtimas 175
XXVII. Epididymitis 177
XXVIII. Stricture 181
XXIX. Gonorrhejinis Reumatizmas 183
XXX. Gonorrhea Akyse 185
XXXI. Lytiškas Susivaldymas ir Lytiškas Reikalas . 189
XXXII. Ženyba 197
XXXIII. Prostitucija 207
XXXIV. Pamokinimai, Kaip Aiškinti Vaikui Lyties Apsireiškimus 211
XXXV. Paaiškinimas Nesuprantamų Žodžių . . . 225

JUL 20 1921

HQ 36 R666s 1919

02410770R

NLM 05016331 1

NATIONAL LIBRARY OF MEDICINE